

Nº 8/9 AUGUST-SEPTEMBER 2013 hind 2.20 €

muusika

SUVEFESTIVALID
sõnas ja pildis

Chopini
süda ja hing
**KRYSTIAN
ZIMERMAN**

Bayreuth
**RICHARD
WAGNERI**
juubeliaastal

**SERGEI
RAHMANINOVIST**

**Mari
Kalkun**

*Georg Otsa nimeline Tallinna Muusikakool kutsub
kontserdile:*

SEPTEMBER 2013.a

07.september kell 12.00-18.00 "Helisev Linnamüür" Pika Jala tornist kuni Paksu Margaretani. Esinevad Otsa kooli erinevate erialade solistid, ansamblid ja orkestrid.

13.september kell 13.00 "ESTONIA 100" Rahvusoper Estonia juures välilaval, esineb Otsa kooli Sümfooniaorkester. Dirigent Kaspar Mänd.

29.september kell 18.00 Päikeseloojangu kontsert "Helid ümber laua", Lauluväljaku Klaassaalis, esinevad Otsa kooli erinevate erialade solistid ja ansamblid.

OKTOOBER 2013.a

01.oktoober - Rahvusvahelise Muusikapäeva linnaruumikontserdid. Esinevad Otsa kooli solistid ja ansamblid terve päeva jooksul, erinevates Tallinna paikades.

24.oktoober kell 19.00 "Heategevuskontsert koostöös Vähiliiduga" Jaani kirikus. Esineb Otsa kooli Sümfooniaorkester, dirigent Kaspar Mänd, solistid: Nele-Liis Vaiksoo, Rosanna Lints, Annika Lumi, Uku Suviste, Norman Salumäe ja Oliver Kuusik.

NOVEMBER 2013.a

24.november kell 16.00 Päikeseloojangu kontsert "Puhu tuul", Lauluväljaku Klaassaalis, esinevad Otsa kooli puhkpilli eriala solistid, ansamblid ja puhkpilliorkester.

DETSEMBER 2013.A

10.detsember kell 19.00 "Otsa kooli Jõulukontsert" Jaani kirikus. Esinevad Otsa kooli puhkpilliorkester, keelpilliorkester, solistid ja ansamblid.

SISSEPÄÄS TASUTA v.a Heategevuskontsert 24.oktoober 2013.a

8-9/2013

Nüüdseks läbi saanud ilusal suvel toimus palju, ees on ootamas ka muutusi. Neist mõningaid arutati Eesti Muusikanõukogu aastakoosolekul just enne suvele vastu minekut. Eesti Kontsert ja ERSO jätkavad sihtasutustena, vahetus Kultuuriministeriumi muusikanõunik. Kas meil läheb hästi või halvasti? Mõtlesin sellele Virtsu-Kuivastu praamil ühelt festivalilt teisele sõites. Sai korraks aja maha võtta ja lehte lugeda. Selle päeva Postimehes oli artikkel "Eestile oli 2012. aasta hea, mõnede plek-kidega", kus Argo Ideon vaatleb eelmise aasta eri valdkondade arengustatistikat. Üht-teist oli head, üht-teist oli murettekitavat. Kultuuri oli aga rohkem. Hoolimata kõigist majanduslikest ja demograafilistest probleemidest.

Ia Rimmel

Peatoimetaja **Ia Rimmel** ia@ema.edu.ee
Toimetaja **Virge Joamets** virgejoamets@gmail.com
Toimetaja **Joosep Sang** joosep@ema.edu.ee
Turundusjuht **Herje Tamm** herje@ema.edu.ee
Kujundaja **Ande Kaalep** ande.kaalep@gmail.com
Keeletoimetaja **Kulla Sisask**

Rahastaja EV Kultuuriministerium
Ajakirja ilmumist toetab Eesti Kultuurkapital
Väljaandja SA Kultuurileht
Voorimehe 9, 10146 Tallinn

Toimetuse kolleegjum: Eesti Muusikanõukogu juhatus
Toimetus: Voorimehe 9, Tallinn 10146
Toimetuse telefon **6 833 107**
Kodulehekülj: **www.ajakirimuusika.ee**
Trükitud **Pajo trükikojas**
Pärnu mnt. 58, Sindi linn, 86703 Pärnumaa
ISSN 1406-9466
© Eesti Muusikanõukogu

Tellimine: AS Express Post
Peterburi tee 34-5,
Tallinn 11415
Tel 617 7717, www.tellimine.ee
Tellimisindeks 00679
Otsekorraldus **1,47** eurot number
Aastatellimus **21,50** eurot
**Muusikaõpetajatele ja
-õpilastele aastatellimuse
soodushind 17 eurot.**
Soodushind kehtib ka pensionil
olevatele muusikaõpetajatele.
Tellimine: ia@ema.edu.ee,
herje@ema.edu.ee

Mari Kalkun
FOTO MARJA-LIISA PLATS

KAVA

KES?

2 Lauri Sommer. Hilissuvine Mari. Intervjuu Mari Kalkuniga

UUDISEID MAAILMAST

9 Nele-Eva Steinfeld, Ivo Heinloo. Muusika-uudiseid maailmast

TÄHT

12 Leelo Kõlar. Krystian Zimerman: interpret on teose ohver, ta peab surema teoses

MUUSIKA

15 Kaur Riisma. Melomaaniast ja -foobiast

PILK

16 Mihhail Šiškin. Alguses – surm, seejärel elu II. Sergei Rahmaninovi fenomen
19 Maarja Kindel. Eksperimenteeriv Bayreuthi festival võimaldab vaatajal olla kriitiline ja analüüsiv

MULJE

22 Ia Rimmel. Päev Suure-Jaanis
24 Aet Mikli. Elamusrohke VIII Tallinna kitarri-festival
25 Anu Veenre. Kõrgetasemeline ja mitmekül-gne XX Haapsalu vanamuusika festival
28 Ia Rimmel. Traditsioonide hoidja Peter Phillips
29 Toomas Velmet. Oli tunda õilistavat kõrg-kultuuri aroomi. Pärnu muusikafestival Järvi Akadeemia
32 Ia Rimmel. Saaremaa ooperipäevad möödu-sid gruusia ooperikunsti tähe al
34 Nele-Eva Steinfeld. Raud-Antsust õigeusu kirikulauludeni XV Mustjala festivalil
35 Virge Joamets. Klaaspärlimänguunenägu
37 Jelena Gandšu. Viljandi XXVIII vanamuusika festival
40 Heili Vaus-Tamm. Idee on see, mis kutsub ja müüb. Corelli Musicu kontserdisarjast "Eesti mõisad"
41 Avo Kartul. Lihtsalt Maria, Mari ja kiitus Jumalale. Viljandi pärimusmuusika festivalist
43 Vootele Ruusmaa. Wang Li muusikaline müs-teerium
43 Ulvi Vösa. Õpihimu festivalimõllus. Viljandi pärimusmuusika õpitoad
45 Marje Ingel. "Rock Summer" 25 – kas tasus vana asja meelde tuletada või silm peast välja?

KLAVERIAVASTUSI

47 Alo Põldmäe. Eesti pianino A. Emmo

UUDISEID EESTIST

47 Muusikauudiseid Eestist

PLAAT

55 Heliplaatide tutvustus

muusika

Hilissuvine

FOTO TAAVITATS

Mari

LAURI SOMMER
muusik ja kirjanik

Mie kodukylade vahet on umbes viisteist kilomeetrit. Kalkuni Mari on tulnud Viitina man olevast isatalust Hakilt autoga, proovinud Rõugele sõitmata lõigata, siis kruusateedel natuke uduseid orge ja metsakylasid pidi ekselnud ja enne kella yheksat siia jõudnud. Mängib suures toas harmooniumi ja laulab “Tuulõ käen”. Jorutan refrääni kaasa ja mu ema plaksutab loo lõpul teisest toast, kuhu ta on magama heitmas. Tegi jutuajamise puhuks karaski. Näeb naistearstina ära, et Maril on laps kõhus. Räägivad sellest veidi. Aias on mustsõstrad peaaegu valmis, neile on pasknäärde vastu heidetud vanad sitskardinad. Kesksuvine Võrumaa õhtu. Tundub, et peale pikka kuuma tuleb natuke niiskemat aega. Istume suitsusau-na ees pingil. Loojangutaevas on valgus juba hääbumas, aga teisel pool laiutab suur valge pilv, mida rääkides vahel vaatame. Või puude syvenevasse hämarusse. Või olnud aega.

Kõigi inimeste puhul, kelle laulud mulle on midagi öelnud, mõtlen, et kust see nende musikaalsus tuleb. Osa on kindlasti pärilik. Kui see laps, kes sinu kõhus on, synnib ja peaks sinna- poole käänama, siis ta saab öelda, et ta on selle pärinud emalt. Sul oli Kihnus elanud vanaema, kellega sa yhel lindistusel koos tirooli kaanonit laulsid. Kust see veel tuli?

Ma arvan, et vanaemad kindlasti olidki tähtsad. Vanaema Lindat ma ei olegi kunagi näinud, aga põhiline, mis ma temast kuulnud olen, on see, et ta oli kogu aeg lakkamata laulnud. Vanaisa suri juba väga noorelt, ta pidas kakskümmend viis või kolmkümmend aastat yksinda Võrumaal Haki talu ja kasvatas nelja last. Ja teisel vanaemal Heljul oli armastus uuema kunstmuusika ja klaveri vastu. Tänu sellele sattus ka mu ema viiulit õppima, kuigi see jäi tal peale muusikakooli lõpetamist sinnapaika. Ja siis omakorda Helju ema, minu vanavanaema... Tema, kuigi ilma muusikalise hariduseta, oli selline isehakanud dirigent, ajas Tali kandis Pärnumaal oma koori kokku, ja yhe korra oli isegi kooriproovides kuidagi Miina Härma asemel dirigeerima sattunud. Kuidagi naisliini pidi see muusika on tulnud. Väiksest peale, kui ma olen telefoni vastu võtnud, on minu ja ema häält segamini aetud, nii et ma arvan kyll, et häält ise on ikkagi kuskilt sealt kaasa tulnud. Edasi on juba see, kuidas seda häält kasutada...

Kas mõne su laulu tundelaad on pärit ka mingite lapsena kogetud paikade, valguste, häälte, tegevuste või olukordade juurest?

Ma arvan, et loomine ja lapsepõlv on seotud just selle yksiolemise kaudu. Mul ei olnud siin Võrumaal ymberringi eriti mängukaaslasi ja ema ei viitsinud kogu aeg minuga mängida. Mängisin omaette, saateks ymisesin, laulsin või mängisin mõnikord värviliste nuppudega lastemeloodikat. Mulle meeldis meie talu päikselisel kruusateel istuda ja liivast lihapalle meisterdada. Sealsamas sai ka mängitud yht minu esimest pilli, pisikest mängutoosi moodi nõukaegset laste mandoliini. See mängis “Kalinkat” ja mäletan, et eriti meeldis mulle just see natuke ärapööratud, tagurpidi meloodia. Nägin kord bussis poissi, kes kirjeldas lauldes möödakihutavaid puid ja maju. Lastel tundub yleyldse olevat oskus, mis hiljem elus kuidagi kaduma läheb – oskus ymbritsevat otse lauluga kirjeldada.

Oskar Kokoschka on öelnud, et rutiinne laps on sama harv nähtus kui loominguline täiskasvanu. Võibolla on praeguseks haridusse seda loovat elementi natuke juurde tulnud. Kuidas muusikakool sulle mõjus?

Seal õppisin ma klaverit. Esimene klaveriõpetaja oli Aime Vestmann, Suveniirist tuntud Olev Vestmanni naine. Tema õpetas mind kaks aastat Elvas. Ma mäletan, et hakkasin ysnä varakult klaveriimprovisatsioon tegeema ja lindistama. Siis olid juba diktofonid. Aga see musitseerimine oli ikka kodus ja omaette. Leidsin just mingi vanade lugude kausta ja sealt leidsin ka oma esimese laulu.

Kunas see oli?

1994. aastal, pealkirjaga "Synnipäev", kirjutatud emale synnipäevaks.

See sõpradele laulude kirjutamine on sul väga lahe komme. Kui Priit on haige või kui Seidi läheb Inglismaale, siis teed neile asjakohase laulu – "Priidu laul", "Seidi saatmine". Yann Tierseni moodi "Riinukese vals" mahub ka sinna lahtrisse. Mida muusikakool sulle lektyyri ja ainetundide koha pealt pakkus?

Väikse lapse kohta võtsin ma muusikakooli suhteliselt tõsiselt, vähemalt alguses. Muusikaajalugu hakkas pihta varakult, teises-kolmandas klassis. Saint-Saënsi "Loomade karneval" jäi meelde...

Eksamid ja arvestused olid vist kõigil närvesöövad. Nyyd võin oma muusikas lubada, et muudan midagi koha peal. Aga kui mängid etteantud muusikat, pead seda mängima puhtalt ja võimalikult täpselt ning kui sa kuskil eksid, ei saa enam sealt kõrvalle... Umbes kolmandas klassis tuli ka trots. Ja kuna ema natuke sundis mind harjutama, siis tampisin vihaga klaverit. Seda oli ilmselt päris valus kuulata. Aga siis sain surnud punktist edasi.

Muusikaline mõtlemisvõime hakkas palju hiljem tulema ja tegelikult ikkagi ise tegemise kaudu. Loomingulist õpetust ma muusikakoolist ei saanud, aga solfedžo ja harmoonia andsid hea baasi. Olid ka mingid põhikooli taidlusvõistlused, kirjutasin laulu ja mingi kamp laulis seda. (*Laulab muusikali stiilis.*) "Õpetajad on meil päris normis, yhtki halba pole kohanud. Hinded, mis neil pandud, pole pahaad," – see oli siuke venitatud koht, ironiaga. "Eks siis rahule me jäämegi." Veidi hiljem, vist seitsmendas klassis tuli üks väga oluline inimene, Kivilinna gymnaasiumi kirjandusõpetaja Kadri Ottenson, kes hakkas kirjanduse tundides laskma maki pealt eesti muusikat. Alenderit, Tättet, yldse luulega tihedalt seotud laule. Minu jaoks oli see midagi uut, täiesti teistsugust kui see, mis raadiost tuli – 2 Quick Start ja Black Velvet.

Oma maailmaga klappivate tekstide otsimine ja laulusõnad on sulle ju siiani tähtsad.

Jah. Ja kirjandus oli mu lemmikaine terve kooliaja. Nende tundide mõjul hakkasime rohkem tegelema ka oma lauluasjaga. Tegime sõbranna Piret Väljaotsaga duo, tema mängis kitarri, mina laulsin ja mängisin vahepeal klaverit ka. Alguses tegime Tättet ja "Oma laulu ei leia ma üles", siis hakkasime neid laule leidma ka. Näiteks käisime sõbrannal Muhu saarel kylas ja võisime seal lõkke ääres yhe õhtuga neli lugu kirjutada. 2006. aastal esimesel "Toatuuri" kogumikul ilmunud "Talvine õhtu" on Piretiga koos tehtud. Nyyd yhel synnipäeval kohtusime ja laulsime neid laule jälle uuesti.

Kuidas ansambel Marr alguse sai?

Ma olin paar korda "Viljandi folgil" käinud, rahvalaulu teema hakkas huvitama ja samas tundus, et ka oma laule tuleb ikka bändiga teha. Hakkasime Treffneri gynmaasiumi poistega pihta.

On sealt keegi muusika juurde ka jäänud?

Sulo Kiivit läks klassikalist kitarri õppima, viimati õppis ta seda Taani Kuninglikus Muusikaakadeemias. Siis olid veel Aigar Ottas ja Raido Prükk. Ma ei tea, kas Raido enam muusikat teeb, ta pidas viimati veisefarmi.

Seal teevad vist veised rohkem bändi... Marriga esinesid juba "Viljandi folgil", seal ma sind esimest korda nägingi.

See oli meie enda jaoks väga vinege. Kontserdi ajal oli äikesetorm ja äiksevihm tõi kohale tuhatkond inimest. Seal oli tõeline eufooria, kuigi me liiga palju harjutanud ei olnud. See oli veel aeg, kui täiesti tundmatu bänd võis saada reede õhtul kella kaheksaks kontserdiaja.

Teil oli päris palju materjali. Sinu plaatidele on sellest jõudnud vist ainult "Puhas lumi". Mis muust sai?

Kui me "Põlva folkfesti" preemia võitsime, saime studioaja ja lindistasime. Aga läks umbes poolteist aastat enne kui see viimaks kokku sai miksitud. Selleks ajaks oli bänd laiali läinud. Minu jaoks sai see studiovärk ka liiga steriilne.

Te olite ikka rohkem live-bänd?

Jajah. Seal saingi suure lava kogemuse. Hiljem olen põhiliselt väikestes saalides mänginud, viiekümnele kuni sajale inimesele, kus on reaalne võimalus kõigiga kontakti saada.

Marr kadus, aga sina jäid muusikaga seotuks.

Ma olin kaheksateistkümnenda eluaastani ainult klaverit mänginud. Viljandi Kultuuriakadeemiasse minnes toimus tohutu avanemine. Seal ma poole ajast istusin ja harjutasin pilli.

Ma arvan, et loomine ja lapsepõlv on seotud just yksiolemise kaudu. Mul ei olnud siin

Võrumaal ymberringi eriti mängukaaslast ja ema ei viitsinud kogu aeg minuga mängida. Mängisin omaette, saateks ymisesin, laulsin või mängisin. Lastel tundub yleldse olevat oskus, mis hiljem elus kuidagi kaduma läheb – oskus ymbritsevat otse lauluga kirjeldada.

Mul olid kõrvalainena soomeugri muusika, rahvamuusika ja regilaul. Oma raha eest võtsin ma paar akordioni- ja kandletpundi, et põhialused saada, ja siis püüsin edasi. Siis tulidki lood “Herämine” ja “Vihmalaul”. Viljandis oli mingi omaloomingu ja rahvalaulutöötlaste võistlus ja mulle anti omaloomingu esimene preemia. See oli täielik šokk, sest kõik teised osalejad olid täiskohaga muusikud. Mina proovisin ju jazzlaulu sisse saada, aga ei saanud.

See on eesti folkmuusika võit, et ei saanud.

Ma sain aru, et muusika õppimine paneb mu mingitesse raamidesse. See on eelis, et olen piiril kõndija, saan ise valida.

Tollal sa seda veel olid, õppisid ju tegelikult kultuurikorraldust. Lõpetasid kooli, töötasid mingi aja Folgiaidas. Mu meelest oli see otsustamise aeg, kus yhel hetkel sai selgeks, et tahad peasjana muusikat teha. Kust sa selle julguse said?

Yhelt poolt tingis muutuse täiskohaga korraldajatöö Folgiaidas ja äratundmine, et ma ei suuda selle kõrvalt loomekanaleid lahti hoida. Looming vajab hoolt ja pyhendumist, keskendumist, aega ja oma ruumi. Tundsin, et peab vähemasti proovima seda tekitada, isegi kui on oht kõrbed. Teisel poolt aitas väline toetus – plaadifirma Õunaviks ja elukaaslane Taavi. Esimese plaadiga oli tekkinud juba teatav kontserdi- ja publikukogemus, lootsin, et iga järgneva aastaga tuleb kontserte ja loominguulist tööd pisut juurde.

Õunaviks on avaldanud su plaadid “Üü tulõk” (2007) ja “Vihmakõõ” (2010). Meie kambast oled sa kõige rohkem koostööd teinud Ramo Tederi ehk Pastacaga, kes aitas su esikplaati salvestada ja miksida ning mängis seal yht-teist. Olete ka duona esinenud. Räägi Ramost.

“Toatuuri” esitlusel Tartus vaatasin, suu ammuli, Ramo luuperiga kontserti. Üllatas just see, et igast helist saab teha muusikat. Ja need luuperisessioonid, mis meil tema, sinu ja Erko Niiduga Viljandis olid... Ramo on viitsinud ja suutnud oma helikeelt leiutada, temas on säilinud mingi oluline lapselikkus, mänglevus või entusiasm. Kõik, mida ma salvestamisest ja miksimisest tean, olen temalt õppinud. Esimene plaat oli heas mõttes vette viskamine. Tema kõrvalt omandasin palju olulisi oskusi ja plaadi miksimise ja kokkupanemise lõpuotsas tein palju juba ise.

Kas oli nii, et loo “Loe kümneni” lindistasid sa riidekapis?

Jah, pool “Üü tulõku” lugudest on Ramo kapis salvestatud, seal oli kõige parem heliisolatsioon. See ei olnud muidugi traditsiooniline

eesti riidekapp, vaid pigem garderoob. Eks kõlaotsinguid oli ka “Vihmakõõ” tegemisel, et oleks elusat keskkonnaheli muusika ymber.

Siis hakkas tasapisi saabuma aeg, mil sa “kuulsaks” said. Kuidas selle palli veerema hakkamine muusikale mõjus? Kas muutus midagi sinu suhtes su vahel väga isiklike lauludega, mida tuli nyyd palju kordi järjest esitada?

Jah, mäletan, et tundsin yhel hetkel, kui olin enda jaoks harjumatuult palju kontserte andnud, et pean pausi pidama. Aga algusest peale oli ka see, et hoidsin kava viimase minutini yсна lahti, adapteerusin keskkonna ja enda tundega. Seda vabadust olen pyydnud hoida kontserdil ja ka lugude sees.

Eesti folkmuusiku kohta oled sa päris palju ringi käinud. Portugal, Armeenia, Tšehhi, Prantsusmaa, Jaapan. On reisiselt ka mingeid lugusid kaasa tulnud?

On, Jaapanist näiteks yks traditsiooniline vihmalaul, mille ma õppisin Mami Sakurailt, kes on yks mu viimase aja lemmikmuusikuid. Tema on enda kontserdil jälle minu “Vihmakõõist” laulnud. Vahetasime just rahvalaule ja tuli rõõmus äratundmine, kuidas näiteks unelaulud on nii universaalsed, et sõnade loogikas ja meloodias on näha ilmselged muustrid.

Mis elu jaapani muusika sulle lähedastes žanrites elab?

Väga põnevat, selle põhjal, mis pilt mulle sealt jäi. Paari aasta eest oli meil Pastacaga yhine Jaapani tuur, viimati käisin seal omal käel ja oma muusikaga.

Su mõlemast plaadist ilmus 2011. aastal plaadifirmas Nature Bliss Aasia turule mõeldud väljaanne.

Jah, Jaapanit peetakse suletud muusikakultuuriks, neil võib olla ka väga kummaline maitse. Nende teemajad või kohvikud on hästi hubased ja näevad välja nagu kellegi kodu. Jaapanlaste minimalismi esteetika ja ruumikasutuse geniaalsus hämmastas. Eriti Soni-house'i tüüpide korraldatud kodukontserdid, kus aega ei mõõdetata. Nägime, kuidas alguses elutoana tundunud ruum suutis mahutada viiskümmend inimest. Pingid, millel publik istus, muutusid pärast kontserti sujuvalt lauaks, kõik istusid põrandal pika laua ääres. Muusikat tegid Tenniscoats, Mami ja ainud, Eestiski käinud Marewrew ja Oki Kano.

Ainud on mul praegu “eetris”, nimelt kadunud Umeko Ando ning ainu muinasjutud. Väikerahvad peavadki yksteist avastama. Aga tuleks tiiruga siia Võrumaale, kus on su isapoolsed juured. Pärast võimsaid rahvalaule ja rahvalikuks saanud autorilaule, nagu “Undsõn ilman”, on häid meloodiaid siinse keeleaga yсна harva liidetud. Kunas sa oma esimese võrukeelse loo tegid?

Üheksateistaastaselt, vist 2005. aastal. Olin Viljandis hakanud kannelt õppima. Läksin jõuluvahetajaks koju, kuidagi oli tärnanud huvi võru keele vastu. Esimesena sattus ette Kolga Raimondi “Ütsik täht”.

Mulle väga meeldis selle loo esitus Võru Kandles, kus rahvas laulis eestõeldud fraasi kaasa. Publikus istus meie yhine tuttav, kellel oli hiljuti poeg jõkke uppunud ja kui kõlasid sõnad “nigu lats, kiä vallatudõ nuka takan kilgähtäs”, nägin, kuidas tal pisar yle palge veeres. Aga see oli liigutus ja lohutus, mitte agoonia. Sellest laulust ja veel mõnest on ka kooriseade tehtud, nii et osa su asju on “Uma pidode” kaudu rahva sekka läinud.

Põhjaeestlasele on seal vist näputäis eksootikat.
Täitsa teine tunne on võrokestele laulda.

Mis sind selles keeles, kultuuris ja maanukas paeluv?

Mu isa on võro keelega yles kasvand, aga vahepeal palju ära käinud, nii et kodukeel oli ikkagi eesti keel. Aga kylarahvaga on ta ikka võru keelt rääkinud ja oleme ka omavahel hakanud rohkem "kõnõlõma". Võrukeelseid luuletusi lugedes avastasin, et seal on hoopis teistsugune rytm, laulmisel ka. See tundus paeluv ja põnev. Mulle on meeldinud need kynkad ja see, et loodus ja elu on tiheidalt seotud...

...Seotud mingi oma loogika järgi. Et inimese õnn võib olla peidus suure kivi all.

Jah. "Üü tulõk" samamoodi. Just vanemad luuletused on natukene mystilised. Loomulikult on see pisut romantiseeritud nägemus. Kui kuulan isa viimaseid kylaudiseid, siis see pilt, mis sealt vastu vaatab, on väga teistsugune.

Aga sellest tehtud laule ei jaksaks kaua kuulata. Yks tyyp võru laule on ikka olnud "ilosaq ja halõdaq". Neid on rahvale vaja, et loota ja olla. Aga looduses on see saladuslikkus tänini olemas. Kasvõi linnuanded. Kui mu lapsepõlves esimene onu suri, lendas kägu aeda ja oli kodust väljapoole, sabaga vaataja poole. Sinu ja minu kodu vahelise Hurda kyla tark Hiire Marin on teise ilmasõja aegu õelnud täpselt sama linnuende tähenduse.

” Looming vajab hoolt ja pyhendumist, keskendumist, aega ja oma ruumi.

Ja nyyd, maikuus lendas teise onu matuste eelõhtul pesukõõgi katusele, kus kunagi kedagi ei istu, raudkull. Jahimees, nagu onugi oli, samuti saba minu poole. Need märgid ei kao, aga kõiki ei oska lugeda.

Mul oli lelle, tõlkija Kalev Kalkuni surmaga nii, et kui ma olin just talle lugu tegemas, tuli liblikas. Selle järgi saigi lugu nimeks "Õõliblikas".

Mina lugesin, teda tundmata, veidi enne ta surma vanast Loomingust yhte ta läti proosa tõlget ja mõtlesin, et kyll on hästi tehtud... Kui sinu suguvõsa on ühes kohas mitu põlve elanud, on sinna kogunenud selline vägi, mida mujal ei ole. Oskainult võtta.

Kasvõi vaher, mis meil õue peal on ja mis istutati siis, kui talukoht rohkem kui saja aasta eest oteti. Nyyd on ta läbimõõt üks meeter. Mingi järjepidevus on olemas jah.

Kui mingi laul "läheb paika" või ilmub, mis sinu sees sel loomishetkel juhtub?

Eks see ole mingi teine seisund. Eriti isiklik on side nende lugude-

ga, kus ka sõnad on enda tehtud. Näiteks “Hommi kuvalge”. See tuli paar kuud peale mu vanaisa Endel Kandimaa surma. Ta oli kõva jutumees ja jahimees ning laulu lõpus on jupike yhest ta pajatusest. See lugu oligi natuke nagu matuste asemel. Leinamajast ärasaatmine oli nii trööstitu, seal oled nagu mingi sordiini all. Ma teadsin, kuidas vanasti need asjad käisid, ja see oli palju inimlikum.

Matus on vana ja võimas rituaal, inimhinge jaoks väga otustav võimalus, mille leinamaja skeptiline rutiin, mäge muusikataust ja leiged heietused tyhjalt ära raiskavad.

Sellest ideest see lugu saigi alguse – vajadus midagi kaasa panna või saata inimene lauluga ära. Hakkasin seda lugu kirjutama siis, kui olin näinud unenägu sellest, kuidas ta oli Pärnus oma kodus ja ylikond oli seljas. Ta oli elu lõpus niimoodi, et ei söönud eriti midagi, jõi ainult kohvi kogu aeg. Ja alati oli ta ymber meeletu kaos, ajalehed olid tema viimane side maailmaga, ajalehed ja raadio... Aga unenäos oli ta vikis ja viisakas, pakkis ajalehti kokku. Ja sellest unenäost tekkis mul hea tunne. Kirjutasin seda laulu yhe päeva, kõndisin Tartus Emajõe ääres, kõndisin ja kirjutasin ja nutsin ja kirjutasin edasi.

Mulle meeldib see sinu laulutekstidest kõige rohkem, ta on ka hea luuletus.

Eks neid tekste tuleb ysna harva ja siis tavaliselt yhe puhangu. Väga paljud on alles kontserdil aru saanud, millest see laul tegelikult räägib. Ja siis tulevad ytlema: “Ma olen ikka mõtlema hakanud, et peaks salvestama oma vanavanemaid.” Või: “Ma ei saa seda laulu kuulata, mul on valus, sest ma ei saanud teda lauluga ära, kui mul oli see võimalus.” Ka välismaal meeldib inimestele just see lugu, kuigi see on vägagi tekstipõhine.

” Kui sa õpid ära rahvalaulu, siis – mis on selle tähendus sinu jaoks? Ma tundsin, et kõige paremini toimivad need laulud, mis ma olen õppinud inimestelt. See õppimise võte on traditsiooniline, ta on nagu suuline pärimus ja samas ta ei pruugi olla arhiivi mõttes autentne.

Laul on ka keeylelene vaimne pilt, mille energia läheb kohale.

Teine rahvusvaheliselt rändama läinud lugu on “Kevadaimus 1951” Bernard Kangro tekstile, mille ma tegin juba umbes viieteistaastaselt. See sattus Jaapanis yhe Euroopa kogumiku peale, kus see oli ainuke lugu, mis polnud inglise keeles.

Ju ta on samamoodi mingit algorytmi tabanud. Praeguses Eesti muusikas pole sellise hõnguga pildikest sõjaeelsetest, puruks pommitamata Tartust, kus väike tydruk myyb Ateeni kino ees sinililli, Toomelt kostab laulu ja tõrvikutega yliõpilased tunglevad maiööli Vallikraavi tänaval. Mõnikord võib see “kadunud kadumatu” seal linnas il-

muda kyll... Aga ma natuke norin ka värske pärimusmagistriga. Kui inimene õpib rahvamuusikat, on see seotud ysna kauge aja ja kyaeluga, talutööde rytmi, rituaalide ja eluringiga, kust need lood välja kasvasid. Mulle tundub, et noorte ajalootunnetus aina lyheneb. Kas seda saab yldse õpetada, just see tuuma?

Ma arvan, et seda elutunnetust kindlasti ei saagi õpetada. Aga muusikat saab õpetada ja muusika kaudu on võimalik

aimu saada. Seda ma olen ka oma magistritöös proovinud lahata, et kui sa õpid ära rahvalaulu, siis – mis on selle tähendus sinu jaoks? Ma tundsin, et kõige paremini toimivad need laulud, mis ma olen õppinud inimestelt. Sinult, näiteks “Tii ilo”, Kalla Urmaselt ja teistelt. See õppimise võte on traditsiooniline, ta on nagu suuline pärimus ja samas ta ei pruugi olla arhiivi mõttes autentne.

Arhiiv on jäädvustanud ainult osa kunagisest kyllusest. Mu meelest elav laulustik ilmubki variaabluses, esituse, tooni, meloodia, rytmi ja sõnade erinevuses. Kui kõik esitavad mingit laulu täpselt yhtemoodi, siis see näitab, et pärimus on surnud, toimib ainult mingi vokaalne koopiamasin.

Kuna Eestis on folkloori ja pärimusega tegelejate ring suhteliselt suur, on ikkagi võimalik õppida inimestelt. Enamikus kohtades ei ole see yldse võimalik.

Rahvalaulu uuesti käibele toojate, Leegajuse ja Hellero kõrval on praegused noored juba kolmas põlv. Minu jaoks on hea näide rahvamuusikutest vanemate tytar, Tartus kasvanud Meel Valk, kes elab praegu Setomaal, juhendab väga heal tasemel koori ja on põlistegi seto lauljate hulgas vaata et kõige puhtama, vanema kõlaga killõ. Tema on kyll rahvalaulu juba emapiimaga sisse imenud.

Mängimas isetehtud kandlel
Tamme-Lauri tamme juures
FOTO TAAVI TATSU

Ja mingid inimlikud teemad on ju ikka samad. Minu üks vägevamaid elamusi rahvalaulust oli see, kui Silver Sepp laevaga Kristiina Ehinale Lätti kosja purjetas ning me olime Janika Orase ja Meel Valguga kosjalaulikuteks.

Siis oli laul korraks elu osa. Mida sa otsisid, kui sa muusikaakadeemiasse rahvamuusikat õppima läksid?

Ma läksin õppima, sest tundsin, et vajan mingit välist tõiget. Kui oled saavutanud oma publiku, on väga kerge sellesse kinni jääda. Minu eesmärk oligi leida neid punkte, kust ma saan edasi liikuda. Eks ta andis ka ettekäände kontserttegevusest kõrvale tõmbuda.

Kui mainid oma töös proovipäevikuid, improsid ja läbikuulamist, siis tundus, et Sibeliuse Akadeemias lubati lisaks loengutele ka palju lihtsalt ise katsetada.

Tuuritades ei jõua lihtsalt uue materjaliga tegelda ja sadade võtete läbikuulamine, selekteerimine ja sõelumine on tegelikult suur töö. Näiteks ansambli Runorun "Tee hümn" syndis nii, et alguses oli jupp luuletust ja meloodia, mis oli tehtud proovis luuperi ja häälega, käimise rytmi põhjal. Läks tykk aega, enne kui ta bändiga õige kõla sai. Helsingis oli mul võimalik nii õppida, et muud ei pidanud tege-ma. Stipendium võimaldas.

Räägi natuke Soome pärimusmuusikaelust.

See asi algas seal hoopis teistmoodi, kaheksaküm-nendatel mingite *performance* itega, kus toimus nootide rebimine ja pillide põletamine. Seal on pärit ka impro idee. Impro on ruum, kus muusikul toimuvad läbi-rääkimised oma kohustuste ja vabaduste vahel. Kõik rahvamuusikud läbivad mingi etapi, kus nad vabalt, hullunult, sõgedalt improviseerivad, sessioonid toimuvad nädal aega järjest, see ongi impro.

Kui tuled keskkoolist, siis on ikka väga palju asju, mida avada. Sealne folgipilt on mitmekesine. On tyype, kes tegelevad arhailise asjaga, nagu Rauno Nieminen ja Arja Kastinen. Pekko Käppi on vana ja uue piiril, väga laia koostööringiga, üks originaalsemaid. Tuulenkantajat on vanade meeste bänd,

mis teeb lähedat kandlemuusikat. Tampo on huvitav *indiefolk*, palju on ka kodusalvestajaid. Ja Kimmo Pohjonen, kes oli kahel viimasel semestril mu erialaõppejõud. Viimati salvestas ta, ise maapoiss, Inglismaal maatöömasinate hääli ja miks sellest kokku kontserdikava kynnides esitamiseks. Fenomenaalne kuju on rahvamuusikaosakonna suunaandja Heikki Laitinen. Kui meil on regilaulu ymber natuke pyha oreool, siis Soomes võib kuulda ja näha ka teatraalset või kabareelikku lähenemist. Laitinenil oli koos Pohjone-niga kava "Murhaballaadeja", kus ta suri ära ja ärkas siis uuesti ellu, see oli täiega yle võlli.

Laulmise stiil oli natuke teatraalne ja improviseeritud tekstiga – tuli lavale ja nägi publikus oma naist, kes oli teise mehesse armunud, sattus sellest niivõrd meeletusse, et tappis end ära... Sibeliuse Akadeemias on selge suhtumine, et igayhel on õigus ja et igayks oskab laulda. Loomingulisuse väärtustamine oli seal kõige parem.

Ja meie muusikaakadeemia?

Seal andis Janika Oras juurde rahvalaulu baasteadmisi. Nautisin ka Anne-Liis Polli ja Anto Peti maailma, nende vabaimpro tunde.

Suve algul oli sul Sibeliuse Akadeemia tudengitest koosneva rahvusvahelise bändiga Runorun magistrikontsert. Kuidas see alguse sai?

Kõigepealt hakkasin mängima koos kontrabassimängija Nathaniga ja kuna mul oli bändiisu, tulid ka Tatu ja Maija.

Kas on ka plaan plaat teha?

On jah. Salvestada ei jõua, aga kontserte teha jõuab ja seal arenevad lood tegelikult kõige rohkem. Äkki teeme kontsertplaadi... Aga ma olen nautinud ka yksi tegemist. Mul on paar natuke teistsugust laulu, hakatus uuele sooloplaadile. Avastasin ka yhel hetkel, et mul on kolmteist-neliteist võrkeelset lugu, mida ei ole kuskil avaldatud, lastelaule ka hulgas...

...ja siis hakkas sadama vihma...

NELE-EVA STEINFELD
muusikaajakirjanik

Sir John Eliot Gardiner saab Leipzigi Bachi arhiivi presidendiks

1. jaanuaril 2014 asub *sir* John Eliot Gardiner Bachi Arhiivi Sihtasutuse presidendiks kohale. Saksamaal Leipzigris asuv Bachi arhiiv on olulisim Johann Sebastian Bachi alase teadusliku uurimistöö keskus, uurides kõiki Bachiga seotud valdkondi. Arhiivi juurde kuulub raamatukogu ja muuseum. Korraldatakse ka üritusi, millest tuntumad on Leipzigi Bachi festival ja iga nelja aasta tagant toimuv Bachi konkurs. *Sir* John Eliot Gardiner, kes on dirigendina esitanud ja salvestanud väga palju Bachi loomingut (ta on Monteverdi koori ja Inglise Barokksolistide asutaja ja dirigent), on väga suure kogemuste pagasiga ja muljetavaldava ülemaailmse mainega muusik; see peaks aitama kindlustada Bachi arhiivi positsiooni maailmas juhtiva Bachi-alase teadusliku uurimistöö keskusena.

Uudiseid konkursimaailmast

XIV Van Cliburni nimelise rahvusvahelise pianistide konkursi võitjaks tuli 26-aastane ukraina pianist Vadim Holodenko. Ta pälvis kuldmedali ja võidukarika ning sinna juurde kuuluvad 50 000 dollarit. Võiduga käisid kaasas nii stuudio- kui *live*-salvestused harmonia mundi plaadifirmas ning kontserdireisid Ameerika Ühendriikides ja mujal maailmas. Teise koha ja hõbemedali võitis Beatrice Rana ja kolmanda koha ehk kristallauhinna Sean Chen.

Harvey Lavan "Van" Cliburn jn võitis 1958. aastal Moskvas I Tšaikovski-nimelise klaverikonkursi ning selle saavutuse märgiks asutati varsti pärast seda, 1962. aastal Van Cliburni nimeline konkurs. See toimub praegu iga nelja aasta tagant. Van Cliburn suri tänava veebruaris.

Tänavu suvel toimus Jerevanis IX Aram Hatšaturjani nimeline rahvusvaheline konkurs ja festival, mis oli pühendatud helilooja 110. sünniaastapäevale. Kui möödunud aastal olid võistlustules viuldajad, siis sel aastal tšellistid. Esikoha ja 15 000 dollarit pälvis 19-aastane rumeenia tšellist Andrei Ionita. Lisaks auhinnarahale ootab teda ees ka esinemine koos Moskva

Beatrice Rana, Vadim Holodenko ja Sean Chen, tänavuse Van Cliburni nimelise pianistide konkursi esikolmik.
FOTO RODGER MALLISON

Riikliku Sümfooniaorkestriga.

Cardiffis toimunud lauljate konkursil triumfeeris USA metsosopran Jamie Barton, kes lisaks esikoha võitmisele kuulutati parimaks *lied*'i esitajaks. Juba 30. korda toimunud BBC Cardiff Singer of the Year konkursile saatis taotluse üle 400 laulja, kellest finaali jõudsid peale Bartoni veel itaallannast sopran Teresa Romano, horvaatlasest bassbariton Marko Mimica, argentiinlannast metsosopran Daniela Mack ja ukrainlannast sopran Olena Tokar.

Sügisel tuleb esiettekanale Messiaeni tundmatu klaveriteos

Pianist ja muusikateadlane Peter Hill, kes on tuntud eelkõige Olivier Messiaeni muusika uurija ja esitajana, leidis hiljuti Messiaeni visandite hulgast katkendeid senitundmatust klaveriteosest. Selgus, et peaegu terviklik teos pärineb aastast 1961. Hilli sõnul on tegemist linnulaulu stiilis umbes 15-minutilise palaga. Kuigi mõningad käigud olid heliloojal vaid kiirkirjas viisandatud, suutis Hill teose lõpetada, kasutades võrdlusmaterjalina Messiaeni linnulaulu noodistusi 1961. aasta kevadest. Klaveripala pealkiri on "La fauvette passerinette", mis tähendab tõlkes punakurk-pöösalind (*Sylvia cantillans*). Hilli hinnangul oli klaveripala planeeritud tõenäoliselt osana uuest klaveripalade tsüklist, mis oleks saanud paariliseks 1956–1958 kirjutatud "Lindude kataloogile". Paraku jäi uus tsükkel sündimata, sest juba 1961. aasta lõpuks oli Messiaenilt tellitud kolm uut orkestriteost ning "La fauvette passerinette" visandid jäid sahtlisse.

Peter Hilli lõpetatud pala jõuab publiku ette 2. novembril Inglismaal Sheffieldis toimuvale kontserdil, mida kannab üle ja salvestab BBC Raadio 3.

Steinway & Sons müüdi firma-le Kohlberg & Company

Ameerika Ühendriikide erakapitalil põhinev firma Kohlberg & Company ostis 438 miljoni dollari eest 160-aastase ajalooa klaverifirma Steinway & Sons. Müügihind oli 15% kõrgem kui aktsiate turuhind ehk 35 dollarit aktsia kohta. Steinway esimehe Michael Sweeney sõnul oli see aktsionäride jaoks suurepärase tulemus. Sweeney on rõõmus, et Kohlberg hindab firma väärtuslikku pärandit ja ajalugu. Kohlberg & Company tahab Steinway haaret globaalselt suurendada, säilitades sealjuures traditsioonilise tootmisprotsessi, mis on Steinway klaverite kvaliteedi aluseks olnud pikki aastaid.

Firma Steinway & Sons asutas 1853. aastal Henry E. Steinway koos oma kolme pojaga. Juba 1860. aastaks oli firmast saanud maailma suurim klaverivabrik. Praegu on Steinwayl kaks vabrikut, neist üks asub New Yorgis ja teine Hamburgis. Hiljuti jõudis lõpule ka Steinway Halli hoone müük Manhattanil.

BBC saates arutleti ooperi üle

Juuli lõpul võis BBC eetris näha saadet HARDtalk, kus saatejuht Sarah Montage vestles ameerika päritolu baritoni Thomas Hampsoniga ooperist ja selle olulisusest tänapäeval. Intervjuu tekitas vaatajates pahameeletormi, kuna Montage oli ilmselgelt saanud ülesande Hampson keeruliselt olukorda panna, eesmärgiga näidata ooperit kui ainult rikka vanema generatsiooni aja-

viidet, mis tänapäeva nooremale põlvkonnale üldse korda ei lähe. Montage väitis, et ooperid ei ole ajakohased, sest valdav enamik esitavatest on kirjutatud kauges minevikus ning seega ei kõneta need tänapäeva inimest. Saatejuht tõi ooperi negatiivsete külgedena välja veel klassikalise muusika ja võõrkeelsuse ja väitis, et külastajate ja esitajate arvu suhe on selline, millest võiks järeldada, et publikuks on ainult esinejate sugulased ja sõbrad. Blogisfäär ja erinevad interneti kommentaariumid kurbivad kirjades, kus inimesed väljendavad oma pettumust ja pahameelt, et selline saade BBC eetrisse jõudis, samuti on internetis avaldatud mitmeid kirju, mille on BBCle saatnud ärritunud vaatajad. Kui BBC ja Sarah Montage on saanud täiesti põhjendatult kriitikat, on samavõrra teenitult kiidetud Thomas Hampsoni reageerimist saatejuhi rünnakutele. Hampson jäi saates rahulikuks ning suutis hästi argumenteerides Montage'i väited kummutada. Kas BBC üritas teadlikult kehva ajakirjandusega vaatajates reaktsioone tekitada või oli see juhuslik apsakas, seda on raske öelda. Siiski on selge, et säärase kehvalt ette valmistatud saatega tabas BBC märklaua asemel enda jalga.

Gidon Kremer korraldab Vladimir Putini vastase kontserdi

Gidon Kremer koondab enda ümber selliseid muusikuid nagu Daniel Barenboim ja Martha Argerich, et korraldada kontsert inimeste toetuseks, keda Vladimir Putini administratsioon on vangistanud või püüdnud alla suruda. Kontsert peaks toimuma 7. oktoobril Berliinis, see on vene ajakirjaniku ja inimõiguste eest võitleja Anna Politkovskaja surma-aastapäev. Teatavasti tulistati Politkovskajat pärast seda, kui ta oli president Putinit avalikult kritiseerinud.

Kontserdil pealkirjaga "To Russia with Love" kõlavad vene heliloojate teosed ning gruusia päritolu helilooja Gija Kantšeli uudisteos "Angels of Sorrow", mille autor on pühendanud vangistatud vene filantroobile Mihhail Hodorkovskile. Gidon Kremer rõhutab, et tegemist ei ole protestikontserdiga, vaid pigem kontserdiga Venemaa toetuseks, eesmärgiga toetada inimesi, keda Putini režiim on ebaõiglaselt kohelnud ja hukka mõistnud. Samuti on tema sõnul äärmiselt kahetsusväärne,

et mitmed muusikud, sealhulgas näiteks Anna Netrebko ja Valeri Gergijev lähtuvad omakasust ning toetavad praegust režiimi, saades vastutasuks riikliku toetuse. Kremeri arvates peaksid muusikud olema sõltumatud.

Metropolitan Opera keeldus Putini-vastasest protestist

Metropolitan Operale saadeti petitsioon, milles tsiteeriti hiljutisi Venemaal vastu võetud seadusi, mis on selgelt geide-vastased, ning esitati palve, et Metropolitan Opera pühendaks oma septembris toimuva hooaja avagalakontserdi geikogukonnale. Samas väljendasid petitsiooni kirjutajad oma vastumeelsust Metropolitan personali poliitikale, sest 23. septembril lavale jõudva "Jevgeni Onegini" dirigent on Valeri Gergijev ning naispeaosaline Anna Netrebko, kes mõlemad on Vladimir Putini režiimi toetajad.

Metropolitan Opera ametlikust vastusest petitsioonile võib lugeda, et kuigi ooperimaja kui institutsioon toetab võrdõiguslikkust nii Ameerika Ühendriikides kui ka mujal maailmas, ei saa nad petitsioonis kirjeldatud soovidele vastu tulla – kuna Metropolitan Opera missioon on kunstiline, ei ole sobiv kasutada ooperietendusi poliitilistel eesmärkidel, olgu need kui tahes üllad või õiglased. Sopran Anna Netrebko lisab, et ta pole iialgi kohelnud oma lavakaaslasti nende rassist, seksuaalsest orientatsioonist või poliitilistest vaadetest lähtuvalt.

Alexander Pereira asub juba 2014. aastal La Scalat juhtima

Salzburgi festivali juht Alexander Pereira asub Milano La Scala tegevdirektori kohale varem, kui esialgu plaaniti. Teater avalikustas juunis, et Pereira asub uude ametisse 2015. aasta oktoobris. Kuna Pereiral oli leping Salzburgi festivaliga 2016. aastani, siis oleks ta pidanud mõnda aega olema kahel ametikohal. Salzburgi festivali korraldajatele olukord ei meeldinud ja nüüd lõpetatakse leping temaga 2014. aasta septembris, mis omakorda andis La Scala juhtkonnale võimaluse kutsuda Pereira ametisse juba 2014. aasta oktoobrist. Pereira üheks oluliseks ülesandeks on valida järgmine kunstiline juht, sest praegu ametis oleva Daniel Barenboimi leping La Scalaga lõpeb 2016. aastal.

Riccardo Chailly.
WWW.ICARTISTS.CO.UK

Riccardo Chailly pikendas lepingut Leipzigi Gewandhausi orkestri peadirigendi ametis aastani 2020. Chailly on orkestri peadirigent olnud aastast 2005. Tema käe all on orkester teinud endisest rohkem kontserdireise ning salvestanud Deccale Mendelssohni, Schumanni, Beethoveni ja Bachi tsükleid. Lähiajal on orkestril plaanis tegelda Richard Straussi, Mahleri ja Rahmaninovi muusikaga.

Marin Alsop pikendas oma lepingut Baltimore'i sümfooniaorkestri peadirigendina aastani 2021. Ta asus ametisse 2007. aastal ja on orkestri kaheteistkümnend peadirigent. Käesoleval ajal on ta veel São Paulo sümfooniaorkestri peadirigent. Tänavu juhatab ta esimese naisdirigendina "BBC Promsi" festivali ajaloos festivali lõppkontserti.

Wigmore Halli kristalse kõlaga kontserdisaalis üles võetud HD kvaliteedis salvestusi saab sügisel näha telekanalil Sky Arts 2. Sari algas 12. augustil. Seitsmes kontserdikavas esinevad Marc-André Hamelin, Takács-kvartett, Stile Antico, Sarah Connolly, Graham Johnson jt.

Witold Lutosławski sünnist möödub tänavu 100 aastat ja sellega seoses on Poolas loodud uus telefonidele mõeldud rakendus, mis aitab huvilistel avastada Lutosławskiga seotud paiku Poolas.

Seiji Ozawa on pärast pikka haigusperioodi taas laval. Maestro andis kontserdi 31. juulil Tokyos, juhatahes Tšaikovski Serenaadi keelpillidele.

Dirigent Leif Segerstami loomepagasis on praeguseks 265 sümfooniat. Tema senine rekord on luua terve sümfoonia kõigest ühe päevaga.

IVO HEINLOO
jazzikriitik

Tunnustatud jazzmuusik, klahvpillimängija ja helilooja George Duke.

Lahkus George Duke

5. augustil suri kuuekümne seitsme aastastelt tunnustatud jazzmuusik, klahvpillimängija ja helilooja George Duke. Nii jazzi, *funk*'i kui ka souli žanris tegutsenud Duke avaldas oma karjääri jooksul üle kolmekümne sooloalbumi ning oli ka edukas muusikaprodutsent, kes tegi koostööd Miles Davise, vendade Breckerite ja paljude teistega. Ta mängis mitmel Frank Zappa albumil koos Zappa bändiga Mothers of Invention, samuti musitseeris ta koos Cannonball Adderley, Stanley Clarke'i, Jean Luc Ponty, Sonny Rollinsi ja paljude teistega. Duke mängis ka klahvpille Michael Jacksoni ülimenekal albumil "Off the Wall". Edu saatis ka tema viimast albumit "Dreamweaver", mille ta pühendas oma kadunud abikaasale ja mis tõusis hiljuti Billboardi jazziedetabelis esikohale.

USA kõrge riiklik autasu Arturo Sandovalile

Kuubas sündinud USA trompetist Arturo Sandoval sai hiljuti USA ühe kõrgeima

riikliku autasu, Ameerika Ühendriikide Vabadusmedali. Ta on üks väheseid muusikuid, kellele selline au on osaks langenud. Sandoval põgenes Ameerikasse Fidel Castro režiimi eest ning sai 1999. aastal USA kodanikuks. Ta on olnud üks suuremaid Castro kritiseerijaid muusikute seas. Enne USAsse emigreerumist kandis Sandoval kord kodumaal koguni kolmekuulist vanglakaristust Ameerika raadiojaama kuulamise pärast.

Peale Sandovali pälvis tänavu muusika valdkonnas sama tunnustuse populaarne kantrilaulja Loretta Lynn. Valge Maja avaldatud nimekirjast leiab näiteks ka ekspresident Bill Clintoni ja USA ühe populaarseima *talkshow* juhi Oprah Winfrey.

Üheksa Grammyt võitnud Sandoval sündis Havanna äärelinnas ning oli legendaarse Dizzy Gillespie õpilane (just Gillespie oli teatavasti üks esimesi muusikuid, kes jazzi tõi latinomuusika mõjutusi. Sandovali elust on tehtud film "For Love or Country: The Arturo Sandoval Story".

Joni Mitchell 70

Kogu maailmas armastatud Kanada laululooja Joni Mitchell saab novembris seitsmekümneaastaseks. Tema juubelit tähistati juunis Torontos Massey Hallis suurejoonelise galakontserdiga. Lavalaudadele astus ka Mitchell ise, hoolimata sellest, et ta on ammu aktiivse kontserttegevuse ja plaadistamise lõpetanud. Mitchell'i looming on ainulaadne ning pakub paljudele pop- ja jazz-lauljatele jätkuvalt ohtralt tõlgendamisruumi. Unikaalsed on eelkõige tema võrratud, väga keerulised, sisutihedad ja poeetilised laulutekstid. 1997. aastal valiti ta Rock'n'Roll Hall of Fame'i, 2002. aastal anti talle elutöö Grammy. Muusikukarjääri kõrvalt on ta tegelnud intensiivselt ka maalikunstiga.

Joni Mitchell'i viimaste aegade tegemiste kohta on teada niipalju, et järgmise aasta mais peaks aset leidma Alberta balletiteatri kunstilise juhi Jean Grand-Maitre'i ideest sündinud balletiprojekt, mille aluseks on Mitchell'i kaunimad armastuslaulud läbi aegade.

Peatne juubilar Joni Mitchell nooruses.
FOTOD INTERNETIST

Krystian Zimerman: Interpret on teose ohver, ta peab surema teoses

LEELO KÖLAR
muusik

Krystian Zimerman – meie
ajastu perfektseim pianist.
FOTO DEUTSCHE GRAMMOPHON

“Sajandi geenius!” “Rohkem kui pianist!” “Tema meistrilikkus on ilmeksimatu.” “Sära, paatos ja musitseerimise üllus on nii noore inimese kohta uskumatu.” “Teda tuleb ühte ritta asetada Pollini, Argerichi ja Ohlssoniga!” “Teda võib võrrelda Rubinsteini, Horowitzi ja Hofmanniga!” Sellised olid Saksa, USA ja Jaapani ajakirjanduse järelkajad pärast IX rahvusvahelist Chopini nimelist pianistide konkursi 1975. aastal Varssavis. 18-aastase Zimermani esinemine vapustas žüriid ja publikut laitmatu tehnilise üleoleku, puhtuse ja säraga, lihtsuse ja loomulikkusega masurkades *op 24*, elegantsiga valsis *As-duur op 34*, aga eriti *b-moll* sonaadi kogu loogilise veenvuse, mõjuvuse ja selge nägemusega. Kui räägiti sonaadi II osast “Leinamarsist” ja selle esituse erilisest sügavusest, siis lisati: “Ta oleks nagu ise hauast välja astunud enne selle kinniajamist.” Konkursi võit tõi pianistile suure

populaarsuse. Zimermani diplomikontserdid Katowice Muusikaakadeemias läksid puupüsti täis saalidele, tema järgmised esinemised leidsid kiitvat vastukaja ajakirjanduses. Tõsteti esile tema mängu graafilist selgust ja detailide omavahelist tasakaalu. Kuigi tal oli sel perioodil mõnikord kombeks järele anda ahvatlusele liialdada bravuuriga või armastada liiga kiireid temposid, leiti ikka, et Chopini pole kellegi võimalik mängida tehniliselt kaunimalt ja elegantsemalt.

Kui kuulata 1975. aastal konkursil mängitud *Andante spianatot* ja *Suurt hiilgavat poloneesi*, siis kaunile kõlale ja julgele aplombile lisandub veidi ka “perutamist”. Muidugi võib ju öelda, et Zimerman on just Chopini mängija. Sellega võiksin nõustuda küll, kui ei oleks kuulnud tema Liszti või Brahmsi esitusi. Aga neist edaspidi. Chopini klaverikontserdid nr 1 *e-moll* ja nr 2 *f-moll* on kahtlemata võluvad. Lummab see sundima-

Krystian Zimerman on sündinud 5. detsembril 1956. aastal Poolas Zabrze. Klaverimängu õpetas talle algul pianistist isa. Seitsmeaastaselt asus ta õppima Andrzej Jasiński juurde, kes oli tollal Katowice Konservatooriumi vanemõpetaja. Jasiński on korraldajal olnud ka Chopini konkursside žürii liige. 1975. aastal võitis Krystian Zimerman 18-aastase üliõpilasena maailma ühe mainekaima, Chopini-nimelise konkursi Varssavis. Lisaks I preemia saai ta eripremia masurkade, poloneeside ja sonaadi silmapaistva esituse eest.

Zimerman on praegusel ajal üks maailma kõrgeimalt koteeritud tipp-pianiste.

tu vabadus ja sära kõiges, nii laulvas kui virtuoosses teostuses. See on siiras ja lihtne, seal on õhku ja hingamist. Kuid olen kuulnud ka hilisemaid Chopini esitusi, kuhu on lisandunud loomingulist vabadust ja tarka mõtestatust. 1999. aastal tema enda dirigeeritud f-moll kontserdi II osa, unistav ja õrn Larghetto peenete pitsiliste koloratuuridega on tõeline pärl, ka kontrastsed ja küllalt äkilised tempo ja dünaamika muutmised III osas mõjuvad ometi veenvalt.

Zimermanist sai publiku lemmik ja kriitikute oivik. Leidus kahtlejaldis: kas suudab see noormees oma peadpööritava eduga toime tulla, püsida saavutatud kõrgusel ja edasi areneda. Hakati tõmbama paralleele Van Cliburniga, kelle triumf mõne aja möödudes tuhmus ja vaimustus temast hääbus. Siiski ei! Zimermani pea ei hakanud edust ringi käima. Ta hakkas end mitmekülgselt arendama. Ta ütles end olnud seitse aastat Rubinsteiniga seotud (olles sealjuures temast 71 aastat noorem!). “Ja kuidas Rubinstein mind mõjutas! Ka Gilelsilt, Richterilt, Arrault ja Michelangelilt olen väga palju õppinud.” Oli vaja õppida keeli ja tingimata parandada klaveri kõlaomadusi. Sellega seoses tekkis Zimermanil kontakt Steinway firmaga Hamburgis, mis on jäänud kestma tänaseni. “Minu üle naerdakse, sest olen ainus pianist, kes tuleb klaverivabrikusse ja koputab läbi klaverite puust kehade. Ma otsin kehi. Ma pole nii palju huvitatud klaviatuurist, sest sellega tulen ise toime. Püüan viia miinimumini kõik, mis takistab saavutada puhtalt muusikalist väljendust. Muusika ei ole ainult kõla. Kõla kasutame musitseerimiseks. Noorena imetlesin Rubinsteini mängitud Brahmsi ballaadide sügavust ja kartsin, et mina ei saavuta iialgi sellist sügavust. Kõla on kompleks arusaamisest, emotsioonidest ja soovist, mida öelda. Mets koosneb paljudest puudest. Igal puul on oma väljanägemine, pikkus, värv, lehed, oied. Puudest sünnib mets. Kõla on nagu mets. Paljud ei näe üksikute puude tagant tervet metsa. Klaveril on suured probleemid. Mõeldagu vaid, millise arengu on saajandite jooksul läbi teinud klaver ja milliseks see on nüüd muutunud. Võrdleme kas või viiuliga, mis oma põhiolomuselt ei ole aegade vältel nii tohutuid muutusi läbi teinud. Mida see tähendab? See tähendab seda, et me ei saa teoseid enam mängida nii, nagu neid löid Bach, Mozart või Beethoven. Nüüd toimub

emotsioonide organiseerimine ajas. Tänapäeval on kõik teisiti. Olen palju ringi reisinud omaenda klaveriga. (Mul on kuus klaverit.) Aga minu Steinway, millega mul on väga sõbralik vaherkord, kõlab igas kontserdipaigas ikkagi erinevalt, sageli üllatavaltki. Võin seda “heaks timmitud” pilli ju igale poole kaasa vedada, aga üllatused sünnivad alati. Akustika, ruumi interjöö, temperatuur, valgustus, publik oma erinevate kuulamisharjumuste ja vastuvõtuvõimega – kõik mängivad kaasa ja palun – kohane! Siis veel erinevad orkestrid, nende reaktsioonid (paljud orkestrandid ju vihkavad muusikat, nad tahavad rutem lavalt ära saada), iga orkestri eripärane kõla, dirigent

” Ma ei armasta mängida mikrofonile. See on stressis mäng. Minu viimane soolokontserdi salvestus oli 1999. aastal. Ise ma oma plaate kuulata ei armasta. Ma ei ostaks neid. Ma ei armasta vaadata peeglis. Ja see helirežissööri hoolega puhastatud tulemus on ju kole! Nagu lahtirietatud Mona Lisa.

did, kellega on pahatihti raske kokku leppida. Teos valmib ju saalis, lõplikult just kontserdisaalis. Teos valmib koos teiste inimestega. Interpreet on teose ohver, ta peab surema teoses! See on põhjus, miks ma ei armasta plaadistamist. Ma ei armasta mängida mikrofonile. See on stressis mäng. Minu viimane soolokontserdi salvestus oli 1999. aastal. Orkestriga on seda lihtsam teha, sest siis mul on kuulajad – terve orkestritais inimesi! Miks ma mängin üldse plaadile? Ma ei tee seda raha pärast. Ma tahan midagi anda, inimestele rõõmu pakkuda. Ise ma oma plaate kuulata ei armasta. Ma ei ostaks neid. Ma ei armasta vaadata peeglis. Ja see helirežissööri hoolega puhastatud tulemus on ju kole! Nagu lahtirietatud Mona Lisa!”

Otsin kunagi Shanghais plaadipoes ringi uidades Zimermani CD Liszti h-moll sonaadiga. Kodus seda kuulates olin šoki äärel, nii mõjuv oli see. Sündmuste põnevus: salakavalus, viha, armurõõm, õrnus, võimuiha, sarkasm, iroonia, võidukus, kahtlused, soidnad, kired, välja pakutud laiahaardelise dramatismiga perfektses tehnilises kõrgvor-

mis. Suurepärase seosed, lakkamatu arenguline pidevus löi grandioosse kogumi, mis tundus nii uskumatu, et panin plaadi uuesti mängima, et veenduda, kas ma kuulsin ikka õigesti. Kui kogeks seda veel elavas ettekandes... Ja siit polnud kosta ei plaadistamisstressi ega lahtirietatud Mona Lisa!

Zimerman on mänginud Griegi ja Schumann klaverikontserte Herbert von Karajaniga, Brahmsi Esimest klaverikontserti Simon Rattle'iga, Teist kontserti Leonard Bernsteiniga, Rahmaninovi Esimest ja Teist ning Liszti Teist Seiji Ozawaga, Raveli G-duur kontserti Pierre Bouleziga, Chopini Esimest ja Teist kontserti Carlo Maria Giuliniga. Beethoveni Esimest ja Teist klaverikontserti juhatas ta Viini Filharmonikute ees ise, Kolmandat, Neljandat ja Viendat dirigeeris Leonard Bernstein.

Chopini 150. sünniaastapäevaks planeeritud maailma kontsertturneedeks valis Zimerman 450 soovijast grupi entusiastepilimehi nn Poola festivaliorkestriks, mida ta ka ise juhatas. “Ma ei soovi kellegagi konkureerida, aga ükski orkester ei taha nii palju harjutada ja proove teha, kui mina tahan.” Deutsche Grammophon salvestas need kontserdid Euroopas ja Ameerikas. Neist said otsitud ja kõrgelt hinnatud CDd, mis müüdi kiirelt läbi. Zimerman olevat oma orkestri inimliku päevakava, majutamise ja toitlustamise (menüüd!) eest isiklikult hästi hoolitsenud.

Beethoveni kahte esimest klaverikontserti kuulates jäi mulje, et püstitakse veidi nagu Haydni kõlamaailmas. Seal on rõõmu ja läbipaistvust. Ausalt öeldes on Zimermani dirigeerimismaneer pisut koomiline, aga tulemus on väga hea. Iga järgmine kontsert lisab beethovenlikku energiat. Mulle on jätanud unustamatu mulje G-duur kontserdi I osa kadents, väljaitlemistest rikas ja teostuselt nakatav kunstiteos, ning II osa vaikne palve orkestri despootlike unisoonis repliikide vahel. Mõjub solisti ja dirigendi ühtne mõtlemine ja hiilgav koostöö.

Brahmsi mõlemad klaverikontserdid valmistasid kuulamisel üllatuse, kuna ei eeldanud selle elukogenud inimese sügava mõttemaailma avanemist sellises kompaktses kõlakvaliteedis. Koostöö Bernsteiniga on ühel lainel ja loob suurepärase terviku. Kui esimese kontserdi karakterite rikkus ja laiahaardelisus jättis siiski mingil määral emotsionaalselt kammitsetud mulje (välja arva-

On arvatud, et Chopini pole kellelgi võimalik mängida kaunimalt ja elegantsemalt kui seda teeb Krystian Zimerman.
FOTO ROBERTO SERRA

tud energiast pulbitsev III osa), siis teine ületas kõik ootused. See oli elust pulbitsev ja mõttesügav koostöö orkestriga. Klaveri taga istus gigant, klaver kõlas orkestraalselt. Sõnu kuuldu iseloomustamiseks napib. Seal sünnib nii palju, et paneb õhku ahmima. Selle kuulmiseks maksab elada...

2003. aasta seisuga oli Zimerman mänginud kõige rohkem Jaapanis – 25 aasta jooksul. Ta on andnud jaapani publikule 100 kontserti rohkem kui 20 kavaga ja pidanud seal loenguid 20 häälestajale ja klaveritehnikule. Aga need andmed on minevik. Nüüd on sinna juba palju põnevat lisandunud. USAs on Zimerman andnud klaveriõhtuid kahel korral: 2001. ja 2009. aastal. Nende esinemistega on olnud ebameeldivusi. Kontserdireisil New Yorki Carnegie Halli konfiskeeriti lennujaamas Zimmermani isiklik Steinway ja lõhuti lahti, kuna kahtlustati keelatud ainete olemasolu klaveri detailide vahel. Zimerman oli sügavalt solvunud pilli lõhkumise pärast ja lubas mitte kunagi enam tulla USAsse esinema seni, kuni George W. Bush on president. 2009. aastal sõitis Zimerman USAsse kontserdireisile laevaga. Selleks võttis ta oma klaveri osadeks lahti ja pani siis ise koha peal kokku. Selle pilliga andis ta oma veokiga linnast

linna reisisid palju kontserte. 26. aprillil oli tal viimane kontsert Walt Disney Concert Hallis. Kava esimeses pooles mängis ta Bach'i partiitit ja Beethoveni Sonaati op 111. Pärast vaheaega vahetas ta Brahmsi teosed poola helilooja Grażyna Bacewicz'i teoste vastu. Kava lõpul, enne Karol Szymanowski Variatsioone poola rahvalaulu teemale istus ta vaikselt, kuni lausus kurjakuulutava häälega, et ta ei saa enam esineda maal, mis tahab omada sõjaväelist kontrolli maailmas. Samas tegi ta avalduse USA ebaseadusliku kinnipidamislaagri vastu Guantanamo Bays Kuubal. Tema sõnaline avaldus kutsus välja publiku kahepoolse reaktsiooni. Osa rahvast marssis välja, osa karjus talle, et ta vait oleks ja mängiks, osa aga hõiskas pooldavalt. Variatsioone mängis Zimerman hämmastava metsikusega, millele järgnesid rahva lärmitsevad hüüded. Lisapalu ei antud. Niisugune tõestisündinud lugu siis... Ei ole vist teada ühtegi konkurssi, mis poleks esile kutsunud suuri vaidlusi ja vastakaid arvamusi tulemuste üle. Nii oli see ka viimasel Chopini konkursil 2010. aastal, mil publik, eriti aga televisioonist ja raadioülekannetest konkursi käiku jälginud klaverisõbrad ei olnud rahul Juliana Avdejeva võiduga. Zimerman võitis selle kohta sõna. Ta ütles, et kuna ta on sel-

les saalis väga palju mänginud, siis tunneb ta hästi selle iseärasusi, näiteks kasvõi seda, et väikesed *crescendo*d ei pääse seal mõjule. Samuti teab ta, kuidas kõlab või ei kõla seal *piano*. Üks on aga kindel – et mikrofoni moonutab kõvasti kõla, millest tuleneb ka küllaltki erinev mulje saalis kuulajate ja TVs või raadios jälgijate vahel. Samas arvab Zimerman, et võistlus ei tohi olla pianistile trepiks tulevases karjääris. Ükski võistlus ei saa olla ajendiks muusiku eluteel, ega tohi mängida liiga tähtsat rolli. Ja lõpuks küsib ta, kas see mängijate reastus on siis nii tähtis. Kui tõeale au anda, siis on esimese ja teise koha vahel nii väike!

Praegu elab Zimerman naise ja kahe lapsega Šveitsis, veetes aega kontserte andes (ca 50 aastat), tegeldes kammermuusikaga, andes mitmel pool meistrkursusi ja õpetades Baseli Muusikaakadeemias. Ta ütleb selle kohta: “Pedagoogilises töös puutun kokku väga huvitavate pianistidega. Kord küsisin ühelt õpilaselt, miks ta soovis tulla minu juurde õppima. Ta vastas, et kuulas minu mängu ja see meeldis talle nii väga, et tahaks ka ise nii mängida. Sealjuures esitas ta mulle küsimuse, et millal ma kavatsen hakata tööle tema tehnikaga. Ma ei tea, kas mu vastus teda rahuldab, aga ma ütlesin, et teeme seda juba ammu kogu aeg. Teil on sõrmed, mängige, mida te tahate.” Zimermanil on seljataga ja ka ees palju organisatoorset tööd. 1999. aastal kutsus ta Chopini 150. sünniaastapäevaks kokku Poola festivaliorkestri, organiseeris poola helilooja Bacewicz'i 100. sünniaastapäevaks ja 2010. aastal Chopini 200. sünniaastapäevaks kontserte. 2013. aastal mängis ta Lutosławski 100. sünniaastapäevaks helilooja spetsiaalselt talle kirjutatud klaverikontserti. Zimerman annab välja redaktsioone Władisław Szpilmani teostest, tunneb pidevat huvi kontserdisaalide akustika ning instrumentide tehnoloogia ja kõlakonstruksioonide vastu. See kõik ei takista tal olemast ka suur arvutiasjanduse fänn ja psühholoogiliste probleemide lahkaja. Kontrollides plaadistamisi Deutsche Grammophoniga, valvab ta kiivalt iga etappi, teenides suurt kiitust kõrge kvaliteedi eest.

Ravel – “Valse nobles et sentimentales”. Ta mängib neid hüpnootiliselt, uhke elegantsiga, andumusega, emotsionaalse vabadusega, kunstilise täiuslikkusega. Järjekordselt peab imetlema tema värvirohkust. Milline fantaasia! Milline haare! Sellel on kordumatu mõjujõud.

(Kasutatud materjalid: internet, CDd)

Melomaaniast ja -foobiast

KAUR RIISMAA
kirjanik

Muusikast mõeldes valdavad mind kahesugused tunded – esmalt hirm, et ma olen melofoob, teisalt muudugi kiindumus. Palju on võimsaid autoreid, kes kirjutavad, nii-ütelda muusika mõju all, kuulates mõnd oma lemmikheliloojat, -ansamblit, -solisti. Mina nõnda ei oska, segama hakkab. Pean oma töös oluliseks meeleolu selgust, täpsust, seda, et öeldav oleks aus, piiritletud, ei valguks laiali, ja et ka sõnastuses oleks nii palju, kui peab, ja nii vähe, kui saab. Aga samal ajal muusikat kuulates kipub mõte rändama, tuju muutuma. Kaks muusikat samasse tuppä ei mahu, ehk mahukski, aga nad lähevad tülli ja lõpuks lahkuvad ukse paakudes mõlemad. Enese lainele või lainesse viimiseks on vahest tarvis mingisugust välist impulssi, aga kirjutamise edenedes lülitatakse isegi märkamata plaadimängija ikka välja.

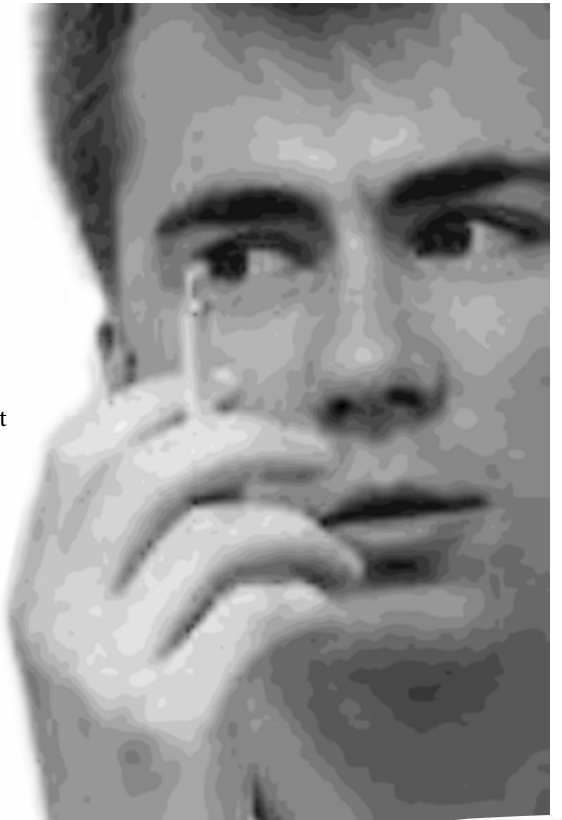
Paljud ideed tulevad jalutades. Kõndimise kiirust tasemaks rihtides lippab lausegi peas aeglasemalt, just nagu laisk, aga oma vaikuses ähvardav tasandikujõgi. Ja vastupidi ka, tormisemad, raevukamad tekstilõigud sünnivad nõnda, et lõpuks pean elektrirongiga tagasi Tallinna sõitma. Et oma mõtet või mõttetust kuulda, tuleb kõrvaklapid heaga koju jätta. Pilk ei haara, kõrvad ei taipu, jalad ei tempereeri teksti.

Muusika kuulamisega, mõtlen, oleks nagu raamatu lugemisega, säält kõrvalt on raske, ehk rumalgi, teha midagi muud. Harva, mil kaks tundet langevad niimoodi kokku, et nad teineteist täiendavad, ent liialt ei sekku. Kord hulkusin unetuna Pelgulinnas ja keegi, samamoodi üksildane ehk, kuulas oma esimese korruse korteris mingit Brahmsi viiulikontserti. Tookord täiendasid ööõhk, kiusakad tähed ja tumm tuul hallrohelistes augustipärnades toda müstilist ja suurt, ometi selget, lihtsat helide pilgarit. Seisin ja olin kuidagi erilises taipamises maailmaruumi

korrast, *kairos*'est. Harva siiski, mil selletaolisi hetki ette tuleb, tavaliselt hoopis kukuvad klapid peast, jaltan bussi ette või on kogu esitusloend kõrvulukustavalt vale.

Üldiselt olen ma aga küllaltki tolerantne, peaasi, et aeg ja koht on õiged. Ööklubisse suurt ei satu, aga saan aru, et rütmiline tümpsumine kuulub paaritumisrituaalidega kokku, ürgajast saadik. Muusika täiendab hetke, hetk täiendab muusikat, parlanks on oluline. Võib kihutada, sõbrad ühes, läbi visvise Eestimaa tundmatu suunas ja kuulata Zappat ning kõik on õige, paigas, mis siis, et tüünesse öhtusse merekaldal ta ehk ei sobiks. Kord, ühe sellise retke ajal, kuulasin "Finlandiat" ja autojuht, absoluutse kuulmisega melomaan, sõitis kraavi, kuna lasi end liialt kaasa viia (mitte et Zappa oleks Sibeliusega võrreldes kuidagi vähem võimas). Muusika võib mõjuda autojuhtile samavõrd, nagu ta kulistaks roolis olles õlut.

Ent lugemise juurde tagasi tulles. Häa raamatu loen ühe vooamaga läbi, teisi pole võimalik, ja kehv kirjandus jääbki tükiti venima. Samamoodi on muusikaga. Kui plaati korraga otsast lõpuni läbi ei kuula (vahepeal meenub see ja too, mõte rändab tühja kõhtu, pudenevasse taapeeti või niisama õuekassi juurde), siis hakkab kahtlema, kas ehk on minu enda maitse harimata või on tõesti tegu nõrga asjaga. Muusikaliselt olen suhteliselt harimatu, ei kuule finesse, ei saa aru, kooris laulnud elu peale kokku ehk tunnikese, seepärast jätan alati lahtiseks esimese võimaluse. Aga õnneks on mul geniaalseid sõpru, kellele võib ka kell kolm öösel helistada ja aru pärida, ning siis kuulata pikka, äärmiselt põhjalik-

Et oma mõtet või mõttetust kuulda, tuleb kõrvaklapid heaga koju jätta. Pilk ei haara, kõrvad ei taipu, jalad ei tempereeri teksti.

ku ja huvitavat loengut, näiteks Charlie Pattonist ja bluuksi ajaloost, nagu äsjaõi juhatus.

Tänapäeval kiputakse üle kiitma *multi-tasking*'ut, harrastama mitmik-rabelemist. Küllap on selgi omad plussid, aga mulle on armsam planeerida oma päev nõnda, et on võimalik tegelda ühe asjaga, ühe teemaga korraga. Keskendudes, süvenedes (kah kaduvad väärtused). Kuulata muusikatki nõnda, et üks muusa saab segamata end su toas kas riidesse sättida või kõik ült heita, kuidas tuju tekib.

Alguses – surm, seejärel elu

MIHHAIL ŠIŠKIN

(algus ajakirjas Muusika nr 6/7)

Tema inimlik suurus avaldus ka suhtumises “konkurentidesse”. Skrjabin nimetas Tšaikovski teoseid “kutsari muusikaks”, aga Tšaikovski oli Rahmaninovi ebajumal, Rahmaninovi enda teosed olid Skrjabinile meelest “kohutavalt igavad”. Ja ometi korraldas Rahmaninov 1915. aastal, pärast Skrjabinile surma Venemaal kontserdireisi, mis oli pühendatud surnud heliloojale. Kui ühel nendest esinemistest paluti tal mängida tema enda muusikat, ütles ta: “Täna õhtul kõlab ainult Skrjabin.” Talle oli võõras nii kadedus kui ka armukadedus. Ta võis tunda võõrast andest siirast vaimustust. Ta suhtus negatiivselt Prokofjevi varajasse loomingusse, kuid kuulnud autori esituses “Sküüdi süiti”, ütles kõigi kuuldes: “Hoolimata kogu muusikalisest vigurdamisest ja novaatorlikust kakofooniasest on see siiski andekas.” Horowitziga, teise silmapaistva muusikuga, sidus Rahmaninovi pikaajaline sõprus. Tõelise geeniuse tunnus on teisi tunnustada ja neist lugu pidada.

Ta elas emigratsioonis kakskümmend viis aastat. Tema kohta kirjutati, et kodumaast kaugel loobus ta muusika kirjutamisest. Kõige sagedamini tsiteeriti tema järgmisi kuulsaid sõnu: “Lahkunud Venemaalt, kadus mul soov luua. Jäänud kodumaast ilma, kaotasin ma iseenda. Väljaetel, kes on jäänud ilma muusikalistest juurtest, traditsioonidest ja kodupinnasest, ei säili soov luua, ei jää järele mingit lohutust peale häirimatute mälestuste vankumatu vaikimise.”

See kõik toetas suurt vene müüti kunstnikust, kes ei suuda võõrsil luua ja sureb nostalgiasse – müüti, mida ei ole välja mõelnud kuidugi mitte loojad, vaid valitsejad. Vene kirjanikud ja heliloojad on kodumaast kaugel loonud kuulsaid šedöövreid, kuid nende kontrollimine välismaal on Vene võimudele alati tundunud raskevõitu. Mõned aastad enne revolutsiooni, 1906–1909 elas Rahmaninov juba välis-

maal, Dresdenis, ja töötas “võõrsil” innukalt – kirjutas seal Teise sümfoonia e-moll, Böcklini maalist ajendatud sümfoonilise poemi “Surnute saar”, Maeterlincki süžeele ooperi “Monna Vanna”, Esimese klaverisonaadi (op 28). Nagu Gogol oli kirjutanud Roomas kõige venelikuma raamatu “Surnud hinged”, nii lõi Rahmaninov Roomas Piazza di Spagnal “Kellad”, mida ta pidas oma parimaks teoseks. Tõepoolest, pärast revolutsiooni tuli muusika helilooja juurde harve mini, kuid milline muusika see oli! Just neid lauseid armastati kangesti ära tuua nõukogude ajalehes Pravda: “Lahkunud Venemaalt, kadus mul soov luua. Jäänud kodumaast ilma, kaotasin ma iseenda.” Seejuures unustati, et need sõnad ütles ta natuke enne seda, kui kirjutas oma kaks kuulsaimat šedöövrit maailma muusikas – “Rapsodia Paganini teemale” ja Kolmanda sümfoonia! Tema muusika läks tema sõnadesse vastuollu.

Tal oli absoluutne kuulmine ja mitte ainult muusikas. Ta tunnetas valet inimestes, sõnades, ajaloo paatoses. Tal oli absoluutne kuulmine elu ja saatuse suhtes. “Kelli” kuulis ta endas 1913. aastal, aimates ette maailma katastroofi – need olid matusekellad, mida löödi veel elavatele. 1914. aastal kirjeldab ta kirjas oma õudu kohtumisel rahvaga, kes valmistub sõja katsumusteks: Rahmaninov nägi “ülevaatusele sõitvate tagavaraväeosade voore – nad olid maani purjus, mingite loomalike, metsikute lõus-tadega... mul hakkas hirm... Masendav äratundmine, et kellega me ka ei sõdiks, võitjaks me ei tule.” Tal oli absoluutne kuulmine tuleviku suhtes. 1915. aasta talvel kir-

MIHHAIL ŠIŠKIN

Üks hinnatumaid kaasaegseid vene kirjanikke.

Sündinud 1961. aastal Moskvast.

Debüteeris kirjanikuna 1993. aastal.

Alates 1995. aastast elab Zürichis.

Eesti keeles on temalt ilmunud “Veenuse juus”. Varrak, 2010, tlk Jüri Ojamaa.

jutas ta “Koguõise jumalateenistuse” ja pühendas selle sõja ohvritele, kuid see oli palve kõigi eest, kel tuli üle elada Venemaa hirmsad revolutsiooni, kodusõja, terrori ja GULAGi aastad.

1917. aasta kevadel, mil maa oli veel purjus “suurest veretust” revolutsioonist ja vabadusest, tunnetas Rahmaninov juba läheneva hukatuse paratamatust, mõistis, et mingit vaba ja demokraatlikku Venemaad ei saa olema, vaid et tulemas on kaos ja tapalugud, barbaarsuse võidukäik. Lähenevas on “Verega pestud Venemaa” – nii nimetas oma kuulsat romaani Artjom Vesjolo, kirjanik, kellest hiljem sai koos miljonite oma lugejatega laagritolm. Rahmaninov kirjutas hiljem: “Peaegu kohe revolutsiooni algusest peale sain ma aru, et see läks vale teed. Otsustasin Venemaalt lahkuda juba 1917. aasta märtsis, kuid minu plaani oli võimatu teostada, sest Euroopas käis ikka veel sõda ja piirid olid kinni.”

Viimane suvi Rahmaninovi armastatud Ivanovkas ajas hirmu peale. Kirjas Zilotile ta ütleb: “Elutingimused on seal sellised, et mina, veetnud seal kolm nädalat, otsustasin enam mitte tagasi pöörduda.” Palub abistada passi saamisega: “Ükskõik kuhu! Kuhugi!” Seesama rahvas, kelle vabastamise eest olid võidelnud nii paljud vene intelligentsi põlvkonnad, osutus libarahvaks. Vene intelligents oli alati armastanud mingit väljamõeldud talumeest ja väljamõeldud Venemaad. Nüüd oli käes reaalsus. Purustati härraste mõisaid. Rahmaninovi klaver visati teiselt korrusele alla. Lõplik selgus tema hinges saabus siis, kui talumehed, keda ta oli varem palavalt armastanud, tapsid labidatega metsikult tema tütarde lemmikkoera. Ivanovka põletatakse maani maha. Rahmaninovi ei pöördunud sinna enam kunagi tagasi.

Bolševike võimule tulles intelligents lõhenes. “Avangard” toetas režiimi ja tšekistlike repressioone – Maja-kovski ülistas vägivalda: “Sõna on teil, seltsimees mauser!” Chagall, kellest sai kunstide komissar ja kes relvastas end sellesama mausriga, rekvireeris Vitebski ärahirmutatud elanikelt lõuendeid ja värve. Rahmaninovil ei olnud toimuva suhtes mingeid illusioone: “Niipea kui ma puutusin lähemalt kokku nende inimestega, kes olid võtnud enda kätte meie rahva ja kogu maa saatuse, nägin ma kohutava selgusega, et see on lõpu algus, mis täidab tegelikkuse õudustega. Kõikjal valitsev anarhia, kunsti kõigi aluste halastamatu väljajuurimine, nende taastamise kõigi võimaluste hävitamine ei jätnud mingeid lootusi normaalseks eluks Venemaal.”

Samasugune absoluutne kuulmine tabamaks ajaloolist valet oli ka Buninil. Ajal, mil paljud uskusid, et bolševike võim ei püsi kaua ja vene rahvas saavutab jälle vabaduse, usaldas kirjanik oma päevikule, mis hiljem hakkas kandma pealkirja “Neetud päevad”, traagilise tõe. Nii Rahmaninov kui ka Bunin mõistsid sügavalt, et asi ei ole bolševike jõugus, vaid rahvas endas. Bunini abikaasa meenutas, et Venemaal põgenemise ajal “ütles Jan pisarsilmil: “Ma ei ole kunagi piiri sellise tundega ületanud! Ma värisen üleni! Kas tõesti olen ma viimaks vabanenud selle loomaliku rahva võimu alt!” Siis, nagu praegugi, peaaegu sajand hiljem, osutusid demokraatlikud reformid, millest unistas vene ühiskonna haritud kõrgkiht, mõeldamatuteks riigis, kus on nii tohutu elanikkond, kes vaimset elab veel

keskajas, kelle meelest demokraatia tähendab vaid nõrka võimu ja kaost, aga korra võib luua ainult isakese diktaatori kõva käsi.

Emigreerudes viisid nii Rahmaninovi kui ka Bunin ning tuhanded “kreatiivse klassi” esindajad, nagu nüüd on kombeks öelda, endaga kaasa oma Venemaa, selle suure kultuuri. Nemad olidki selle suur kultuur. Riik sulgus mitmeks põlvkonnaks, vajus nõmeduse ja keskaja sohu, millest ta ei suuda välja rabelda tänase päevani. See oli neile juba võõras maa.

1921. aasta aprillis kirjutas Nõukogude saadik Itaalias Vatslav Vorovski ühele Erakorralise Komisjoni ülemusele Menžinskile, et Rahmaninovi perekonnal lubati ilmaasjata välja sõita, et ta on üks kõige õelamaid bolševike vastaseid, kes varustab rahaga valgekaartlikku liikumist ja erinevaid nõukogudevastasteid organisatsioone.

Ivanovkas kolmandat klaverikontserti komponeerimas 1910. aastal. Ivanovka mõis põletati hiljem maani maha.
WWW.RFERL.ORG

Ajalehtedes nimetati teda “paadunud vaenlaseks”, “fašistiks”. Pravda kirjutas: “Sergei Rahmaninov, endine vene kaupmeeskonna ja pursuide laulik, end ammu ammendanud helilooja, imiteerija ja reaktionäär, endine mõisnik, kes alles hiljuti, 1918. aastal, kui talupojad võtsid talt maa ära, õhkus vihast Venemaa vastu, on Nõukogude valitsuse paadunud vaenlane.” Pärast kuulsat artiklit ajalehes New York Times 1931. aastal, milles Rahmaninov protesteeris piinamiste vastu, mida praktiseeriti vangikongides, otsustasid Nõukogude võimud ametlikult keelata tema muusika esitamise Venemaal.

Kusjuures kui režiim läks poliitilistelt küsimustelt üle esteetilisetele ja 1936. aastal korraldati pärast stalinlikku artiklit “Tohvabohu muusika asemel” Šostakovišši ja teiste “Lääne mandunud kapitalistliku

muusika apologetide” pogromm, kuulutati maitse mõõdupuuks Tšaikovski. Saatuse iroonia: esteetiliselt sobis Rahmaninovi “sotsialistliku realismi” nõudmistega muusika meloodilisuse, rahvalikkuse ja arusaadavuse kohta. Helilooja lausele ühest intervjuust: “Ma pean vähe lugu neist, kes ütlevad lahti meloodiast ja harmooniast selle nimel, et süüvida müra ja dissonantsi orgiasse” oleksid võinud alla kirjutada ka Šostakovišši ja Prokofjevi nõukogulikud tagakiusajad. Rahmaninovi hakati taas NSV Liidus esitama, eriti pärast sõja puhkemist, mil emigrantist helilooja toetas avalikult Punaarmee. Ta andis Nõukogude saatkonnale oma kontsertide honorarid. “Ühelt venelaselt” kirjutas ta saatkonnale, “jõukohane abi vene rahvale tema võitluses vaenlase vastu. Ma tahan uskuda täielikku võitu.”

Nõukogude propagandamasin otsustas Rahmaninovi ära kasutada. Sõjaga seoses muutis Stalin järsult kommunistliku riigi ideoloogiat: Punaarmeesse tulid tagasi tsaararmee atribuudid, loodi apokrüüfilisi filme tsaaridest, sotsialistlik vabariik muutus impeeriumiks, marksismi internatsionalismi asendas vene patriotism. Vaikimisi tulid tagasi tsaarirežiimi kaanonid: izevalitsus, õigeusk, rahvalikkus. Rahmaninovi venemeelsus sobis igati uute kaanonitega ja teda hakati kaanoniseerima, kohandama Stalinile vajalikuks kujuks.

NSV Liidu Ameerika Ühendriikide saatkonna teine sekretär V. Bazõkin teatas ettekandes välisasjade rahvakomissari asetäitjale Võšinskile: “24. oktoobril 1941. aastal andis Sergei Rahmaninov Washingtonis autorikontserdi, mis oli väga edukas. Kontsert korraldati võitleva Punaarmee auks ja kogu honorari, 4000 dollarit, andis Rahmaninov saatkonna kaudu haavatutele ravimite hankimiseks. 1. ja 7. novembril 1942. aastal annab S. V. Rahmaninov veel kaks kontserti, mille honorar antakse Punaarmee fondi.”

16. jaanuaril 1942. aastal kirjutas Võšinski, kuulsate 1930. aastate avalike protsesside organiseerija ja neil süüdistajana esinenud mees, üks Stalini peamisi tiimukaid, alla kirjale Poliitbüroo liikmele Molotovile, milles tegi ettepaneku:

“1) Avaldada ajakirjanduses artikkel S. V. Rahmaninovi loomingu kohta.

2) Organiseerida Rahmaninovi teoste parimate esitajate Oborini, Glieri, Igunnovi kiri temale.

3) Valida välja Venemaal avaldatud kavad, kuulutused, plaadid Rahmaninovi muusikaga ja saata need diplomaatilise postiga Ameerika Ühendriikidesse helilooja nimele.

4) 1942. aasta muusikahooajal esitada avalikult mõned Rahmaninovi teosed.”

Rahmaninovi nime taheti ära kasutada. Molotov pidas Staliniga nõu ja andis oma nõusoleku. Juba 15. aprillil 1942. aastal nimetas D. Šostakovitš artiklis “Slaavlaste võimas kultuur”, mis avaldati ajalehes Literatura i Iskusstvo klassikute säravate nimede hulgas ka Rahmaninovi. 8. augustil ilmus sellesamas ajalehes suur artikkel “Rahmaninov ja vene muusika”. Moskvast tähistati ulatuslikult helilooja tegevuse viiekümnendat aastapäeva.

Rahmaninov oli peaaegu seitsekümmend aastat vana. Tema tunnustamine kodumaal pärast aastakümneid kestnud laimamist avaldas talle suurt mõju. Kirjas nõbule S. A. Satinale reageeris Rahmaninov sellele erakordsele sündmusele tema elus nii: “Saadan veel kolm materjali oma juubeli kohta, mis on kirjutatud Moskvast ja saadetud mulle koos armastusväärse kirjaga Washingtoni Vene saatkonnast. Niisiis olid bolševikud esimesed, kes seda meenusid, ja on arvatavasti ainukesed, kellele see meenus. Kõiki teisi see eriti ei huvita.”

Rahmaninov tahtis kirjutada “Stalingradi sümfooniat”. Kuid peagi saabunud surm ei lasknud seda teha. Uurijad märgivad, et Rahmaninovi Ameerika Ühendriikides asuvas arhiivis

salt Ameerika Ühendriikide kodakondsus kergendas tema perekonnal pärandiküsimusi lahendada. Rahmaninov oli kogu elu selle riigi kodanik, mida ei ole mitte ühelgi maakaardil. Ta oli vene kultuuri kodanik.

Ükskord küsis keegi inglase Rahmaninovi eakaaslaselt ja sõbralt Šaljaminilt: “Mida peaks lugema, et paremini mõista vene inimese hinge?” Hetkegi mõtlemata vastas geniaalne laulja: “Peab kuulama Rahmaninovi muusikat.”

Ta oli venelane, kuid tema muusika oli avastuslik kogu maailmale. Venelaseks ole

- “Mida peaks lugema, et paremini mõista vene inimese hinge?” - “Peab kuulama Rahmaninovi muusikat.”

on avaldamata kirjavahetus: Rahmaninov olevat pärast Stalingradi lahingut saatnud Stalinile kirja küsimusega kodumaale naasmise võimalikkusest. “Ärge kahelge selles,” vastas Stalin lühidalt, “et tõelistele patriootidele on alati tagatud vabadus elada ja luua meie maal.”

On valus ja võimatu kujutada ette Rahmaninovi parteikongressi aupresiidiumis, esinemas kõnega, milles ülistatakse muusikakorüfeed ja heliloojate suurt sõpra. Saatust korraldas kõik teisiti.

Aimates oma peatset lõppu, astus Rahmaninov Ameerika Ühendriikide kodakondsusse. Ta oli seda vältinud pikki aastaid. Ameerika Ühendriikide lipule ustavust vandudes tundis ta vaevalt küll end Ameerika Ühendriikide patrioodina, liht-

mine ei piiranud teda. Ta oli sügavalt usklik ja tema muusika oli ülemaailmne palve inimese eest.

Nagu iga elav inimene, kartis ta surma. Saabuva ülestõusmise kristlik peamotiiv “Dies irae” kordub tal visalt teosest teosesse.

Kogu elu tahtis ta ehitada endale ja oma perekonnale maja – suurt, valgusküllast, ilusat, avarat, et kõigile oleks ruumi ja kõigil oleks mugav. Ta süvenes ehituse kõikidesse pisiasjadesse ja joonistesse. Õhkis Šveitsis Vierwaldstätteri järve kaldal kalju-sid, et koht meenutaks talle Ivanovkat. Revolutsioonid ja sõjad võtsid talt ära selle, mida ta ehitas.

Kogu elu rajas ta maja muusikas – avarat ja valgusküllast, kus ta elab pärast keha

surma, maja, mida keegi ei saa talt kunagi ära võtta. Helid osutusid kõige tugevamaks materjaliks.

Rahmaninovi maine elu langes kohutavasse aega. Apokalüpsis oli reaalsus. Inimlik nõmedus varjutas valguse. Aga eluks on vaja valgust. Julmusele, metsistumisele, põlgusele oli vaja midagi vastu panna. Muusika oli ainus, mida ta sai vastandada nagaanidele, millega tapeti pantvange, kõigi maade armeedele, GULAGidele ja Oświęcimidele. See oli tema võitlus. Ja ta võitis. Teisiti ei saanudki olla, sest neile jõududele, mis töid surma, vastandas ta oma muusika, mis tõi kaasa elu – vaimustuse maailma ilust, rõõmu, kurbuse, usu ja armastuse.

Tema muusika saladus seisneb selles, et see ongi võit surma üle, sellest osa saades muutume me ka ise veidi surematuks.

“Kellade” kõrval pidas Rahmaninov oma parimaks teoseks viimast tööd, “Sümfoonilisi tantse”, ja ta teadis, keda tänada selle talle viimast korda antud eba-maise jõu eest; partituuri lõpetades kirjutas ta: “29. oktoober 1940. Tänan Sind, Jumal.” Ta oli oma töö maa peal teinud. Lahkumiseni vananenud kehast oma muusika avarasse ja helgesse majja oli jäänud juba üsna vähe aega.

17. veebruaril 1943. aastal esitas ta Chopini “Leinamarssi”, teadmata, et see jääb tema viimaseks kontserdiks.

Rahmaninov suri piinarikkalt. Vähhävis tema keha. Natalja Rahmaninova kirjutab oma mälestustes, et “juba hospitalis, kui nõu pidanud arstid olid lahkunud, tõstis Sergei Vassiljevits käed, vaatas neid ja ütles: “Hüvasti, mu käed...” Mul ei lähe meelest, kuivõrd painav oli mõte, et ma pean talle soovima kiiret surma, mina, kes ma teda nii väga armastasin.” Veel meenus ta, et enne surma teadvuseta olekus liigutas mees käsi, otsekui dirigeerides orkestrit või mängides klaverit.

Nad mõlemad tahtsid, et keegi ei loeks nende kirjavahetust. Kirju säilitas kaua nende vanem tütar Irina Volkonskaja. Vastavalt tema testamendile pandi kogu Rahmaninovide kirjavahetus tema kirstu mõni minut enne kremeerimist.

Kunagi dirigent Leopold Stokowski seletades, kuidas tema muusikat esitada, kirjutab Rahmaninov: “Alguses – surm, seejärel elu.”

Samal ajal kui te neid ridu loete, kõlab maakeral kuskil tema muusika. Ja kõlab maal igavesti, minutikski vaikimata. Suurte kunstnike tõeline elu algab alles pärast keha surma.

Tõlkinud Jüri Ojamaa

Ekspimenteeriv Bayreuthi festival võimaldab vaatajal olla kriitiline ja analüüsiv

MAARJA KINDEL

muusikateadlane, Richard Wagneri Ühingu stipendiaat

“Reini kulla” tegevus on viidud bensiinjaama ja maanteeäärsesse motelli kuskil Ameerikas.

WWW.CICERO.DE

6. augusti hommikul asusid Baierimaa väikesesse linnakesse Bayreuthi teele 250 stipendiaati maailma eri paigust. Peamiselt moodustasid stipendiaatide seltskonna noored lauljad, orkestrandid, dirigendid ja muusikateadlased, kõik välja valitud kohalike Wagneri ühingu poolt saamaks osa kuulsast Bayreuthi festivalist, kuhu, pisut humoorikat legendi uskudes, pole tavainimesel üldse võimalik pääseda (piletijärjekord ulatub viiest kuni kümne aastani). Seda enam pean Wagneri kolme ooperi nägemist Bayreuthi laval harukordseks kogemuseks ja tänan selle võimaluse eest Eesti Richard Wagneri Ühingu.

Problemaatiline minevik mõjutab olevikku

Juuli lõpul alanud festival kestab kuu aega, igal öhtul, üksikud puhkepäevad välja arvatud, esitatakse üks Wagneri ooper. Tänavusel festivalil olid kavas “Lendav holl

landlane”, “Lohengrin”, “Tannhäuser” ja tetraloogia “Nibelungi sõrmus”. Stipendiaatidele kingiti “Tannhäuseri”, “Lohengrini” ja “Reini kulla” piletid. Lisaks etendustele sisustasid meie vaba aega ekskursioonid teatris ja linnas, stipendiaatide

kontsert ja kohtumisõhtud. Viimased on noortele muusikutele eriti vajalikud, sest siis on võimalik luua uusi tutvusi, vahetada kontakte ning saada huvitavat infot kõikvõimalike koolide, teatrite ja interpretide kohta. Teistega suheldes oli üks huvitavamaid asju kogeda, kui palju on erinevaid suhtumisi Wagneri isikusse, tema teostesse ja ideedesse. Bayreuth pole koht, kus kogunevad Wagnerit jumaldavad jüngrid, kelle vererõhk tõuseb märgatavalt, kuulates mõnd Wagnerit pilavat nalja või kriitilist ideed. Küllap oli seal ka selliseid inimesi, ent rohkem sattusin suhtlema muusikutega, kes on enda jaoks eraldanud Wagneri isikuse tema loomingust ning kes mõistavad üheselt hukka Wagneri iseloomu pahupoolle, eriti aga kõik selle, mis puudutab Wagneri vaateid juutide kohta. Olin pisut imestunud, kui kuulsin, et üks noor ande-

kas saksa laulja loobus stipendiumist, kuna ta ei suuda ignoreerida Wagneri mõtteaval-
dusi juutidest – just nii vastumeelsed võivad olla Wagneri isiksus ja ideed. Vähem problemaatiline pole ka Bayreuthi festivali ja natsiideoloogia seos ning Winifred Wagneri ja Hitleri suhted. Eesti kultuuriruumis pole juuditeema ja Bayreuthi festivali ajalugu erilist tähelepanu äratanud – siin lihtsalt puudub selleks vajadus, kontekst ja huvi. Võiks arvata, et Bayreuthiski püütakse pigem sellele liigselt tähelepanu mitte juhtida ja vaadata nendest ebamugavatest tõsiasiadest mööda, aga on hoopis vastupidi. Mõlemad teemad on avalikult arutamiseks ning festivali praegused juhid on selle osa oma esivanemate pärandist hukka mõistnud. Teatrit ümbritsevas kaunis pargis oli üleval ulatuslik näitus, mis käsitles Bayreuthi festivali juhtide (peamiselt Cosima ja Winifredi) antisemitismist tingitud otsuseid ning tutvustas seejuures ka suurepäraseid lauljaid, dirigente ja instrumentaliste, kes olid kunagi esinenud Bayreuthis, kuid kelle karjäär jäi nende juudi päritolu tõttu ebaõiglaselt lühikeseks. Saksamaal valitsevast äärmisest tundlikkusest natsionalismi vastu võib näitena tuua eelmisel aastal Bayreuthi festivalil lahvatatud skandaali, kus vene bassbariton

Jevgeni Nikitin pidi agressiivse ajakirjanduse surve loobuma paar päeva enne esietendust nimiosast “Lendavas hollandlases”, kuna tema keha pidavat kaunistama svastikat meenutav tätoveering. Sellist sündmuste arengut võib näha nulltolerantsina kõige selle suhtes, mis võiks välismaailmale kuidagigi seda jubedat peatükki Saksamaa ajaloos meenutada või kedagi puudutada. Kõrvaltvaatajale mõjub see äärmuslikkus aga kaastunnet äratavalt – see on ühe suure rahva alandlikkuse ja piinlikkustunde viimane piir.

Festivali ajaloo

Alates teatri asutamisest 1876. aastal on Bayreuthi festival kujundanud jõuliselt Wagneri ooperite lavastamistraditsiooni. Wagner püüdis Bayreuthis luua mudellavastusi, millest teised teatrid saaksid eeskujuga võtta. Wagneri surma järel võttis festivali juhtimise üle kindlakäeline Cosima. Järgides kramplikult Wagneri ettekirjutusi

ja partituuri remarke ning olles ettevaatlik igasuguste uuenduste suhtes, püüdis ta, hiljem koos Siegfried Wagneriga, hoida lavastamistavasid. Traditsiooni alalhoidev suhtumine valitses Bayreuthis kuni Teise maailmasõjani. Sellele järgnes Bayreuthi festivali ja natsionaalsotsialistide seostest tingitud periood, mis oli täis segadust, nõutust ja hukkamõistu – kuus aastat ei esitatud Bayreuthis poliitilistel põhjustel ühtegi Wagneri ooperit. See võinuks lõppeda Bayreuthi festivali hääbumisega. Festivali “päästsid” Wagneri lapselapsed, lavastajad Wieland ja Wolfgang Wagner, kes rajasid 1951. aastal niinimetatud uue Bayreuthi festivali. Uue epohhi esimene lavastus oli

“Lohengrin” – Elsa (Annette Dasch) ja rotid.

FOTO DIETER DAVID SCHOLZ

“Parsifal”, mis väljendas Wieland Wagneri püüdlusi (Wolfgangi kanda oli festivali organisatoorne pool) luua puhas, abstraktno ruum, mis oleks vaba igasugusest natsisümbolika ja ideoloogia koormast. See oli uus hingamine, uus algus.

Alates 2008. aastast juhivad festivali Richard Wagneri lapselapselapsed Eva Wagner-Pasquier ja Katharina Wagner, peadirigendi ülesandeid täidab Christian Thielemann. Bayreuthi festivali orkester on üks maailma parimaid. See koosneb peamiselt Saksa esindusorkestrite mängijatest, kes on otsustanud oma suvepuhkuse pühendada Bayreuthi festivalile. Proovid algavad juuli algul ning et pikk lahusolek perekonnast väljakannatamatuks ei muutuks, võtavad orkestrandid oma lähedased Bayreuthi kaasa ja üürivad elamiseks mõne majakese linna lähedal. Orkester on küllaltki püsiva koosseisuga, sinna pole lihtne pääseda (õigetel tutvustel on kahtlemata oluline osa), aga samas ei pea mängijad läbima igal aastal uut valikmängu. Koori-

lauljatele on aga iga hooaja eel uus konkurs ning kuuldavasti pidi nendele kohtadele olema päris tihe rebimine. Bayreuthi festivali solistid on loomulikult väga valitud isiksused – tähtis on laulja hääle ja muusikaalsus, aga sugugi vähem oluline pole väljumine, ja mitte ilmingimata väline ilu, vaid just laulja füüsiline sobivus kehastatava tegelaskujuga.

Tahaks mõista, aga...

Esimesel öhtul nägid stipendiaadid Bayreuthi teatri laval **Sebastian Baumgarteni** lavastatud “**Tannhäuserit**” (esietendus 2011. aastal). Tegemist on vastuolulise ja keerulise lavastusega, mille mõistmine oli raske ja tekitas ilmselt paljudes vaatajates nõutust. Tegevus oli toodud tehasega sarnanevasse või keemilises ühendas ruumi. Baumgarteni nägemuse alusidee oli mõistatav – vastandada lihalikku ja rõvedat steriilsust ja elutule maailmale, samas näidates, et kumbki pole piisav, loomulik ega jätkusuutlik. See pole muidugi teab mis originaalne lähene- mine. Liiatigi ägas see idee suvaliste vihjete, sümbolite, juhuslike žestide, seostumatute filosoofiliste tsitaatide ja ki-

reva, minu arvates ka maitsetu lavakujunduse all. Tekkis tunne, nagu poleks lavastajal ühtegi tõeliselt head ideed, kuidas seda teost interpreteerida, ning et mitte päris häbisse jääda, mõeldi välja võimalikult keeruline filosoofiline konstruktsioon, mida pidanuks toetama arusaamatute mõistete võrgustikku kujutav kaart kava viimasel lehel. Muusikaliselt oli etendus parem ja muutis öhtu siiski meeldivaks. Bayreuthi festivali orkestri esituses (dirigent **Axel Kober**) kõlas “Tannhäuseri” avamäng nõnda, nagu kuuleks seda esimest korda – tänu saali suurepärasele akustikale kannab iga väikseimgi nüanss, kõik kihid struktuuris on selged, samas ei trügi midagi esiplaanile ning saali kõige kaugemasse nurkagi jõuavad helid maheda sulamina. Alguses võib pisut harjumist vajada orkestri kõla mõdukam võimsus – helid ei tulva kunagi nii nagu *forte fortissimo* te puhul hea akustikaga kontserdisaalis. Bayreuthi teater on ehitatud laulja hääle keskselt, laulja kostab alati orkestrist üle, ilma et ta end liiga palju

pingutama peaks. Tannhäuseri rollis esines saksa *helden*-tenor **Torsten Kerl**, keda peetakse praegu üheks väljapaistvamaks Wagneri tenoriks. Tema dramaatiline, jõuline ja ümar hääli liikus vabalt kogu tessi-tuuris. Kahjuks ei suutnud ta end etenduse alguses maksimaalselt avada, ehkki esitus õhtu jooksul järk-järgult paranes. Tannhäuseri tegelaskuju jättis mind külmaks, esimeses ja teises vaatuses oli valdav tühi žestikuleerimine ja puine olek, kolmandas vaatuses suutis laulja siiski jõuda teatud hingestatuseni. Elisabethina esines rootsi sopran **Camilla Nylund**, kelle pikad heledad juuksed, habras keha ja kena nägu sobisid tegelaskujuga ülimalt hästi. Hääleliselt oli samuti kõik tipptasemel, ent paraku ei suutnud ka tema mind liigutada. Sama võiks öelda Veenuse, **Michelle Breedti** kohta, kes nii väliselt kui ka muusikaliselt täitis kõik rolliga kaasnevad ülesanded, kuid samuti ei suutnud vaatajat kaasa haarata. Kahju oli vaadata, kuidas võimekate muusikute eneseväljendus hangub segase ja sisutu režii tõttu. Kõige suurema aplausi sai solistidest Wolframit laulnud noor bariton **Michael Nagy**, kes lummas esimestest sekunditest oma lavasarmi ja plastilise liikumisega, hea kujunditundlikkuse ja imelise, küllase tämbri-ga. Michael Nagy oli tõeline leid! Ehkki muusikaliselt hästi esitatud, oli “Tannhäuser” kokku võttes haruldaselt arusaamatult lavastus, halb näide saksa *Regietheater*’ist.

Sotsiaalse eksperimendina lahendatud “Lohengrin”

Järgmisel õhtul võis Bayreuthi laval näha lavastaja **Hans Neuenfelsi** pisut juba legendaarseks kujunenud “Lohengrini” (esietendus 2010. aastal). Lavakujunduse ja kostüümide autor **Reinhard von der Thannen** on loonud imeliselt puhta ja stiilse kujunduse, mis annab teosele sobiva müstilise ja ajatu aegruumi. Segase “Tannhäuseri” järel oli “Lohengrini” vaatamine nauding. Ei saa öelda, et Neuenfelsigi lavastus oleks turvaline või kindla peale minek, sest nii mõnedki otsad jäävad õhku rippuma, aga lähenemisnurk on mõistetav. Teos on esitatud justkui sotsiaalse eksperimendina. Lohengrin on autsaider, kes tungib võõrasse, eksperimendi keskkonda, lootuses leida Elsa tingimusteta armastust, selleks et saada terviklikuks, et pääseda oma tühjast ulmelisest maailmast. Neuenfelsi tõlgenduses pole Lohengrin romantiline kangelane, nagu teda tavaliselt nähakse, vaid eesmärgi poole rühkiv, müstilise päritoluga karis-

maatiline juht. Tänu tema ja Elsa armastusele peaksid katsealused jõudma järgmisele bioloogilisele ja psühholoogilisele tasandile, millega kaasneks uus jõud, energia ja vaimsus. Aga see on utopia ja nagu ükski utopia, ei ole ka see võimalik – Elsa küsib keelatud küsimuse Lohengrini päritolu kohta ning kõik laguneb. Visuaalselt on selle lavastuse kõige omapärasem komponent sõdurite kujutamine rottidena. Sellele on lavastaja mitmeid tähendusi andnud, kõige lihtsam on ilmselt mõista laborirottide ideed, kes Lohengrini tulekuga hakkavad üha rohkem sarnanema inimestega. Üks huvitavamaid külgi selles lavastuses oli Elsa ja Lohengrini suhe, mis polnud romantiline ja soe, vaid algusest peale rabe ja ärev, andes kõigele nukra alatoon. Nagu Wagneri tões, on “Lohengrin” tema kõige kurvem ooper. Lohengrini solistid olid

21. sajandi Bayreuthi festival võtab kunstilisi riske ning on avatud erinevatele lähenemistele, loobudes püüdlikkusest olla ilmtingimata täiuslik, eeskujulik või turvaline.

klass omaette. Tenor **Klaus Florian Vogt** Lohengrinina mitte ükski ei näe ebamaine välja, vaid tal on ka hääli, mille sarnast pole ma kunagi varem kuulnud. See on puhas nagu allikavesi, õhuline ja karge, samas kandev ja puudutav kogu oma õrnuses. Vogti võrreldakse paraku Jonas Kaufmanniga, kes laulis Lohengrini esimesel hooajal, ning selle tõttu leitakse, et Vogti häälel puudub sügavus ja mehelik jõud, mistõttu jäävat tema Lohengrin poolikuks. Ma ei nõustu selle kriitikaga sugugi – see on tema hääle omapära ja minule oli ta Lohengrinina ilmutuslik. **Annette Dasch** Elsana oli samuti lummas nii väliselt kui muusikaliselt. Ehkki see polnud tema parim õhtu, suutis ta professionaalile omaselt end kokku võtta ja kujundada Elsat mitmekülgse tegelaskuju. Ortrudina tegi üli-võimsa rolli metsosopran **Petra Lang**, kelle hääle võimsus üllatas mind üha uuesti ja uuesti. Tema Ortrudi intensiivsust ja hirmuäratavust võiks võrrelda Waltraud Meieriga selles rollis. Koor ja orkester (dirigendipuldis oli seekord lätlane **Andris Nelsons**) esinesid sel õhtul veel parema kooskõla ja energiaga, mistõttu kujunes “Lohengrinist” sügavalt puudutav muusikaline ja kunstiline elamus.

Provotseeriv “Reini kuld”

Kolmanda lavastusena nägid stipendiaadid

skandaalse lavastaja **Frank Castorfi** “Nibelungi sõrmuse” esimest osa “Reini kuld” (esietendus 2013. aastal). Castorfi lavastus on ilmselt üks enim kriitikat leidnud “Sõrmuse” tsükleid Bayreuthi ajaloos. Esietendusel oli rahvas valjuhäälselt oma pahameelt ja nõrdimust avaldanud, samuti võis nähtud “Reini kulla” etenduse lõppedes kuulda buu-hüüdeid ja tunda rahulolematust saalis. Ega ma väga imestagi sellise vastuvõtu üle. Põhiprobleem seisneb selles, et lavastus on lahus Wagneri teosest ja muusika mattub lavakujunduse, video ja visuaalse kirevuse alla. Nagu Patrice Chéreau ja Harry Kupferi varasemad “Sõrmuse” lavastused, nii on ka Castorfi tõlgendusel poliitiline raamistik, ent see pole nii sidus – tetraloogia kõik osad toimuvad eri kohtades ja eri aegadel – ja nüansirikas nagu on vanameistrite Chéreau ja Kupferi versioonid. “Reini kulla” tegevus on viidud bensii-nijaama ja mannetusse maantee-äärsesse motelli kuskil Ameerika avarustes, näiteks Texases. Quentin Tarantino stiilis maffia-boss Wotan aaleb nii Fricka kui Freiaga ega ärata vaatajase vähi-matki sümpaatiat. Reini tütreid

on igavlevad tibid, kes lõbustavad end Alberichi kiusamisega ning napsutamisega, hiiglased Fasolt ja Fafner on tursked kurikaga jõmmid jne. 1970ndate bling-bling-glämm ja maffia teema oli terviklikult läbi viidud ja kohati isegi vaimukalt lavastatud. Võib ju olla, et Castorfi anarhistlik, lammutatav ja teadlikult provotseeriv lavastus ei meeldi, aga tehnilisest küljest oli see imetlust äratav – pöördlavale oli ehitatud suur hoone, mis mahutas nii motellitoad, bensii-nijaama kui ka baari, suurel ekraanil jook-sid *live*-ülekanDED motelli siseruumides toimuvast. See oli kahtlemata huvitav ja värske, ent liiga jõuline ja domineeriv – muusika oli kogu vaatamängulisuse juures täiesti üleliigne, ja see oli valus. Frank Castorf võib olla erakordne teatrikunstnik, aga heaks ooperilavastajaks ma teda ei pea. Kuna “Reini kullas” on palju tegelasi ja kõik solistid olid ühtlaselt head ja värvikad, siis ei too ma siinkohal kedagi eraldi välja. Sooja aplausi teenis taas kõrgel tasemel esinenud festivali orkester ja vene dirigent **Kirill Petrenko**, kes andis endast muusika mõjulepääsemiseks parima.

21. sajandi Bayreuthi festival võtab kunstilisi riske ning on avatud erinevatele lähenemistele, loobudes püüdlikkusest olla ilmtingimata täiuslik, eeskujulik või turvaline. Seni kuni suudetakse tagada kunstiline tase, elagu avatus ja loomingulisus!

Päev Suure-Jaanis

IA REMMEL

Estimaa suve saabudes on ilmselt paratamatu, et muusikakriitikuid peaks haarama sama kihk, mis Toomas Nipernaadit – jätta maha kõik maised mured ning rännata festivalilt festivalile. Hea meelega olekski Nipernaadiks hakanud ja tahtnud neist vähemalt pooled läbi käia, kuid nende arvukust nähes osutus see soov võimatuks. Tingimata tahtsin sel aastal lõpuks ära käia Suure-Jaani muusikafestivalil. Uskumatu küll, et pole sinna senini veel jõudnud. On see ju üks meie vanemaid ja auväärsemaid festivale, mis tänava toimus juba kuueteistkümmendat korda. Ka Suure-Jaani kant on tähendusrikas. Siit on pärit heliloojad Kapid, siinsamas on Mart Saare Hüpassaare maja ning Johann Köleri Lubjassaare sünnitalu.

Oligi omamoodi nipernaadilik, kuidas alustasin teekonda Suure-Jaani poole vahetult enne suve südant, jaanipäeva. Nii kujunes see kulgemine läbi Eesti, öötsuvate põldude ja pilvena vohavate valgete putkede vahel omamoodi festivali osaks. Ja seal siis Suure-Jaani lõpuks oligi – hubane ja kodune oma värviliste puumajakestega, taamal paistva luteri kiriku ja selle ees laiuva lopsakate vesikuppudega järvega. Linna ääres romantilised õigeusu kiriku varemed, Kappide muuseum, kohvik “Arturi juures”, suvise hoogsusega sisse seatud festivali peakorter ühes meeleolukas puumajas, kust sai lunastada pääsmeid, kavaraamatut, suveniire

T-särkidest pastakateni, kõikjal toanurkades lõhnamas putkekimbud.

Suure-Jaani festival on üks väheseid, kus peetakse au sees eesti klassikat. Tött-öelda torkab ta just sellega rohkete festivalide hulgas silma ja paneb mõtlema, et kas ei võiks meie klassikute muusikat sagedamini ja teistelgi festivalidel kõlada lasta. Suure-Jaanis on kohta kõigele ning seal on koht ka sümfooniaorkestrile – linnakese gümnaasiumi aulas. See läbi kahe korruse ehitatud suur ruum on üllatavalt õdus ja pidulik, ei mingit aulale-võimlale omast kõledust. Publiku hulgas oli ka mitmeid prominente külalisi, alates ERSO direktorist Kadri Talist kuni Eino Tubina ja tema abikaasani, sest kavvas oli ju ka Eduard Tubina Viies sümfoonia. Saal sai pilgeni täis ja siis nad tulidki – ERSO ja dirigent **Neeme Järvi**. Kava juhatas sisse **Artur Kapi** “**Süit nr 1 eesti rahvaviisidest**” neljas osa. See on pikema aja vältel, aastatel 1906–1912 valminud teos. Kaks esimest osa valmisid 1906. aastal Vanemuise teatri avamiseks. Teoses kuuleb ühelt poolt autori hiilgavat, Peterburis Rimski-Korsakovilt saadud komponeerimiskooli ning teisalt rahvusromantilist, kuid karget nägemust eesti rahvamuusikast. Seejärel hakkas kõlama **Tubina Viies sümfoonia**. Teose kirjutamisaasta 1946 ütleb palju. See on sõjajärgne, helilooja esimeste pagulusaastate teos. Rootsi helilooja Moses Pergament on teose esiettekande kohta öelnud: “See sümfoonia on mõeldud ja teostatud kui helisev pilt eesti rahvuslikust tragöödiast.” Sel valusal ajal loodud teos toetub kahele tähendusrikkale motiivile. Neist esimene on tuletatud viisist “Meil aiaäärne tänavas” ning teine rahvakoraal “Öö lõpeb tääl”. Kava teine osa oli pühendatud **Villem Kapile**, kelle sünnist möödub tänavu 100 aastat. Kõlas tema **Teine sümfoonia**. Nagu kõigil kolmel Kabil, oli ka Villem

Kapil väga hea kompositsiooni-haridus – 1944 lõpetas ta Heino Elleri klassi.

Kapid ei olnud oma ajastu

Neeme Järvi ja ERSO esinemas
Suure-Jaani gümnaasiumi aulas.
FOTO JAANUS SIIM

novaatorid, nad järgisid traditsioonilisemat helikeelt, valades sinna igaüks oma individuaalse sisu, mõtted ja tunded. Teine sümfonia on hea dramaturgia ning selge ja oskuslikult arendatud temaatilise materjaliga. Silma hakkab autori hea orkestritundmine. See eestilik kava südasuvises Suure-Jaanis oli kuidagi väga tähenduslik ning mitte lõppeda tahtvad aplausid maestro Järvile ja orkestrile näitasid, et see muusika on oluline, oma ja liigutab hinge.

Päev liikus edasi õhtusse ja Suure-Jaani publik siirdus lähemale rabale, esiotsa Mart Saare Hüpassaare majamuuseumi. Seal sai kuulda kava Saare lauludest ja klaveriloomingust lauljatar **Arete Teemetsa** ja pianist **Martti Raide** esituses. Miljöö oli väga meeleolu loov ja sobiv – hilisõhtu helilooja majas, tema asjade keskel, aga interpreedile polnud tingimused mitte kõige kergemad. Saare enda klaver, millel ju varem ikka mängiti, pole nüüd enam kontserdi andmiseks korras ning Raidel tuli appi võtta elektriklaver. Ka on väikeses toas mitte just lihtne akustika. Interpreedid olid aga suurepäraseid ja see kõik ununes. Martti Raide huvitavate ja asjakohaste vahejutustustega täiendatult rullus lahti Saare soololaulude maailm, rikas ja süvitsi minev, looduspiltide ning eesti poeetide sõnu avav ja täiustav. Võrdluseks kõrvale Ernesaks, väga mõjunud Lüdiggi “Minu altar” Karl Eduard Söödi sõnadele, Veljo Tormise “Kolm lille”, juubilar Villem Kapi “Pilvele” ning üks tema kuulsamaid “Kui lõpeb suvepäeva viimne vine”. Sekka ka klaverisoolot, “Laul männile” ja prelüüdid. Kuulsin Itaalias elavat ja tegutsevat Arete Teemetsa eelmisel aastal Saaremaa ooperipäeval ning siis ja nüüd jälle tahaksin öelda, et tegu on suurepärase

noore lauljaga, kel on väga hea häälekool ning kes on sisukas ja hea muusikamõistmisega interpreet. Nagu tookord, pean ka nüüd ütleva, et sooviks teda kuulda ka meie ooperis.

Samal ööl oli aga ees veel festivali kõige ekstreemsem ja erakordsem üritus – päikesetõusukontsert rabasaarel. Ega seda ei saa sõnadega edasi anda, vaid peab ise kogema. Kõigepealt pooleteisekilomeetrine minek läbi raba mööda laudteed, peatudes vahel vaatlema kuu peegeldust rabajärves. Siis suur inimhulk rabamatästel ootel. Selles kõiges oli ka mingit kummalist rahvuslikku ühtehoiutunnet. Kontsert sisaldas sobivalt **Tõnis Kaumanni** esiettekandele tulnud teost “**Oh!**” torupillile ja keelpilliorkestrile (solist **Anna-Liisa Eller**) ja **Heigo Rosina** esinemist. ETV tütarlastekoor **Aarne Saluveeri** juhatusel esitas **Tormise** “**Raua needmise**” ja **Tõnu Kõrvitsa** “**Nüüd ole Jeesus kiidetud**” **Kreegi vihikust**. Tagasitee kell neli öösel oli veel imelisem – valgus, sookailude lõhn, õrn udu, villpeade une näolised tupsud...

Muidugi on tuline kahju, et festivalist ainult nii väikese (kuigi ainulaadse) osa kuulata sain. Oleks tahtnud kuulda Kappide majamuuseumis kontserti “**Villem Kapp 100**” (**Arvo Leibur, Aare Tammesalu, Irina Zahharenkova, Kristel Pärtna**), kontserti Köleri majamuuseumis Lubjassaares (**kammerorkester**, solistid **Kristel Pärtna** ja **Pavlo Balakin**), Suure-Jaani kirikus **Klaaspärlimäng Sinfonietta** ja **Andres Uibo** orelikontserti, Olustvere lossis EMTA ooperistuudio esituses Cimarosa ooperit “Salaabieli”, Lahmuse veskis Schuberti “Ilusat möldriniut” (**Jaakko Kortekangas** – bariton, **Martti**

Raide – klaver), **õigeusu kirikus Tihvini mungakloostri koori Svetilen**, Suure-Jaani lauluväljakul **Tanel Padar and The Suni, Bonzot** ja **Kõrsikuid** ning veel palju-palju muud. Teadmine “kui aega pole, tuleb aega võtta” on vaja järgmisel aastal käiku lasta.

Festivalil toimus ka IV Mart Saare nimeline lauljate konkurs

TULEMUSED:

I koht **Ott Indermitte**

II koht **Andrejs Krutojs**

III koht **Ka Bo Chan**

Diplomid: **Marlëna Keine, Arvids Keinis**

Parim Mart Saare laulu tõlgitsus – **Feng Ke**

Parim klaveripartner – **Aleksandra Kamenskaja**

Suure-Jaani valla eripreemia – **Andrejs Krutojs**

Uue võistlusena oli kavas I Villem Kapi nimeline heliloomingu konkurs “Uus laul”

TULEMUSED:

I koht **Katrina Merily Reimand**,

Suure-Jaani valla eripreemia – **Reesi Koidu**

Mõlema konkursi žürii: **Jaakko Kortekangas** (Soome Rahvusoper, esimees), **Helen Lepalaan** (Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia), **Tõnu Kõrvits** (Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia), **Martti Raide** (Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia)

Türi kevadfestival

Suve alguses toimunud Türi kevadfestivalil esinesid **Vox Clamantis**, klavessinistid **Iren Lill** ja **Reinut Tepp**, kavas olid teatrietendus ja loodusmatk. Fotol festivali külalisesinejad **Matthias Schlubeck** (paanifloöt) ja **Alexander Puliaev** (klaver).

FOTO ERAKOGUST

Festivali üks põnevaid külalisi

Duo Dryades.

FOTO STEFAN BREMER

Elamusrohke VIII Tallinna kitarrifestival

AET MIKLI
kitarripedagoog

VIII Tallinna kitarrifestival
9.–15. juunini Mustpeade ma-
jas, Kumus, Tallinna teletornis.
Kunstiline juht Tiit Peterson.

Kaheksas Tallinna kitarrifestival algas
esmakordselt festivali ajaloos gala-
kontserdiga “Põhjamaise kitarrim-
muusika ilu”. Kõik seal kõlanud teosed olid
erineva koosseisuga, ühine nimetaja neil
kõigil oli aga helilooja **René Eespere**.
Esitajateks olid **Donato D’Antonio**, **Tiit
Peterson**, **Vahur Kubja** (kitarr), viiuldaja
Harry Traksmann, flöödimängijad **Neeme
Punder** ja **Tauno Saviauk** ning lauljatar

Aurelia Eespere. Vahetekkete luges helilooja
ise. Esitusele tuli Eespere kitarrimuusikat
alates kõige varasemast loost “Evocatiost”
uudisteoseni kitarriduole “Ante Diem”.
Kõrghetkeks sel kontserdil oli “Trivium”
flöödile, viiulile ja kitarrile. Heliloojat ajen-
dasid seda looma olulised sündmused isik-
likus elus ning võimalik, et just seetõttu on
selles teoses lisaks eesperelikult kaunile he-
likeelele ka kirjeldamatuid sügavusi. Eesti
muusika eesti muusikute esituses kõlas ka
festivali lõpul Tallinna teletornis, esineja-
teks **Riho Sibul** ja **Robert Jürjendal**. Kuul-
da sai Tallinna kitarrifestivali kontekstis
uudset helikeelt – muusikat, mis on impro-
visatsioon, kuid ei ole džäss ja milles on

oma kindel roll elektroonikal.

Nende kahe vahele mahtus aga veel viie
päeva jagu muusikaüritusi, rohkelt kontser-
te, kolm õpituba ja juba traditsiooniks ku-
junenud kolmepäevane kontserdisari
“Noored talendid”.

Soolokontserte andsid **Renato Serrano**
Tšiilist, **Andrew York** USAst ja **Rémi
Boucher** Kanadast. Serrano ja Boucher’
kontsert töid rõõmsa tõdemuse, et klassika-
line soolokitarrkunst ei ole festivalidelt ka-
dunud. Boucher’ trumpideks olid kaks te-
ma enda kompositsiooni, üks vene ja teine
hiina motiividel, ja tema kui mitte maail-
ma, siis vähemalt Mustpeade maja valget
saali vallutav temperament. Helilooja ja ki-
tarrist Andrew Yorki kontsert koosnes suu-
res osas omaloomingust. York on helilooja-
na mitmekülgne ja inspireeritud väga eri-
nevatest muusikastiilidest keskaja muusi-
kast kuni rocki ja džässini. **Duo Dryades** –
Kristina Kuusisto ja **Mari Mäntylä** musit-
seeris vastavalt bandoneonil ja *decacord*’il,
kümnekeelsel kitarril. Selle klassikalise ki-
tarrari täiendatud versiooni võttis umbes
viiskümmend aastat tagasi kasutusele kitar-
rist Narciso Yepes. Tegemist on haruldase
ja põneva koosseisuga, mille muutis eriti
heaks meisterlikult temperamentne esitus
ja mitmekesine repertuaar. Inglise **Aqua-
relle Guitar Quartet** esitas filmi- ja muud
muusikat, enamasti ansambliliikmete enda
seades. Põnev oli seda kuulda juba seetõttu,
et tegemist ei olnud kitarrikontsertidel ikka
ja jälle korduva repertuaariga. Öhtu ava-
looks oli “Grand Solo”, kummardus kitarril-
helilooja Fernando Sorile, kes selle küll alg-
selt solistile lõi. Küllap aga osutus see või-
mas teos ühe pilli jaoks liiga “suureks” ja
nii ta kvartetile seatigi.

Tahaksin tänavust festivali iseloomusta-
da ainult väga- väga heade sõnadega. Esi-
teks rõõmustas Eesti muusika ja artistide
rohkus. See ei ole patriotlik avaldus – meil
lihtsalt on palju head kitarrimuusikat ja sel-
le esitajaid ning nende lisamine rajataguste
muusikute sekka on väga teretulnud. Festi-
val oli väga elegantset ja maitsekal moel
meeldivalt mitmekesine. Meelde jäid väike-
sed rikastavad nüansid, näiteks kitarrikvar-
teti *palmasè* ja *charango* kasutamine,
Soome daamide perkussioon oma instru-
mentidel, kitarril häälestamine tšello heli-
kõrgusele Andrew Yorkilt. Eriti meelega-
kas oli aga päikeseloojangu vaatamine 170
meetri kõrgusel teletornis pärast lõppkont-
serdi viimaseid helisid.

Kõrgetasemeline ja mitmekülgne XX Haapsalu vanamuusika festival

ANU VEENRE

muusikateaduse doktorant

Kontserdid 3.–7. juulini 2013
Haapsalu toomkirikus,
Jaani kirikus ja kuursaalid

Tänavune Haapsalu vanamuusika festival tõendas taas kord, et maailmanimega ansambel toob saali (asjatundlikku) publikut täis, tõeline kunstime võib aga sündida ka mõnel hoopis vähem tuntud muusikutega kontserdil ning hoopiski väiksemaarvulisele publikule. Ehkki festivali ajalugu on pikk ja põnev ning vajaks omaette uurimist ja lugejateni toomist, peatun järgnevas siiski vaid selle suve sündmustel ning jagan muljeid festivali kõigilt kaheksalt kontserdilt, millest enamik õnnestus väga hästi.

Nagu kombeks, koondas ka sellesuvine festival nii ulatuslike suurvormidega kavu kui ka intiimsemaid kammerõhtuid. Ehkki esinejate seas oli rohkem või vähem tuntud nimesid, võib tagantjärele neid kõiki nimetada tõelisteks tegijateks – soovi korral saab sellele kinnitust ka muusikute biograafiast, milles leidub hulgaliselt konkursivõite jms.

Uhke algus

Festivali avas 3. juulil Haapsalu toomkirikus renessansiajastu vokaalmuusika absoluutne lipulaev, lõppenud hooajal oma 40. tegevusaastat tähistanud vokaalansambel **The Tallis Scholars**, kes andis **Peter Phillipsi** juhatusel täismajale oodatult suurepärase kontserdi. Ka kavas olid teosed, mida peetud renessansi säravaimateks – Tallise, Sheppardi ja Byrdi motettide kõrval Palestrina kuulus “Missa Papae Marcelli” ning Allegri “Miserere”.

Tallinna Barokkorkester ja dirigent
Toomas Siitan Haapsalu toomkirikus.

FOTO JANNUS JASKA

Tegemist on ansambliga, mille nime on tõenäoliselt kuulnud ka paljud, kes seisavad üldjuhul vanamuusika tegemistest kaugemal. Sest sellest, mille poolest The Tallis Scholars oli oma interpretatsioonis veel 1980. aastatel ainulaadne nähtus, kujunes aegamisi renessanssmuusika esitamise standard ning sellest lähtutakse tänapäeval vaikimisi kõikjal: väiksemad koosseisud, tooni loomulikkus ja stabiilsus, häälestusküsimused jm. Ilu ja võlu peituvat ikka lihtsates tōdedes ja analüüsidest ansambli esinemist nüüd ka kontserdisaalist, tuleb pähe vaid üks: väljendusrikkuse saavutamiseks ei tohi laulja teha kirikus esinedes midagi muud kui esitada oma partiid nii lihtsalt ja loomulikult kui võimalik ning konkreetse kontserdipaiga

akustika lisab kõik vajalikud nüansid. Esimese hooga tahaks siiski ka öelda, et elamuslikult jäi mulle kontserdilt midagi nagu puudu, kuna kuuldu vastas liigagi täpselt kõlakvaliteedile, millega juba ansambli helisalvestisi kuulates harjutud. Ainult et ühegi toonmeistri kätt ei saanud ju siin kõla ja häälestuse “silumiseks”, selle stabiilsuse ja tämbriühtsuse saavutamiseks mängus olla. Juba see üksinda selgitab publiku ahkeid ja ohkeid pärast kontserdi lõppu, huulil vaid üks: kõrgeim tase!

Kammerkontserdid

1994. aastal loodud gambaansambel **Phantasm** (koosseisus **Laurence Dreyfus**, **Mikko Perkola** ja **Markku Luolajan-Mikkola**) pole omal alal tegelikult mitte

Festivali avas 3. juulil Haapsalu toomkirikus renessansiajastu vokaalmuusika absoluutne lipulaev, lõppenud hooajal oma 40. tegevusaastat tähistanud vokaalansambel The Tallis Scholars.

väiksem tegija kui The Tallis Scholars. Kuid võibolla pillivalikust tulenevalt on tal Eestis oluliselt vähem jälgijaid-järgijaid. Vahest seetõttu jäid ka toomkiriku pingiread 4. juuli õhtul publiku poole pealt kahjuks hõredaks. Esineti kavaga “Perilius Polyphony” (“Kaelamurdev polüfoonia”), mis hõlmas inglise konsordimuusikat 16. ja 17. sajandist (Byrd, Gibbons, Locke jt) ning J. S. Bachi klaviiriloomingu seadeid. Et kolme gamba koosus on Eestis haruldane nähtus, oli Phantasm esiinmist juba puhtvisuaalselt huvitav jälgida, kõlalises elamusest rääkimata. Kuna esitatud lood olid ajalooliselt mõeldud seltskondlikuks musitseerimiseks ja seega esitamiseks oluliselt väikesemas ruumis kui mistahes kirik, sulasid partiid väga ühte ning võrdsete häältega ansambli muusikast oli eri hääli päris raske eristada ja jälgida. Hoolimata sellest, et renessansspolüfoonia polegi kontrastide muusika ega solistide võistlemise koht, võinuks pikapeale selline veidi “ujuv” kõlapilt kogu oma lummuses kuulaja süiski ära väsitada. Kuid olukorra päästis lugude kronoloogiline järjestus. Ehkki kontserdi teises pooles kõlanud Purcell'i gambafantaasiad ja Bachi muusika olid samuti polüfoonilised (kaks osa “Goldbergi variatsioonidest”, *Contra-punctus* 8 “Fuugakunstist”), olid nende faktuur ja meloodiajoonised eelnenud muusikast ikkagi sellevõrra karaktersemad, et partiid eristusid üksteisest selgemalt ja andsid seetõttu kuulajale võimaluse taas uute aspektide jälgimiseks. Nii et lõppude lõpuks said sel kontserdil siiski väga õnnelikult kokku eksootiline pillikoosus, huvitav kava ja suurepärase esitus. Ja veel kord, vä-

ga kahju, et kuulajaid nii vähe oli. Teadnuks korraldajad seda ette, võinuks kontserdi ehk kuhugi väiksemasse kohta planeerida – seda just akustika pärast –, kuid eks kõik looda parimat ja ega publiku maitset ei ta ha ju ka alahinnata...

Vaieldagu pealegi tulisel selle üle, kas gambat saab pidada tšello eelkäijaks või mitte, igal juhul leidub interpreete, kes valdavad suurepäraselt mõlemat pilli. Nii andiski Phantasm'i bassgamba mängija **Markku Luolajan-Mikkola** päev hiljem, 5. juulil Jaani kirikus soolokontserdi, esitades barokktšellol kaks Johann Sebastian Bachi sooloviiluteost: Partiita nr 2 ja Sonaadi nr 2. Haapsalu Jaani kirik sobis esituspaigana selliseks kontserdikaks väga

Gambaansambel Phantasm koosseisus Laurence Dreyfus, Mikko Perkola ja Markku Luolajan-Mikkola.

FOTO ANDREAS WACZKAT

hästi, ka publikut oli piisavalt. Päris tšellopäraseks neid teoseid siiski pidada ei saa, sest palju auru läks ettekandel tehnilisele poolele (vaimustav *Chaconne!*), mis kohati varjutas muusikalise külje. Sonaadi ettekanne jättis väljenduselt mõjuvama mulje ja avas barokktšello mängu- ja kõlavõimalusi mitmekülgsemalt.

Lisaks Luolajan-Mikkolale sai Jaani kiriku (öö)kontsertidel kuulata veel kahte kammeransamblit, millest esimese moodustasid 4. juulil **Anne Pustlauk** traversflöödil, **Alise Juška** barokkviiulil, **Egmont Välja** barokktšellol ja **Reinut Tepp** klavessiinil. Peab tõdemata, et parema osa õhtust, mille kavast oli Johann Sebastian Bachi ja Carl Philipp Emanuel Bachi looming, moodustasid sel korral sooloonumbrid. Väga tundlikud ja sugetiivsed olid Reinut Tepi esituses Tokaata

d-moll ja *Adagio* G-duur ning Anne Pustlauki poolt Sonaat flöödiile a-moll. Kauaaegsete ansamblipartneritena moodustasid Välja ja Tepp kõrgel tasemel *continuo*-rühma, millele solistid võinuksid kergesti oma mängu üles ehitada. Kuid ometi, ei Pustlauki ega Juška eestvõttel oodatud orgaanilist ansambli mängu tol õhtul kuulda ei saanud. Ehkki Juškast seob Välja ja Tepiga ka varasem koostöö (Tallinna Barokkorkestri ridades, ansambelis Cantores Vagantes), kõlas tema mäng sellel kontserdil väga rabeldalt, seda nii kõlalises kui tehnilises. 2011. aastast Brüsseli Vrije Universiteiti doktorantuuris õppiva Anne Pustlauki interpretatsiooni oli iseseisvana võttes väga huvitav jälgida ja see pääses, nagu juba mainitud, enim mõjule soolopalas, kuid ansambli mängu puudumise tõttu sellest täit naudingut ei saanud.

Vapustavalt hea kontserdi andis aga 6. juulil samas kirikus **Daimonion Ensemble** Šveitsist. Haapsalu kontserdil esineti kolmekesi (**Anaïs Chen** barokkviiulil, **Daniel Rosin** barokktšellol ja **María González** klavessiinil), kuid ansambli kodulöhe andmeil on sellega seotud tegelikult kümnekond muusikut, kes koos mänginud juba mõned aastad. Naljaga pooleks või mitte, aga kui tänavuse festivali eel hõiskas publik, et pidustused avatakse maailmakuulsalt The Tallis

Scholarsi kontserdiga, siis usun, et juba mõne aasta pärast võiks seesama publik heldimusega meenutada, kuidas neil õnnestus 2013. aasta suvel kuulata Jaani kirikus tol ajal veel üsna vähe tuntud, kuid nüüdseks maailmakuulsuse saavutanud ansambli esiinmist, kavas mh Corelli, Böödeckeri, Rognoni ja Francoeuri teosed. Tegelikult ongi ansambel “kinni pannud” juba ka mitu rahvusvahelist konkurssi, lihtsalt enda tutvustamine võtab aega. Ehkki nii Rosin kui González musitseerisid suurepäraselt, hõivas kuulaja peatähelepanu tol kontserdil Anaïs Cheni mäng. Seda esiteks seetõttu, et enamik lugusid läks n-ö viiuli soleerimisel, kuid Cheni mäng oli ka rabavalt hea. Lubatagu siinkohal üks metafoor: Cheni mäng kõlas siidiselt. Vaimustas see, kui võrdpehmel on võimalik nooti alustada ja lõpetada, viies heli algusele iseloomuliku ataki

miinimumini ning saavutades sellega tämbri, mis paneb küsima: on tal käes mõni teistmoodi pill? Tehniliselt võttes kõlas kõik nagu suurepärasele muusikutele ikka omane – intonatsioon ja rütm olid täpsed, agoogika maitsekas, toon kandev... kuid nii-nii örn! Ja seda nii lüürilistes löikudes kui ka peadpööratavalt kiiretes passaažides (viimase eredaimaks näiteks kontserdilt oli Georg Muffati Viulisonaat D-duur). Kontserdi teises pooles, mil Daniel Rosini sooleerimisel kõlasid Francesco Geminiani ja Jean-Baptiste Barrière'i sonaadid, selgus, et seda kõike on võimalik kõlaliselt saavutada ka tšellol! Iseäranis põnev oli Barrière'i tšellosonaadi ettekanne, mille *continuo*-partiis osalesid nii klavessiin kui ka viiul, mistõttu solisti hääl kuulus terve loo keskel faktuuri keskmisest registrist.

Žanriliselt rikastas festivali kava laupäeva-õhtune vokaalansambli **Kiivad Armastajad** kontsert, mis toimus kuursaal ja ühendas seltskondliku musitseerimise ühe kõrgema kunstivormi madrigalilaulu ning muusika-teatri elemendid. Kostüüme ja dekoratsioone tol õhtul küll ei kasutatud, kuid valdavalt 16. sajandi programmansoonidest koosnenud kava juurde (Josquin des Prez, Pierre Certon, Thomas Morley jt) oli neid lihtne ette kujutada. Seda enam, et laulud seoti tervikuks väljamõeldud armulooga, mille tegelaste nimed kuulusid laulutekstidest ja mis lõõritamise vahel – sest programmansoon eeldab ju muuhulgas loodus- ja olmelihede matkimist! – publikule ilmekalt jupphaaval ette kanti. Sama kavaga on see noortest näitlejatest ja lauljatest koosnev ansambel esinenud ka varem ning andnud välja CD-plaadi. Kes veel kontserdile pole jõudnud, siis tasub plaati igal juhul kuulata.

Juubeldav lõpp

Festivali kunstiline juht **Toomas Siitan** on toonud dirigendina igal suvel Haapsalu kuulajate ette ka mõne suurvormi, sel aastal oli neid koguni kaks. 5. juulil kõlas toomkirikus **Haapsalu festivali koori** esituses Tomás Luis de Victoria Reekviem (ka *Officium defunctorum*, Surnuteenistus), mis on kirjastatud 1605. aastal ning mida Siitan ise on nimetanud renessansiajastu kooripolüfoonia viimaseks suurteoseks. Koor koosnes sedapuhku kammerkoori Voces Musicales ja Eesti Filharmoonia Kammerkoori lauljatest ning kõlas väga hästi. Kava ja kooriga oli eelnevalt oma meistrikursuse raames töötanud ka Peter Phillips. Vanamuusika suurvormidega on sageli see mure, et ku-

na ajalooliselt esitati neid teenistusel vaheldumisi sõnalise osaga, kipub ainult muusikalise materjali ettekandmisel tekki-ma probleeme dramaturgiaga. Victoria Reekviem moodustab siin ilusa erandi mõjudes tõepoolest väga tervikliku teose-na. Kahtlemata on sellises mõjuvuses suur osa ka interpretatsioonil, mille juures tahaks rõhutada nüansirikkust ja sobivust eri karakterite leidmisel ja tempode valikul. Valdavalt naishääle lauldud gregoori-uste meloodiad ei kõlanud küll alati täiesti ühtselt, kuid sobisid ka sellistena hästi. Kindlasti rikastasid kontserti ka Frescobaldi orelipalad, mis **Ene Salumäe** kaunis esituses kõlasid vokaalosate vahel. Kõik festivali kontserdid juhatas muide sisse EELK Lääne praost **Tiit Salumäe**, kes kavaraamatu eessõnas kirjutas muu hulgas järgmist: “Me ei tea kuigi palju, mida kord taevases igavikus tehakse. Ühte aga teame Pühakirja järgi kindlasti – seal lauldakse ja mängitakse Issanda auks. Seda on ka festival juba siin ajalikus elus alustanud.” Jääb üle vaid nõustuda.

Lõppkontserdil kõlanud Bachi Missa h-moll ettekanne kujunes aga otsesõnu juubeldavaks. Tekstist ja partituurist tulenevalt jagus ettekandes küll piisavalt vaikseid palvehetki ja usutunnistuse intiimsust (kõrghetkeks *Crucifixus*), kuid see, mis pigem meelde jäi, oli ettekande sära ja hoog. Kohati tundus esitus isegi ülemeelik, sest hooga tempovalikuga kooriosades (*Gloria in excelsis Deo, Cum sancto Spiritu, Osanna in excelsis* jt) tuli ette ka kiirustamist ja lahkujooksmist, seda nii lauljatel kui orkestril. Tundes Haapsalu toomkiriku akustikat paremini kui keegi teine, on see andnud Siitanile voli ning avardanud fantaasiat ka üha uute esituskoosluste ja paigutuste järeleproovimiseks. Kui orkestri koosseis vastas Haapsalus Bachi tänapäevasele esitusstandardile (**Tallinna Barokkorkestri** kontsertmeistriks oli **Alise Juška**, teisteks orkestrisolistideks **Anne Pustlauk** flöödil, **Mathieu Loux** oboel, **Egmont Välja** tšellol, **Markku Kolehmainen** metsasarvel ning **Peeter Sarapuu** ja **Kaido Suss** fagottidel), siis koori osas oli dirigent teinud julge otsuse, mis end esinemispaika arvestades ka igati õigesti: **Studio Vocale** astus üles vaid kümneses koosseisus, kusjuures koori- ja aariasolistid ühtisid (sopranid **Annika Lõhmus** ja **Kädy Plaas**, alt **Teele Jõks**, tenor **Simon Wall**). Vaid bassisolist, maailmakuulus Bachi laulja **Peter Kooij** “piirdus” sooloonumbritega. Mängutehniliselt on bassi esimene aaria *Quoniam tu solus sanctus* selle soolopillile metsasarvele paras pätkel ja

kahju, et viimane seekord täielikult untsu läks. Et äpardused ühes partiis tõmbavad kuulaja tähelepanu endale ning loovad teatava ebakindluse ka teistes mängijates, sai Kooij esitust täie tähelepanuga nautida vaid tema teises numbris, aarias *Et in spiritum Sanctum*. Solistidest jäi kahjuks tagaplaanile Kädy Plaas, kelle sissepoole suunatud laulumaneer ei kandunud seekord saali. Duetis Annika Lõhmusega (*Christe eleison*) võinuks viimasele ehk ette heita ka mõningast ülelulmist (Lõhmuse hääl, mis aariatel kõlas lausa suurepäraselt, kostis paiguti välja ka kooriosades), kuid paraku jäi Plaasi toon ka aarias *Laudamus te* liiga nõrgaks. Samas olid selles numbris ka *continuo*-rühma balansid paigast ära, mistõttu sooloviulgi ei kostnud hästi välja. Teistes aariatel ja duettides seda muret aga polnud. Sugestiivsuse ja stabiilsuse poolest mõjusid sedapuhku enim Teele Jõksi aariad *Qui sedes ad dexteram* ja *Agnus Dei* ning kui Plaasi ja Lõhmuse oma ehk välja arvata, olid ka kõik duetid tõeliselt nauditavad. Kooril – tuletame meelde, et kümneliikmelisel – oli jõudu ja oskust saada võrdselt hästi hakkama nii laia joont ja pikki liine nõudvate osadega kui ka tehniliselt vilkamate käikudega numbrites. Tegemist oli ühega neist kontsertidest, mille puhul näib, et eespool loetletud eksimused hoopis ilmestavad ettekannet, lisades teose kui terviku seisukohalt sellele värve ning hinnalist siin-ja-praegu loomise hõngu juurde. See aga näitab selgelt esinejate ja dirigendi professionaalsust ning interpretatsiooni üldkontseptsiooni kõrget taset.

Et arvustuse ilmumise ajaks on festivali korraldustiiim juba väheke ka puhata saanud – suur tänu veel kord Toomas Siitanile ja muusikaühingule Studio Vocale! –, siis pole vist patt paluda, et traditsioon jätkuks ning festivali kava koondaks ka tuleval aastal põnevaid kontserte ja esinejaid. Mõelda vaid, järgmisest suvest hakkaks festival käima juba oma kolmandat aastakümnet!

Usun, et juba mõne aasta pärast võib publik heldimusega meenutada, kuidas neil õnnestus 2013. aasta suvel kuulata Jaani kirikus tol ajal veel üsna vähe tuntud, kuid nüüdseks maailmakuulsuse saavutanud Daimonion Ensemble esinemist.

Traditsioonide hoidja Peter Phillips

Haapsalu vanamuusika festivali tänavune prominentseim külaline oli briti dirigent ja muusikateadlane **Peter Phillips**. Oxfordi ülikoolis muusikahariduse saanud Peter Phillips on hinnatud varajase muusika tundja, ansambli The Tallis Scholars asutaja. Enne sõitu Haapsallu koos The Tallis Scholarsiga andis ta 2. juulil koorijuhtidele Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias meistrklassi. Kursuse järel jagas ta pisut mõtteid ja muljeid Eestimaast ja muusikast.

Olete ka varem Eestis olnud. Millised muljed teil on meie maast?

Viimane kord olin siin üsna ammu, viisteist aastat tagasi. Esimene kord oli kakskümmend aastat tagasi, just vahetult pärast Nõukogude aja lõppemist. Olin siis Rakveres, linn oli siis veel täiesti restaureerimata. Mäletan, et kõnelesime sealse pastoriga ladina keeles, sest see lihtsalt juhtus olema meie ühine võõrkeel. Järgmine kord külastasin Tallinna ja seejärel olime siin Collegium Vocale Gentiga, siis olid meil kontserdid ka Riias. Nii et kolm korda olen olnud ja nüüd olen neljas.

Millised on olnud teie kokkupuuted eesti muusikaga?

Oleme laulnud küllalt palju Pärti, nagu näiteks "Magnificat", "Nunc dimittis", "The Woman with the Alabaster Box", "Bogoroditse djevo", "I am the True Vine".

Kuidas need sobivad teie ansamblile?

Need on täiesti hämmastavad teosed! Olen õnnelik, et olen võinud neid tundma õppida. Ma ei teadnud Pärdist midagi, kui kakskümmend aastat tagasi Rakveres olin. Nüüd aga on ta viimased neli aastat meie jaoks aina tähtsamaks saanud.

Peter Phillips töötamas 2. juulil meistrkursusel Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias.
FOTO IA REMMEL

Milline oli teie tee muusika ja koorikunsti juurde?

Kooripoiss ma ei ole olnud. Aga ma käisin väga heas koolis ja laulmine oli seal olulisel kohal. Muusika sellisel kujul on osa meie haridusest, nii koolis kui ülikoolis. Teatud sotsiaalses situatsioonis on see elu loomulik osa. Mitte et nüüd igapäev laulaks, aga meil on väga tugev kirikumuusika traditsioon. Hiljem sain stipendiumi muusikaõpinguteks Oxfordis. Sealses kirikus hakkasin tegutsema ka koorijuhina.

The Tallis Singers laulab palju ka inglise renessanssmuusikat. Kuidas te kirjeldaksite seda ajastut?

Kuueteistkümmes sajand oli väga tormiline, täis ususõdu, arvan, et see peegeldus ka muusikas. Aga vokaalmuusika oli tollal sageli loodud sakraalse eesmärgiga, loomaks rahulikku, kirkast, keskendumisele kutsuvat atmosfääri. Näiteks nagu Victoria

Reekviem, mida just praegu harjutasime. See muusika paneb mõtlema ja rahustab.

Teie ansambli nimi on The Tallis Scholars. Kas Thomas Tallis on teile eriti oluline helilooja?

Tallise nime võtsime sellepärast, et kõik teised selle ajastu kuulsate heliloojate nimed olid juba kasutusel. Oli Byrd Ensemble, Taveneri koor ja Sheppardi koor. Tegelikult oli olemas ka Tallise koor, kuigi nad Tallist ei laulnud. Nii et Tallis oli suurim nimi sellest ajastust, keda saime kasutada.

Te tegelete ka muusikast kirjutamise ja kirjastamisega, olete muu hulgas ajakirja The Musical Times omanik ja väljaandja. Kui keeruline on tänapäeval välja anda klassikalise muusika ajakirja, kui inimesed loevad üha vähem ja maailm on arvutiseerunud?

Ma ei ole absoluutselt selle arvamusega nõus! Inimesed loevad endiselt. Võibolla loetakse nüüd ka elektroonilisi raamatuid, kuid lugemine pole kuhugi kadunud. Ja ekraanilt lugemine pole ka kaugeltki seesama, kui hoida käes ehtsat raamatut või ajakirja. See on seesama, mida öeldi televiisori tulekuga, et nüüd kaovad ära kino ja filmid. Muidugi nii ei läinud.

Kuidas te oma ajakirja üles ehitate? Mis inimesi huvitab ja mida te neile pakute?

No alustame sellest, et The Musical Times asutati 1844. aastal. See ajakiri on maailma kõige vanem pidevalt välja antav muusikaajakiri! Nii et ma pärisin väga vana traditsiooniga väljaande. Kui ma ajakirja ostsin, ei läinud tal väga hästi. Üritati teha igasuguseid asju, olla populaarne ja meeldida kõigile. Mina muutsin ajakirja tagasi akadeemiliseks. See väljaanne on traditsioonide kandja ja lugejad soovivad seda just sellisena. Ta on kõikjal raamatukogudes. Paljud raamatukogud on hankinud endale täielikud aastakäigud.

Ka siin on samad probleemid. Muusikaajakiri ei või olla liiga keeruline, ei saa olla ka liiga lihtsakoeline. Nii et ei tohiks karta olla radikaalne?

Karta kindlasti ei tasu. Me oleme ju olemas ka internetis, ajakirjal on oma kodulehekülge. Aga inimesed ei vaata kodulehekülge, nad ostavad ajakirja ja loevad seda.

Vestelnud **Ia Remmel**

Festivali kulminatsioon – Vieuxtemps' Neljas viiulikontsert Hilary Hahni soleerimisel, festivali-orkestrit juhatas Paavo Järvi.

FOTO TAAVI KULL

Oli tunda õilistavat kõrgkultuuri aroomi

TOOMAS VELMET

professor, tšellist

Seda õhkus 40 000 elanikuga Pärnus 16. – 23. juulil, kui toimus Pärnu muusikafestival Järvi Akadeemia. 2012. aasta festivali lõppedes ütles festivali kunstiline nõustaja **Paavo Järvi**, et pärast toimunu põhjalikku analüüsi otsustati, et festival mingil juhul ei laiene ega suurene, vaid peaesmärgiks jääb ainult kvaliteet ja loomingulisuse soodustamine ja sellest lähtuvalt tuleb eelkõige mõelda osavõtjate koormuse vähendamisele. Kuidas küll mõõta osavõtjate koormust? Ma ei tea, sest tegureid on rohkem, kui jõuaks arvestada. Tänavu toimus Pärnus kaksteist kontserti ja üks kordus Tallinnas. Arvan küll, et olulistes sõlmedes ülekoormust ei täheldatud, sest väsimusmurde mina ei registreerinud. Pigem vastupidi – festivali olulistel sümfoo-

Paavo Järvi ja festivaliorkester olid homogeneenne üksus, kus igauks andis oma maksimumi ning tulemuseks oli selline Mozarti “Haffneri” sümfoonia esitus, kus ei küsita, kuidas meeldis, vaid öeldi: “See sündis siin, Pärnus!!!”

niakontsertidel lehvib jõuliselt tajutav loominguiline sirakas, sellised sähvatused, mida väga harva tajud ja ühtlasi ka naudid.

Seekord avanes festival noorima Järviga, **Kristjan Järviga**, kes tõi Pärnu lähimast suurlinnast **Sinfonietta Riga** ning solistiks USA päritolu **Anne Akiko Meyersi** (viiul). Solistist võiks rääkida pal-

ju, kuid olulised tunduvad olevat faktid, et ta on esiettekandele toonud mitmeid nüüdisautorite kontserte, salvestanud 24 (!) heliplaati ning teinud koostööd nii pop- kui ka džässmuusikutega. Kõigele krooniks otsustati sel aastal, et just temaga sõlmitakse tähtajatu leping Henri Vieuxtemps'ile (1820–1881) kuulunud ja praegu maailma

Festivali avakontsert – viiulisolist Anne Akiko Meyers,
Sinfonietta Rīga ja dirigent Kristjan Järvi.
FOTO TIINA TUHKUR

kultuuri ning neid võimalusi kasutas Kristjan Järvi meisterlikult oma kontseptsiooni realiseerimiseks. Kõik dirigendid Järvid on erilised, kuid Kristjan on kõige erilisem. Tema jaoks vist pole olemas klassikalist dirigeerimistehnikat, kuid seda põnevamad on vahendid, millega ta orkestrile ennast arusaadavaks teeb ja oma ideed teostab. Üks on selge: kontserdil domineerib autori kirjutatu, st muusika, ning selles on kõik Järvid sarnased. Beethoveni Kaheksanda esitust kandis Kristjan Järvi tohutu energia ja Sinfonietta Rīgalt saadi käte maksimum. Kristjan Järvi debüüt festivalil oli igati tasemel.

Järgmine kontsert toimus uues, seni kasutamata Pärnu Rannahotelli salongis. See oli päevane kontsert Sibeliuse kammerloomingust, kus tegelasteks **Miina**, **Marius** ja **Mihkel Järvi** ning maailma üks tuntumaid Sibeliuse asjatundjaid – loodan et keegi ei solvu – pianist **Folke Gräsbeck**. Millegipärast oli kavas ka Griegi Tšellosonaat, mis on ju tore, kuid kui seetõttu kestab kontserdi esimene pool ca 75 minutit, on seda palju. Ka Gräsbecki kommentaarid olid põnevad, kuid kattusid suures osas bukletis trükituga ja kaotasid sellega oma värskusest. Ent kuulda sai ka uut ja huvitavat, nagu näiteks Kvartett viiulile, tšellole ja klaverile neljal käel, klaveritrio “Korpo” D-duur või “Kurb valss” Peter Lönngqvisti seades viiulile, tšellole ja klaverile neljal käel. Sibeliuse muusikast piisanuks täismööduliseks kontserdiks. Rannahotelli salong oleks hea kontserdipaik, kui seal täissaali puhul töötaks ka ventilatsioon.

Sama päeva õhtune kontsert oli ka kammermuusikast, kui oli. Kontserdimaja suures saalis täitis esimese poolaja Peterburi eesti päritolu pianist **Peeter Laul**. Kava koosnes Wagneri ooperimuusikast Liszti seades. Kõlas kuus katkendit ooperitest “Lohengrin”, “Lendav hollandlane”, “Parsifal”, “Tristan ja Isolde” ja “Tannhäuser”. Selliseid vägitükke oli aegu tagasi võimeline ära mängima vaid kadunud Nikolai Petrov, just nimelt ära mängima. Peeter Laulu esituses kõlas Wagner kogu oma Liszti täiuses ja see oli sündmus, mis vapustas klaverimaailma. Kontserdi teises poolas kõlas teisti kammermuusika, kuigi pealkirjastatud kui Kontsert viiulile, klaverile ja keelpillikvartetile Ernest Chaussoni sulest solistide **Anna-Liisa Bezrodny** ja Peeter Laulu ning **Lasse Joametsa** (viul), **Vivika Saponi-Sudemäe** (viul), **Johanna Vahermäe** (altviul) ja **Leho Karini** (tšello) esituses. See kammermuusika šedööver kõlas haruldaselt, prantsusepärase värvingu-tes ja lisaks solistidele toonitaksin kvarteti

kalleimaks hinnatud, meister Guarneri del Gesu viiuli kasutamiseks. Festivali avakontserdiks intriigi kui palju! Ega kavagi olnud igapäevaselt standardne, vaid kristjanjärvilikult *crossover*. Esimene autor Gene Pritsker (1971) on helilooja, kitarrist, räppar ja koos Kristjaniga Absolute Ensemble'i asutaja. “40 muutuvat orbiiti” on möödunud aastal kirjutatud Absolute Ensemble'ile ning “Variatsioonidest jaapani meloodiate-

le” saab edaspidi viiulikontsert. Need olid meeldivalt aromaatsed teosed ning meelde jäi Sinfonietta Rīga eriline kõlakultuur nende tõlgendamisel. Järgnevate Bachi a-moll Kontserdi ja Pärdi *Passacaglia* (2003/2007) esitusega võitis Anne Akiko Meyers kõigi sümpaatia, musitseerides plastiliselt ja fantastilise kõlaga. Beethoveni Kaheksanda sümfoonia esituses demonstreeris Sinfonietta Rīga haruldast ansambli- ja kõla-

suurepärasest esitusest. Märgina jääb maha siiski “Tannhäuseri” avamängu esitus, mis vapustas.

Edasi kõlas kontserdimajas **Järvi festivaliorkester Paavo Järvi** juhatusel. Beethoveni “Prometheuse” avamängu ansambelitäpsus ja Richard Straussi “Metamorfoside” keelpillide kõlavariatsioonid ja kandvus ning ei-tea-kui-mitmehääle polüfoonia selgus andsid aimu, et midagi hakkab sündima. Beethoveni Kolmanda sümfoonia *con brio*’d ja *allegro molto*’d olid väga paavolikult särisevalt helisevad ja nii ka *Scherzo*, mida korrati *bis*’iks. Selle algus polnud väga täpne ei esimeses ega teises variandis, kuid see pole oluline, tegemist oli tõenäoliselt akustilise segadusega *Scherzo* alguses – puhkpillid ei kuule keelpillide suurepärasest *piano*’t ja võtab aega, kuni “masin” sünkrooni läheb. Juhtusin kuulma, kui festivali aukülaline **Gennadi Roždestvenski** ütles Paavo Järville umbes nii, et kõik oli halvasti, aga sina oled geenius.

Kontsert nimega “Järvi Akadeemia” kõlas nii Tallinnas kui ka Pärnus ja seal juhatsid **Järvi Akadeemia kammerorkestrit** kursuste “akadeemikud”, nende seas ka meie poisid **Kaspar Mänd** ja **Jaani Ots**. Minu pilgule olid nad kõik suurepäraselt muusikud, aga Jaani Otsa füüsis seejuures ka pingeteta, mis lubas tal esitatavat julgelt kujundada. Solistid olid **Tatjana Berman** (viul, USA), kes soleeris Tšaikovski teoses “Mälestusi kallist paigast”, ja **Martin Kuuskmann** (fagott) Christopher Theofanidise Fagotikontserdis.

Järgneval “Suurel galal” astusid üles peaaegu kõik festivalil osalenud kammermuusikud, kõlas palju põnevat muusikat ja ka seadeid, nagu Bachi *Chaconne* neljale altviulile või Bruckneri *Andante* neljale metsasarvele. Rõõm oli kuulda Tubina Klaverikvartetti selliselt globaalselt koosseisult nagu **Mari-Liis Päkk** (viul, USA), **Andres Kaljuste** (vioola, Eesti), **Jason Calloway** (tšello, USA) ja **Sophia Rahman** (klaver, Inglismaa). Ka Lutoslawski, Poulenci ja Brahmsi suuremad teosed olid soolidselt esitatud ja said publikult palava vastuvõtu.

Sarnaselt eelmiste aastatega oli Ammendes villa ka tänava laste päralt, kontsert oli teostuselt ja korralduselt suurepärase ning villa ei mahutanud kõiki soovijaid oma üsna väikesele liigendamata pinnale.

Sama päeva õhtul oli kontserdimajas aga festivali planeeritud kulminatsioon ja sellest sai minu hinnangul sündmus, mida on raske ületada. Kava esimeses pooles kõlas **Ülo Kriguli** festivali tellimusteos “Chor-

dae” ning Mozarti Sümfoonia nr 33, teises pooles Vieuxtemps’i Viulikontsert nr 4 (solist **Hilary Hahn**, USA) ning lõpetuseks Mozarti sümfoonia nr 35 “Haffner”. Kriguli helikeelelt kuulajasõbralik teos sobis seltskonda ilma igasuguse hinnaalanduseta, täpselt nii, nagu planeeritud, ja sai väga hea vastuvõtu. Vieuxtemps’i Neljas kontsert on ulatuslik, neljaosaline, romantiliselt paljusõnalise orkestripartiiga, aga Hilary Hahn on meister, kes garanteerib endale edu ka selle autoriga. Koostöö Paavo Järvi oli absoluutne ja pilgeni täis kontserdimaja spontaansed püstijala ovatsioonid oli parim reaktsioon toimunule. Kogenud Hahn esitas lisaks kaks osa J. S. Bachi E-duur Partii-tast ja festivali planeeritud kulminatsioon oli sündinud. Kuid keegi ei teadnud veel, mis juhtub edasi. Paavo Järvi ja Järvi festivaliorkester esitasid sellise “Haffneri”, mida ei osanud küll keegi oodata. Absoluutselt kõik õnnestus – Järvi ja orkester olid ho-

Festivali olulistel sümfooniakontsertidel lehvib jõuliselt tajutav loominguline sirakas, sellised sähvatused, mida väga harva tajud ja ühtlasi ka naudid.

mogeenne üksus, kus igaüks andis oma maksimumi ning tulemuseks oli selline esitus, kus ei küsita, kuidas meeldis, vaid öeldi: “See sündis siin, Pärnus!!!” Loominguliste võimaluste demonstreerimiseks kordas Järvi sümfoonia *Presto*’t, aga kõigi üllatuseks nüüd palju aeglasemas tempos, nagu öeldes: kuulake, mis siin veel peidus on.

Ka selles on Paavo Järvi soov täitunud, kui ta ütles möödunud festivali lõppedes, et ta tahaks näha festivaliorkestrit, kus iga orkestrant on liider, siis võib ime sündida – ja see sündis.

Edasi jätkus festival “Ööklassika” kontserdigas, kus Geminiani *concerto grosso*’de kõrval tekitati kena paralleel Mihkel Keremi “Rahutu öö” ja Arnold Schönbergi “Kirgastunud öö” vahele. Keremi teos tundus küll veidi rahulikum olevat kui energiliselt ja kiregalt esitatud Schönbergi “Öö”, kuid arvan, et see oli pigem esitajate seisundist olenev kui teoste karakterist tulenev.

Festivali viimane päev oli mingil põhjusel ülekoormatud ja sisaldas lausa kolme kontserti, kaks neist isegi kohati kattusid, nii et pidin Ammendes villa “Säravalt baro-

kilt” lahkuma varem, et jõuda kontserdimajja juba alanud Vardo Rumesseni klaveriõhtule. Barokkmuusika sära oli Ammendes **Imbi Tarumi**, **Reet Suka**, **Meelis Orgse** ja **Tõnu Jõesaare** virtuoossetes kätes, kes delikaatselt saatsid **Pirjo Püvi** esitatud soolokantaate. Imetlema ja imestama paneb vanameister **Vardo Rumesseni** soov ja tahe keset palavat suve tulla välja sellise pianistliku kangelasteoga nagu Brahmsi, Tubina ja Chopini ballaadide esitus. Kontserdimaja suure saali akustika ja Rumesseni kõrgkultiveeritud kõlameel andsid kokku nauditavalt klassikalise klaveriõhtu enne festivali lõppkontserti, mis oli traditsiooniliselt antud **Järvi Akadeemia noorte sümfooniaorkestrile** (JANSO) ja kus lõpuks astus publiku ja orkestri ette oodatult ka **Neeme Järvi**. Kava oli huvitavalt Eesti poole kaldu, sest solistid **Maarika Järvi** ja **Nikita Naumov** valisid esitamiseks vastavalt Peeter Vähi flöödikontserdi

“Taevasse järve laul” ja Eduard Tubina Kontrabassikontserdi. Naumovi kirev haridustee on viinud ta Novosibirskist Karaganda kaudu Peterburi konservatooriumi ja Londoni Guildhalli kooli ning aastast 2010 on ta Stavangeri sümfooniaorkestri kontrabassirühma kontsertmeister. Tema temperamentne, esitatavat toetav kehakeel torkas silma juba festivaliorkestris ja nüüd saime noormehelt kuulda ka suurepäraselt Tubina kontserdi esitust. Maarika Järvi on alates Peeter Vähi teose loomisest (1999) hästi kodunenud orientaalise helikeelega ja oma huvitava interpretatsiooniga avanud kuulajatele teose väärtused. Kõrgtasemel väärtmuusikafestival lõppes Saint-Saënsi kolmanda, “Orelisümfooniaga”, mille kandis ette JANSO Neeme Järvi juhatusel. Suur koosseis ja võimas klassikaline muusika Meistri esituses jääb kuulajatele kauaks meelde, aga ka noorte esitajatele on see kordumatu kogemus nende tulevase professionaalse elu teel ning see on hindamatu väärtusega. Festival, mis tõi Pärnusse tõelist metropoli hõngu, on lõppenud, loodetavasti saame tervitada uue algust. *In Spe*, Pärnu Muusikafestival Järvi Akadeemia.

Saaremaa ooperipäevad möödusid gruusia ooperikunsti tähe all

IA REMMEL

Eesti kõige suurejoonelisemate ja luksuslikumate suvefestivalide tipus kõrguvad praegusel ajal kahtlemata Pärnu muusikafestival Järvi Akadeemia, Saaremaa ooperipäevad ja Birgitta Festival. Õnnestunud festivaliks on vaja häid ideid või kuulsaid nimesid ning muidugi vahendeid kõige teostamiseks. Neil on nii seda kui teist.

Ooperipäevade üheks missiooniks näib olevat tuua Eestisse välis-ooperit. See on väga kallis, kuid kindlasti tänuväärne ettevõtmine. Kui just ise palju väljas ei käi, rohkesti Mezzot või Meti ooperiülekandeid kinost ei vaata, on Eesti publiku sellekohane silmaring ikkagi ahtake. Hea idee on ka Kuressaare linna ja miljöö kasutamine ooperifestivaliks, linnus ise on ju Eesti üks dramaatilis-ooperlikum ehitis. Aasta-aastalt on festivalil oma osa olnud ka galadel ja kammerkontsertidel, üritused viiakse ka väljapoole Kuressaaret väiksematesse saare kohtadesse, igal aastal on spetsiaalne kontsert lastele. Tänavu oli mõndagi ka teistmoodi kui eelmistel aastatel: festivali avas Kuressaare kui kuurortlinna "patisakste" traditsioone taaselustades vabaõhukontsert linna kuursaali ees, seekord polnud kohale toodud ühte konkreetset superstaari, festival lõpetati hoopis Vilsandil. Kõik see sobis hästi ja andis palju juurde.

Eesti Kontserdi direktor **Jüri Leiten** ütles ürituse lõppedes saare lehele Meie Maa, et festival õnnestus erakorselt hästi ja raske on veel midagi paremat tahta. Tuleb EK juhiga nõustuda, tegu oli tõesti kõrgetasemelise muusikaüritusega, mis läks hästi korda. Kas või seesama vabaõhukontsert, rahvaliku kavaga, heade solistidega, kuulajaile tasuta. **Pärnu Linnaorkestri** ees (dirigendid **Jüri Alperten**, **Eri Klas**) astusid üles

Thbilisi Paliašvili-nimelise ooperi- ja balletiteatri "Rigoletto" etenduse lõpukummardused.
FOTO GUNNAR LAAK / EESTI KONTSERT

Saaremaa päritolu **Aare Saal**, **Andres Köster** ja **Siiri Koel**; muhedad etteasted tegi **Urmas Põldma**, furoori tekitas bass **Koito Soasepp**. Külaliste poolelt esinesid dirigent ja Thbilisi Paliašvili-nimelise ooperi- ja balletiteatri kunstiline juht **Giorgi Jordania** ning kaks teatri solisti omamaise muusikaga. Lõpust ei puudunud ka saarlase südamele armas kõrtsistseen Ernestaksa "Tormide rannast".

Seekordsed külalised, kolm Gruusia ooperiteatrit olid vahest kõige ühtlasemad, paremad ja sisukamad senistest väliskülastest. See on kindlasti maitseasi, kuid mulle väga sobisid ja meeldisid Gruusia teatrite heas mõttes klassikalised lavastused, Donizetti "Lucia di Lammermoor", Verdi "Rigoletto", Puccini "Madama Butterfly" ja Verdi "Attila". Kõigis etendustes oligi näha ühe lavastaja, **David Sakvarelidze** kätt, kes on kogemusi ammutanud nii Itaalia kui Inglismaa lavastuskunstist ja olnud pikki aastaid Thbilisi Paliašvili-nimelise ooperi- ja balletiteatri direktor. Väga kaunid ja so-

bivad olid lava ja kostüümikujundused. "Lucias" olid need itaalia kunstnike töö, "Rigolettos" oli töötanud omamaine kunstnik, "Madama Butterfly" inglise ja "Attilas" prantsuse kunstnik. Lavastuslikus mõttes oli vahest kõige värskem ja novaatorlikum "Rigoletto" lakooniline lavaseade, kus väga mõjuvalt oli kasutatud valgusefekte. Dramaatilisust lisasid olulistel hetkedel tegelasi ümbritsevad valgussõõrid. Imeliselt kaunid oli valguskujundus ja kostüümid "Madama Butterfly", pakkudes lausa omaette esteetiliselt naudingut.

"Lucia di Lammermoor" **Bathumi Riikliku Kunstide Keskuse ooperistuudioli** oli halvaendeliselt võbelev ja dramaatiline nagu sellele traagilisele hullumisloole kohane. Mõnevõrra keerukas oli etendusel asjaolu, et meespeategelast Edgardot kehas-tav tenor külmetus Eesti jahedas suves ning partiid laulis laval noodist asenduslaulja. Niimoodi päevase ettehoiatusega lavale tulnud **Irakli Murjikneli** oli vokaalselt suurepärase ja jäi üle ainult kahetseda, et tal pol-

nud võimalik kogu rolli täielikult esitada. Silmapaistvalt esines Lucia osatäitja **Teona Dvali**, võimsa hääle ja ekspressiivse mängumaneeriga laulja. Hea rolli tegi ka bariiton **Mamuka Lomidze** Lucia reeturliku venna Enricona.

Thbilisi Paliašvili-nimelise ooperi- ja balletiteatri "Rigoletto" oli igati perfektne etendus nii lavastuse kui ka osatäitjate ühtluse poolest. Kõik lauljad oli tõepoolest ühtlaselt kõrgel tasemel, keegi ei langenud natukestki ansamblist välja ega tõusnud ka silmapaistvalt palju kõrgemale. Suurepärase, sügava tunnetusega hülgas Rigoletto osatäitja **Sulkhan Gvelesiani**, vokaalselt väga hea oli **Marika Matšitidze** Gilda rollis ning **Armaz Darašvili** hertsogina oli ületamatult seksikas ja esituslikult laitmatu.

Khutaisi Balantšivadze-nimelise ooperi- ja balletiteatri "Madama Butterfly" lummas kõigepealt kauni lavakujunduse ning kostüümidega. Kaugelt paistsid isegi kimonote tikandid imepeened ja autentsed. Etendus oli väga läbitunnetatud ja hingaminev, vokaalselt polnud lauljad küll nii perfektselt ühtlased kui Thbilisi "Rigolettos", kuid sellegipoolest igati head ja korraliku kooliga.

Thbilisi teatri teises etenduses astus üles ka grusiinide maailmanimi, bass **Paata Burtšuladze**. Verdi "Attila" on suurepärane "bassiooper" ning maailmanimi õigustas

igati oma kuulsust. Tal on muljetavaldav hää, väga nüansseeritud ja intelligentne rollikujundus. Burtšuladzele sekundeeris vääriliselt naispeaosalist Odabellat esitanud **Irene Ratiani**, olles oma rollis võimas, kirglik ja vihane, nagu osa ette näeb. Heatasemelised osatäitmised tulid ka **Sulkhan Gvelesianilt** väepealik Eziona ning **Grigol Makharadzelt** Odabella armastatu Foresona. Kokkuvõtteks võib öelda, et Gruusia ooper on väga heal järjel ning oli tõeliselt elamuslik nende kunstiga kokku puutuda. Kuulda sai paljusid oivalisi lauljaid ning kõikjal paistis välja ka nende suurepärase häälekool. Lausa kadedaks teeb, ehkki meilgi liigub ooperikunst nüüd juba ülesmäge.

Ooperipäevade rikkaliku kava kammerõhtutest õnnestus kahjuks kuulata ainult kontserti "Britten 100" ning grusiinlaste ooperihäälestest koostatud rahvamuusikat laulvat ansamblit Suliko. Britteni loomingut ei kuule Eestis just sageli ning 100 aasta juubel andis selleks ometi võimaluse. Tuubil täis 2000-kohalise hiidooperitelgi kõrval oli see kontsert Kuressaare Laurentiuse kirikus kahjuks publiku poolest enam kui hõre. Ilmselt ei olnud tõmbenumbriks Britten ja kahjuks ei teadnud publik ka, millise erakordse lauljatariga **Joanna Freszeli** näol tegu on. Mina olin vist üks väheseid, kes juhtus teadma, olles näinud teda talle perfektselt sobivas Margarethe

rollis mullu Estonias lavale tulnud Gounod' "Faustis". Britteni soololaulud on keerukad, peenekoelised, vapustavad ja sügavad. Kõike seda interpreteeris sügavaima põhjani Joanna Freszel, kes on lisaks kaunile lavavälimusele äärmiselt tark ja intelligentne interpreet. **Tallinna Keelpillikvartett** esitas samal kontserdil Britteni kvarteti nr 2, mida Eestis vaevalt kuuldud on. Ansambli **Suliko** kammerkontsert oli aga vastukalduks eelmisele puupüsti täis. Üliväärikas sündmus oli seegi. Gruusia rahvuslik meeslaul on ju imeliselt ilus, kauneim ja meloodilisim, mis rahvamuusikast võib leida, seal-samas karge, ilma sentimentaalsuseta, keerukas ja arhailine oma alahääle polüfooniaga, kus nii põnevalt peegelduvad selle maa rahvuste ajaloo eri kihid. Esitus lähenes täiusele ja publik elas ilmselt läbi midagi sellist, mida antiikajal nimetati katarsiseks.

Kahjuks jäid kuulmata teised kammerkontserdid ja ka gala, kuid festivali kava on tõesti ülitihed ja pingeline. Kui varasematel kordadel olen festivalijärgselt mõelnud, et ilus küll, suurejooneline ja sisukas, aga... liiga vähe omamaisele publikule suunatud, siis seekord neid mõtteid ei tekkinud. Jah, ka seekord moodustas suurima osa kuulajatest mitte-Eesti publik. Aga mis siis sellest. On ju igati rõõmustav, et Eestis korraldatakse ka rahvusvahelises mõttes atraktiivset ja huvipakkuvat festivali.

Muhu tulevikumuusika festival "Juu jääb"

Muhu tulevikumuusika festivalil "Juu jääb" olid laval Eivør, Tommy Mansikka-Aho, Simone Moreno, Sylver Logan Sharp, Ruta Dudma, Eesti esinejad liris, Kadri Kasak & The Pilots, Rütmiällikal jt. Fotol esinemas Eivør, paremal festivali peakorraldaja Villu Veski.

FOTO IRINA MÄGI

Ansambel Resonabilis esitamas Kristjan Kõrveri kammerooperit "Raud-Ants".

FOTO NELE-EVA STEINFELD

Raud-Antsust õigeusu kirikulauludeni XV Mustjala muusikafestivalil

NELE-EVA STEINFELD

muusikaajakirjanik

Head kontserdid ja Mustjala on seotud juba 1995. aastast, mil sai alguse Mustjala muusikafestival, kus esinejaid olnud Eestist Austraaliani. Märksõnaks on kammerlikkus, mis sobib hästi Mustjala õhustiku ja lähimbruses asuvate esinemispaikadega. Kava pakub nii džässi kui klassikat, festivali kunstilise juhi Aare Tammesalu sõnul mõjutab kokkupuude džässiga muusikuid elava, värske ja vahetu musitseerimise suunas. Ent olgu see klassika või džäss, selle, kas esitus on elav ning kas kontserdi õnnestumisse panustatakse maksimaalselt, tunneb kuulaja alati ekstaatult ära.

Festivali avas **Klaaspärlimäng Sinfonietta**. Koosseisu ansamb-

liline ühtlus jättis mõnelgi puhul soovida ning kummitasid intonatsioonihäda. Mängijad on iseenesest head ja meie muusikapildis tuntud. Rohkem süvenemist ja koosmängu? Loona mõisas andis soolokontserdi pianist **Mihkel Poll**, kavas oli Chopini Ballaad f-moll, Liszti Sonaat h-moll ning Tüüri Klaverisonaat. Kuigi Polli kava oli ühtlasel tasemel, mõjus eredaimalt Tüüri sonaat oma selge ülesehituse, kõlapinge ja täpsusega. Naabersaare helilooja muusika oli tänavuse Mustjala festivali kava läbiv joon. Eesti muusikast koosneva (Mägi, Kõlar, Vähi, Tüür jt) kavaga esinesid veel flötist **Oksana Sinkova** ja kitarrist **Jelena Ossipova**. Helide taustal sai vaadata fotoseeriaid Tallinna linnaruumist ning teoste vahele kuulata Oksana Sinkova kujundlikke ja tabavaid selgitusi muusika kohta. Musitseerimise ja rääkimise anne ei kohtu just igas pillimängijas, aga neilt, kel seda on, ootaks julgemat pealehakkamist. Huvitavalt üles ehitatud kavaga esines **Trio Estonia**, kuhu kuuluvad Kanadas elav eesti päritolu pianist ja dirigent **Norman Illis Reintamm**, **Arvo Leibur** ja **Aare Tammesalu**. Arvo Leiburi vaba ja sundimatu viulikõla jäi kauaks kõrvu, sekka tšello intensiivsemat sõnavõttu. Ansambli tunnetuse harjumisaega võinuks rohkem olla, kohati oldi liiga ettevaatlikud. w Küllap saab trio ühtsemasse lainesse sügisel tuuril Kanadas. Mis viulikõla puudutab, siis tänavuselt festivalilt olid veel meelde jäävad **Mari-Liis Uibo** esitatud Elleri "Fantaasia" sooloviilule ning Andres Uibo teosed "Bach peeglis" ja "Ave Maria" (orelil **Andres Uibo**). Täiesti erilisenä kogu festivalilt jäi meelde **UMA & Iris Oja** kontsert Mustjala õigeusu kirikus, kus põimusid õigeusu kirikulaulud ja *ambient* džäss. Ammu pole kontserdil olnud võimalik kogeda sellist kontsentratsiooni ja süvenemist, sest kahjuks tuleb tihti ette üsnagi osavat ent sisutut musitseerimist. Kontsert pole kuuldu kirjeldamiseks hea sõna, pigem teekond. Teekond ühisesse hingamisse, avarusse, sügavusse, lihtsusesse, enesesse.

See festival lõppes, kuid oodata oli veel üht meie muusikaelus üsna harva esinevat sündmust, nimelt uudisoooperit. Mustjala festivali ja Saaremaa ooperipäevade ühistöös esitati 27. juulil Ninase poolsaare laskepesas **Kristjan Kõrveri** kammerooper "Raud-Ants", mis on kirjutatud ansambli **Resonabilis** (dirigeeris **Andrus Kallastu**). Helilooja nimetab teost lürogetskseks mõistulooks, mis on kirjutatud vendade Grimmide samanimelise muinasloo ainetel, inspireerituna muinasjutu süvapsühholoogilisest analüüsist (Arnold Bittlinger). Raud-Ants on inimeste kadumist põhjustav metsik mees, kes kinni püütakse ning lossihoovi puuri pistetakse. Noor kuningapoeg vabastab mehe ning Raud-Ants põgeneb koos temaga. Toimub veel igasuguseid sündmusi. Ringikujulises betoonist laskepesas keset metsa toimunud etendus oli juba asukoha poolest omaladne. Kandvaim jõud oli metsosopran **Iris Oja**, tema esitada olid nii peategelaste kui jutustaja rollid. Kuigi Oja tekstiesitus oli selge ja vokaalne haare meisterlik, raskendas selline lahendus mõnevõrra kontakti teosega. Väikseid sõnalisi osi said ka instrumentalistid ja dirigent. Lavastaja **Ott Aardam** oli paika pannud napid ja vajalikud, kohati isegi märkamatud detailid ning kujundanud muusikute lavalise liikumise, mis lisas teatraalsust. Aardami rolliks oli veel häääl sügavast maapõuest. Kristjan Kõrveri energiline ja rütmikas mõistumänguline teos oli mitmekihiline, selles oli palju sümboleid ja vihjeid, mille üle mõelda: mütoloogiline ja kristlik temaatika, jaanipäeva tähendus koos tulesüütamisega (Ristija Johannese päev), sellest lähtuvalt aga Ants *versus* Jaan. Helilooja arvab, et ehk tasuks meil kõigil peeglisse vaadates küsida, kes (või kus) on Raud-Ants.

Klaaspärlimäng Sinfonietta ja
Andres Mustonen 18. juulil Tartu Jaani
kirikus "Klaaspärlimängu" festivalil.
FOTO VALERI PARHOMENKO

Klaaspärlimänguunenägu

VIRGE JOAMETS

Ükskord nägin ma imelikku und. Mul oli pihutäis eri värvi pärleid. Kui ma neid uurisin ja oma käes veeretasin, hakkas neist paistma kontsert ja kõlama muusika.

Esimene pärl oli hõbedane. Hoidsin seda vastu valgust ja silmitsesin, kuidas see helendas. Pärlil sees nägin orkestritait muusikuid, see oli **Klaaspärlimäng Sinfonietta**. Pärl oli külm, lausa jäine. Esmalt tulid mingid kummalised sahinad. Teoses oli põnevaid kõledaid kõlasid, jäiseid värve ja tuuli ja pärl kiiskas mu pihus kirkalt, tema seest aimus jääkristalle. See oli uudisteos, **Helena Tulve** "Mäena vaikin ma paljust". Ent siis, pärlit veidi pööranud, oli see teiselt küljelt hoopis tuhmim. Mozarti Klarinetikontserdis, mis oli seatud violale orkestriga, soleeris **Avri Levitan**. Dirigent **Andres Mustonen** tundis vist, et see soolopill kippus erinevalt klarinetist ülejäänud keelpillidesse sulandumaks ja võttis kõike maha. Lõpuks tundus, nagu olnuksid kõik kolm osa mängitud aeglaselt tempos ja peaaegu läbivalt vaikselt, veelgi hullem – laisa tooniga, loe: igavalt. Solist väärilis siiski lisapala. Pärlil uuel küljelt ilmus tilluke ornament. **Peter Vähi** teoses "To

His Holiness" oboele (solist **Martin Daněk** Tšehhist) ja kammerorkestrile oli euroopalikule taustale maitsekalt sobitatud idamaiseid mustreid, solist sai klassikalisel viisil demonstreerida oma kaunist pillitööni ja tehnilist meisterlikkust. Lõpuks hakkas pärl vikerkaarvärvilisi kiiri pilduma. Haydni värvikaim sümfoonia, nr 60 C-duur "Il distratto", kõlas oma kuue osa, ebasümmeetriamängude, kentsakate kontrastide, ebatavaliste tämbrileidude, lõpuosas keelpillide hääletamise naljaga, mis osa korrates vaat et üle vindi keerati, sügavalt ja mahlaselt, vaikselt mängitud kohad kandsid nüüd samuti – liisaenergiat saadi vist sellest, et seda mängiti püsti.

Teine pärl oli violetne ja enamasti veelgi säravam. Sama orkestrit juhatas Serbia juurtega ameeriklane **Darko Butorac**, aga orkestril oli hoopis teine käik ja ilme. Dirigent ei pingutanud iga lööki välja lüüa, vaid näitas hoopis pikemaid fraase, andes karakterit sageli lihtsalt kogu oma keha hoiakuga ja pruukimata end vahel peaaegu üldse mitte liigutada. Ja kõik oli selgemast selgem, pärl sädeles ja muusika säras kiirete käikude särinas nii Mozarti Divertismendis

D-duur KV 136 kui ka Klaverikontserdis C-duur KV 415, milles soleeris **Lisa Smirnova**, Venemaalt pärit Viinis elav pianist. Tema mäng oli ühtaegu pehme ja pärlemdav, kõik fraasid olid hästi kuulatud ja hoolikalt ümaraks vormitud. Lüürilises võtmes kujundas ta ka lisapala, tavaliselt palju bravuursemalt esitatud Schuberti "Muusikalise momendi" f-moll.

Agaga mis siis nüüd! Üks koht pärlil oli täitsa tuhm, mis sest, et pärl oli uus! **Urmas Lattikase** "Sajandite kaja" fretless basskitarrile ja sümfoniettorkestrile (solist **Raul Vaigla**) – sajandeid siit küll ei kajanud, hoopis eesti muusika tüüpivõtteid umbes täpselt kolme kümnendi eest, kui laineid löi uuslihtsus. Oh seda lihtsameelsust ja asjaarmastajalikkust ja rooste minna lastud tööriistu; süva- ja levimuusikat ühendav ala on mahukas ja sisaldab tonnide viisi andekamat heliloomet. Õnneks polnud plekk suur ja pärl hakkas taas kogu oma ilus särama, lausa kiiskama, kui kõlas Glucki "Orpheusest" inspireeritud, lõpuosas selle vihaste fuuriate raevus tormlev Boccherini Sümfoonia nr 6 "La casa del diavolo" d-moll (op 12 nr 4).

Liisa ja Kalle Randalu ning vennad Erik, Ken ja Mark Schumann.
FOTO VIRGE JOAMETS

Väiksemad pärlid hakkasid veeretades mängima kammermuusikat. Ja kõik nad olid ilusad, peaaegu täiuslikud. Üks neist oli roosa ja hästi intensiivset tooni. Kontsert pealkirjaga “Barokigurme” oli hõrgutis esimesest noodist viimaseni. Prantsuse flöötist **Stéphane Réty** lükkis oma kaasmaalastest barokkeliloojate (Hotteterre-le-Romain, Leclair, Braun, Philidor, Blavet) süitide-sonaatide noote ritta nagu pärleid keesse, kus üks ilusam kui teine ja võimatu ühtegi teisele eelistada. See mäng oli puhas sära ja sädelemine; muusikut, kellel iga noot elab ja hingab, võib lõpmatult kuulata ja jälgida. **Imbi Tarum** klavessiinil oli nõrke ansamblipartner, leides meisterlikult oma pillist erinevaid värviregistreid, aga saali suveräänne valitseja oli Réty.

Järgmine pärl oli samuti roosa, kuid veidi kollakamat tooni. **Kontserdil “Isad ja pojad”** mängiti kahe prantsuse barokiaja isa-poja heliloojapaari, Marin ja Roland Marais’ ning Antoine ja Jean-Baptiste Forqueray süite *viola da gamba*’le ja *basso continuo*’le, mille moodustasid teine *viola da gamba* ja barokk-kitarr. Solist **Petr Wagner** oli samuti artistlik mängija, kuid mitte nii fantaasiaküllane kui Réty. Poogendamine oli hoogne, kuid muutus mõnel kõige intensiivsemal hetkel võitluseks pilli tehniliste võimalustega, mida poleks ehk märganud, kui Réty mäng ei oleks võrdluseks võtta olnud. Aga tähelepanelikumal silmitsel hakkas pärli seest paistma saladus, veel justkui ühe teise pärli kontuure: teise *gamba* mängija **Hana Fleková** bassipartiid olid imenõtked. Nõnda olid eriti toredad palad kahele *viola da gamba*’le, kus kaks sarnast pilli said dialoogi pidada ja kus Fleková delikaatne isikus, aga Wagneri omast ehk tundlikumgi (või sellel hetkel kuulajale

värskem) nägemus muusikast varjust valgusesse sai tõusta.

Üks pärlitest oli tumesinine, sügav-sametise tooniga ja võinuks olla täiuslik, kui sellel poleks olnud tibatillukest lohukest. “**Põlvkondade erinevus**” I oli **Anna-Liisa Bezrodny** suurejooneline sooloõhtu. Viuldajanna võlus kõigis esitusele tulnud teoseis – väga kaunis Francki Sonaadis, Raveli rapsoodilises ja natuke metsikus “Mustlases”, Bachi tõsises Sarabandis d-moll Partiitast. Tal on, mida jutustada ja karismat suur saal vallutada. Jõuline solistinaatuur kipub aga tagasihoidlikumaid partnereid varjutama, midagi pole teha: **Marko Martin** Francki ja Raveli sama sügavalt sisse ei elanud, Bachi-Brahmsi *Presto* kahele viiulile, kus teist partiid mängis **Mari Tampere-Bezrodny**, oli peegel, mis on, teadagi, halastamatut.

Siis leidsin oma pihustu pruuni pärli. Esiti ei tahtnud see sugugi särada, ehkki pind oli laitmatult poleeritud. Jaapani segakoosseisulise ansambli **Nomad** kontsert algas sama maa nüüdisteostega, pillimehed tegelesid mehaaniliselt üksnes teatud pikkuses helivälitude mängimisega, külmalt, ilma igasuguse emotsioonita. Aga Kikuko Masumoto “Iidse õukonna sahinad” sünteesis põnevalt jaapani traditsioonilise muusika kõlasid euroopalikega ning pärli pruun hakkas valgust läbi laskma ja tasahilju helilooja **Rijndert van Woudenbergi** teoses “**Desiderata**” osales lisaks ansambli kümme **Eesti Filharmoonia Kammerkoori lauljat** ning ühes isikus harfi- ja laulusolist, küllaltki lopsaka häälega metso **Ekaterina Levetal**, kes on pärit Taškendist ja elab Hollandis. Selles muusikas hakkasid mitmed elemendid kokku kõlksuma Tüüri helikeele ja mõtlemisega

(kelle mõju ma ei välistaks, arvestades Tüüri rahvusvahelist menu ja tuntust). Ohhoo, kohal oli ka helilooja! Küll teda tännati pika ja sooja aplausiga selle ilusa teose eest, sest paljud olid ilmselt kohale tulnud just kammerkoori pärast ja olid kontserdi algul kõlanust mitte just meeldivalt üllatunud. Ja pärl muutus järjest kirkamaks, hakates lõpuks Norio Fukushi “Mis juhtus?” ja eriti lisaloo ajal lausa sädemeid pilduma.

Punane pärl oli särav ja täiesti ümar. Teise “**Põlvkondade erinevuse**” kontserdi avas Schumanni kvartett kolme **Schumanni-nimelise venna (Erik, Ken ja Mark)** ning aldimängija **Liisa Randaluga**. Haydni keelpillikvartett *op 77 nr 1* “Lobopuz” oli perfektne, aga pärl jäi esiti lihtsalt punaseks, alles järgmistel lugudega hakkas ta omandama järjest purpursesmat tooni ja sügavust, muutudes aina kaunimaks. Väga ilus number oli isa **Kalle Randalu** ja tütar Liisa kahekõne Britteni “Lachrymaes”, mis on Dowlandi samanimelise pala aine, ballaadlikult tõsine ja suure arendusega lugu, kus teema tuleb äratuntavalt kogu oma õrnas ilus alles lõpus. Verdi keelpillikvartett oli üllatuslik ning Dvořáki suurejooneline Klaverikvintett nr 2 A-duur *op 81*, kus Kalle Randalu sobitus noorte muusikutega ideaalselt, lihtsalt suurepärase. Pärl oli külluslikult tume-tumepunane, kõlav muusika oli ühtaegu tehniliselt ja emotsionaalselt täiuslik, kaunite detailide ja suurte mõttekaartega ning esitatud ideaalse üksteisemõistmise ja kõlatasakaaluga; põlvkondade erinevust ei olnud seekord märgata.

Üks pärl oli mustjas, aga silme ette tõtetuna paistis läbi ja näitas endas sisalduvaid pisikesi eri värvi täpikesi ja suitsuseid triipe. **Kontrabassist Nick Tsiavose** ansambli muusika püüdis ühendada eri kultuure ja traditsioone, ansambliis kuulus veel kaks löökpillimängijat, saksofonist ja laulja. Kava pealkirjaga “**Õhkörn**” oli üsna vaikne ja meditatiivne. Kui kujutada ette gregooriuse laulu najal improviseerimist, siis midagi sellelaadset tehtigi, veidi idamaiseid intervale ja intonatsioone maitseks juurde lisades. Oldi äärmiselt keskendunud, käsutada olnud vahendeid (eriti saksofon ja löökpillid) säästev, mitte pillav.

Viimane pärl oli metallselt kiiskav, kuid kätte võetult hakkas sellelt pärlmutterkiht maha kooruma. **Vladiwar Nadishana** ja **David Kuchermann** mängisid mitmeid pillile, peategelased olid metallsed löökpillid, kausjad *hang*’id. Selles improvisatsioonis oli palju tüüpilist, mida idamaise muusika sildi all siin ja seal kuuleb. Panin pärli käest.

Kui üles ärkasin, olid pärlid karbis ja täitsa ühesugused – läbipaistvast valgest klaasist.

Plökkflöötide ansambel Diferencias Šveitsist (paremal Conrad Steinmann).

toneerimine, hääle ühtlus ja häälerühmade omapärane koloriit, eriline tämbriine ja dünaamiline nüansirikkus polüfooniliste liinide läbiviimisel, selge ja loomulik fraaside kujundamine, pika hingamise ja rahu säilimine ka tempokamates löikudes lubasid täiel määral nautida ja jälgida keerulisi polüfoonilisi ühte põimitud mustreid kristalselt säravate kadentside vahel. Tämbriiline mitmekesisus võlus eriti Philipsi lugudes kahele koorile.

Tõnu Kõrvitsa ja Arvo Pärdi muusika sobis renessansspolüfooniaga väga hästi. Heakõlaline tulemus, hoolimata dissonantsidest, ja pikad hingavad meloodilised fraasid muutusid vana- ja nüüdismuusikat ühendavateks sildadeks. Eesti heliloojate teosed polnud kavva võetud mitte eesmärgiga publikule meeldida, vaid Baltimaade nüüdismuusika on koori repertuaari üks armastatuim osa, mis avaldub ka Hyperioni plaadifirmale tehtud salvestustes: “Kreek’s Notebook. Spiritual Songs from the Baltic States” (2013, Tõnu Kõrvits, Arturs Maskats, Pēteris Plakidis), “Vytautas Miškinis: Time is Endless” (2010), “Rihards Dubra: Hail, Queen of Heaven” (2009). Ka nüüdne etteaste Viljandis oli koori suuremat projekti lõpetav osa – üheksas kontsert turneel

Balti riikides. 7. juulil toimus Tallinna Jaani kirikus koori viimase plaadi “Kreek’s Notebook” esitluskontsert, millest Tõnu Kõrvitsa “Kreegi vihiku” (2007) esimene laul ja “The Night is Darkening Round Me” (2005) kõlasid ka Viljandis. Rohkem infot 1886. aastast tegutseva koori ajaloo ja eduka tegevuse kohta (plaa-

distused, arvukad kontserdid, reisid, festivalid, BBC raadioülekanded, koostöö nüüdisheliloojate, mainekate orkestrite ja instrumentaalansamblitega) on koos audio- ja videonäidetega koori kodulehel (www.chapelchoir.co.uk).

10. juulil esitas **Heiki Mätlik** Jaani kirikus oma kitarriseades **Heinrich Ignaz Franz Biberi** “Müsteeriumsonaadid”. See ulatuslik tsükkel viieteistkümnest barokksonaadist ja kuuekümmne viiest *ostinato*-variatsioonist koosneva *Passacaglia*’ga on baroki virtuossemaid ja üks varasemaid programmilisi instrumentaalteoseid ning põhineb katoliku kiriku palveraamatul “Roosipärg”. Neitsi Maarja ja Jeesuse elu

Viljandi XXVIII vanamuusika festival

JELENA GANDŠU
muusikateadlane

“On, mida vaadata! On, mida kuulata!” hõiksid hüppetornile roninud sportlased (ja nende suu kaudu festivali korraldajad) festivali reklaamival fotol Viljandi järvest 1930. aastatel ja lisan neile heameelega ka oma hääle.

Festivali neli kontserti kuuest toimusid Viljandi Jaani kirikus, mis sobib väga hästi soolo-, kammer- ja koorimuusika esitamiseks. Helid ja hääled olid hästi eristatavad mistahes tempos ja dünaamikaga, samas akvarelselt kokku sulades, helide algusi lihvides, fraasidele erilist sujuvust lisades ja tekitades kiriku avaruses võluva kaja ja ülemhelide mängu. Peale kiriku hubase ajaloolise atmosfääri sümptatiseeris

kontsertide sõnaline raamistus EELK Kõpu koguduse õpetajalt

Heidi Vilumaalt ja Viljandi Pauluse koguduse õpetajalt **Allan Praatsilt**. Psalmid ja palved häälestasid kuulajaid muusika isiklikumale vastuvõtule ja selle vaimulikule tähendusele.

Festivali avakontserdil 9. juulil kõlasid **Londoni ülikooli The Choir of Royal Holloway** esituses Rupert Gough’ juhatusel peamiselt 16.–17. sajandi meisterlikud vokaalpolüfoonilised laulud Inglismaa autoritelt (William Byrd, Thomas Tallis, Thomas Weelkes, Peter Philips, Richard Dering, Henry Purcell), paar oreلیلugu (John Bull, John Stanley) ja eesti nüüdismuusika (Tõnu Kõrvits, Arvo Pärt).

Koori kõla oli imetusväärne. Veatu in-

Festival sisaldas kõike seda, mida muusikast otsin ja selle esitamisest ootan, kaasa arvatud teraapilist toimet, müstilisust ja fantaasia ergutamist.

Neeme Punder Henry Purcell
"Haldjakuninganna" ettekannet
juhatamas.
FOTOD JAAN MÄNNIK

kahekümnest sündmusest, "saladustest", on sonaate pealkirjadeks ja vahelugemisteks valitud viisteist. *Passacaglia*'t peetakse omakorda kõige meisterlikumaks polüfooniliseks teoseks sooloviivile enne Bach'i *Chaconne*'i Partiitast d-moll.

Interpreedi nelja aasta töö tulemusena kõlasid kontserdil tsükli seitse sonaati ja *Passacaglia*. Niigi virtuoossele partiile bassi ja saatefaktuuri lisamine ühes kitarriseades on paras pähkel. Soovime jõudu ja edu Heiki Mätlikule tsükli edasisel viimistlemisel, salvestamisel ja loodetavasti ka nootide avaldamisel, mis rikastab kitarristide repertuaari veel ühe barokipärliga. Mätliku mõnede salvestustega Biberi tsüklist on võimalik tutvuda *Youtube*'is.

Kontserdil nautisin eriti helide mitmetasandilisust: ühelt poolt mitmeplaanilisele polüfoonilisele, üsna konkreetse kõlaga kitarrifaktuurile vastas justkui ebamaisem järklõla – saali kõrgemates sfäärides tekkinud harmooniate virvendused. Fantasiaalendu suunasid ka seinale projitseeritud kristliku temaatikaga maalid.

11. juulil astus Pärimusmuusika Aida väikses saalis esmakordselt publiku ette uus klavessinistide duo Julia Ageyeva Hess – Imbi Tarum kavaga "Tantsud kahele klavessiinile". Kui Imbi Tarum ei vaja siinkohal pikemat tutvustamist, siis Julia Ageyeva Hess paistab olevat väga võimekas, kuid Eesti publikule pigem uudisinterpreet. Nõmme lastemuusikakooli ja Otsa kooli klaveriõpingutele järgnesid Arizona Riikliku Ülikooli bakalaureuse- (klaver) ja magistrakraad (klaveri kammermuusika ja klavessiin) ning New Yorgi Stony Brooki ülikooli doktorikraad (2010, klavessiin). Noore interpreedi eduka tegevuse tunnustajateks on kontsertide ja festivalidel osalemise kõrval ka rahvusvaheliste konkursside tulemused: Moskva I Andrei Volkonski nimelise klavessiinikonkursi finalist ja diplomand (2010), II preemia Washingtoni

Westfieldi klavessiinikonkursil (2012) ning II preemia taas Moskvas (2013).

Nii tugevate partnerite koostöö tulemus on tähelepanuväärne ja võib areneda ainult paremusse poole. Tantsutsükli kahele klavessiinile saksa ja prantsuse autoritelt (Johann Mattheson ja Wilhelm Friedemann Bach, Gaspard Le Roux ja Jean-Phillippe Rameau) viisid festivalil seni valitsenud kiriklikust temaatikast kõrvale ja löid baroki-aja salongliku filigraanse musitseerimise ja öukondliku suurejoonelise pidulikkuse õhkkonna. Mängijate vahel oli tunda head teineteisemõistmist ja rõõmu koos musitseerimisest. Kontserdi lõpetas Ástor Piazzolla tuntuim lugu "Libertango" Peeter Marguse efektses seades. Augustis andis uus duo kontserdi Niguliste Antoniuse kabelis.

12. juulil vapustas Viljandi Jaani kirikus oma mänguuskuse ja siirusega **vene noor viiulivirtuoos Jevgeni Sviridov** kavaga "Bachist Paganinini". Eestis oli viuldajal see juba vähemalt neljas ülesastumine, eelmise aasta sügisel esines ta sarnase kavaga Tallinnas, Paldiskis ja Jõhvis. Viljandis kõlasid barokkviivulil taas Biberi *Passacaglia*, Telemannilt aga kolm fantaasiat (nr 7, 9, 10) ja Bachilt Partiita BWV 1004. Kontserdi teise poole kava, esitatuna klassikalisel viiulil, kattus sügisel mängituga. Jevgeni Sviridov on saavutanud sellise esinemisküpsuse, kus kõik tehnilised ja intellektuaalsed takistused on ületatud, virtuoosne tehnika on vaid esimeseks vahendiks nagu värvid ja löuend kunstnikule, ta vaatab nendele nagu linnulennult ja laseb muusikal vabalt ja siiralt voolata. Tehnilise üleoleku kõrval iseloomustavad tema mängu väga kumerad, plastilised, selgete kulminatsioonidega, pigem orgaaniliselt kui ratsio-

naalselt välja joonistatud fraasid ning suurejooneliselt ehitatud vormid, mida kaunis-tavad polüfoonilise faktuuri tämbri- ja dünaamikarikkus, barokilik improvisatoorsus ja mootorika ning iga motiivi pihtimuslik siirus ja tõelisuus. Palsam hingele ja kõrvadele. Kui juba kontserdi esimene pool võitis publiku südamed niigi, siis pärast Paganini kapriiside (nr 1, 4, 5, 24) ning Introdüksiooni ja variatsioonide Paisiello ooperi "La Molinara" teemale esitamist olid kuulajad nokaudis. Pikast püsti plaksutamisest ja ka lisapala mängimisest päästis olukorra "Meie Isa" palve lugemine.

13. juulil tõi Jaani kirikus **plokkflöötide ansambel Diferencias** Šveitsist publiku ette festivali kõige vaheldusrikkama kava "Mälestused" ajaloolise läbilõikega 13. sajandist

nüüdismuusikani, mis koosnes ansambli kahekümne tegevusaasta lemmiklugudest. Ansambli suurepäraseks mängijad **Conrad Steinmann, Urs Haenggli, Helma Fransen** ja **Prisca Comploi** on kõik oma õpingutega seotud maailma tähtsaima varajase muusika kõrgkooliga Schola Cantorum Basiliensisega. Ansambli juht Conrad Steinmann, plokkflöödi- ja aulosemängija, muusikateadlane, helilooja ning 1982. aastast Schola Cantorumi õppejõud, on esinenud Eestis varemgi nii kontsertide kui ka ettekannetega. Kontserdi põnevast ajastute, stiilide ja tehnikate järjestusest jäid keskaja perioodist eriti meelde Põhja-Hispaania nunnakloostri käsikirjast "Codex Las Huelgas" pärit lood (u 1290). Pariisi Notre-Dame'i koolkonna tugevate mõjudega muusikas on kuulda kiriklike ja ilmalike elementide segunemist, varajase lihtsama mitmehäälsuse ilminguid (burdoon ja parafoonia) ja *organum* tehnikat. Peale plokkflöötide on nende lugude esitamisel kasutatud fiidlit, trianglit ja tamburiini, mis andsid muusikale veelgi pastoraalsema ja tantsulisema iseloomu. Steinmanni värvikatel kõlaefektidel põhinev teos "Lektüre 2" (2011) ülemheliflöötidetele, trianglitele ja lootosflöötidetele mõjus lennuna ajamasinas 15.–16. sajandi muusika juurde (Guillaume Dufay, Claude Le Jeune, Pierre Guédrón). Renessansi šansoonide vahele oli põimitud šveitsi helilooja Roland Moseri minimalistlik kuuel noodil (abhcde) põhinev "Alrune" (1979) altplokklöödile. Teose pealkirjaks on hallutsinogeense toimega taim (*Mandragora officinalis*, harilik alraun) saksakeelne nimi, mis ehk lubab seostada seda lugu va-

Neeme Punder: Inimene peaks elama ilusate asjade keskel, koos ilusate mõtetega. Koosmõjus ümbritseva saab ka muusika teise tähenduse.

namuusika kontekstis ka Bachi varjuga. Kontserdi lõpuosas kõlasid šveitsi rahvamuusika seaded, kus eriti võlusid linnulaulu imiteerivad virtuoossed meloodiavirvendused.

14. juulil tuli Pärimusmuusika Aidas esmaettekandele noorte vanamuusikute projekti tulemusena **Henry Purcelli semiooperi "Haldjakuninganna"** ("The Fairy Queen", 1692) uus lavastus, lavastaja ja muusikajuht-dirigent oli **Neeme Punder**. Originaalis põhineb Purcelli semiooper Shakespeare'i komöödial "Suveööunenägu", kuid ooperi aariates ei kõla mitte ühtki Shakespeare'i teksti ning näiden-dist erineb ka tegelaste maskimäng; Shakespeare'i tekst on ainult sõnalistes rollides. Nüüdses versioonis säilisid Purcelli semiooperist ainult instrumentaalnumbrid ning idee siduda neid uue lavalise süžee, milleks seekord oli nutikalt sobitatud hoopis James Barrie "Peeter Paan". Tekstilõigukesi esitasid veenvalt ja sujuvalt **Eliise Marta Einpaul** ja **Johan Kristjan Konovalov**. Saali seinale projitseeriti videoülekanne väikeses saalis toimuvast improvisatoorsest "maskimängust" – "Peeter Paani" loo pantomiimsest läbimängimisest laste mängutoa miljöös **Annabella Punderi** ja **Reti Noorhani** poolt. Orkester hõlmas üle kolmekümne noore mängija ja õpetaja Tallinna, Tartu, Rakvere ja Viljandi muusikakoolidest ning andis neile torelda ja loodetavasti inspireeriva võimaluse barokiajastu tantsude kaudu osa saada kuninglikule orkestrile mõel-

dud väga kujundlikust muusikast ja keerulistest polüfoonilise faktuuri seiklustest. Tänu oma erilisele oskusele ja loovale energiale õnnestus Neeme Punderil nelja päevaga ühendada eri paikadest pärit erinevate mänguoskustega noored muusikud toimivaks esinemisvalmis barokkorkestriks. Etendus kulges ladasalt, väga meeldisid hõredama faktuuriga kammerlikumad osad ja ka dirigendi soolodega "üleskõetud" *tutti*-lõigud. Orkestri tasakaalukama kõla jaoks sooviks järgmistes projektides vaid puhkpilli- ja madalate keelpillimängijate suurearvulisemat osavõttu. Samuti tahaksin julgustada venekeelsest keskkonnast pärit lapsi projektides osalema, kus muusikalise kogemuse kõrval võib saada head suhtlemispraktikat, tutvuda Viljandi suvise miljöoga ja külastada festivali kontserte.

Tänan ka omalt poolt torelda võimaluse eest festivali jälgida ja oma muljeid jagada. Festival sisaldas kõike seda, mida muusikast otsin ja selle esitamisest ootan, kaasa arvatud teraapilist toimet, müstilisust ja fantaasia ergutamist, ning seetõttu ei peatuks siinkohal oma kriitilisematel märkustel. Mõeldes festivalist üldisemalt, näen selles tendentsi ühendada erinevad kunstid vanamuusika ja ajalooliste pillide ümber. Lõpetuseks palusingi festivali kunstilisel juhil Neeme Punderil tutvustada pisut festivali arengusuundi ja tulevikuvisioone.

Neeme Punder: Viljandi vanamuusika festivali põhisuunad on olnud aastaid sarnased ja tegelikult ma ei näe vajadust neid

ka praegu muuta. Oleme pidanud oluliseks kunstide sünteesi, et muusika kõlaks umbes samasuguses olukorras nagu varasematel sajanditel, et kaasa mängiksid arhitektuur, poeesia, kostüümid, interjäär jne. Tänapäeva kontserdielul tuleb inimene kuulama ainult artisti, istub saalis ühe koha peal, vaadeldes protsessi vaid eemalt. Varem oli muusika olemise, igapäevase elu lahutamatu osa. Ilus maal ei peaks olema ainult muuseumi eksponaat, vaid ikka kodus seinal, alati silme ees. Inimene peaks elama ilusate asjade keskel, koos ilusate mõtetega. Koosmõjus ümbritsevaga saab ka muusika teise tähenduse. See on meie seisukoht.

Festivali lahutamatu osa on töö lastega. Noorte vanamuusikute projekte on praegu seks juba kümme. Lapsed nauding protsessi, kus etendus valmib nende silma all. Noorte muusikute säravad, vaimustusest tulvil silmad nõuavad lisa ja seda me tahaksime pakkuda ka tulevikus.

Viljandi vanamuusika festivali väga tähtis osa on pakkuda linnaruumile ja kohalikele inimestele väärikas olemist. Olen ise Viljandiga lapsepõlvest peale seotud ning tean, et kohalike inimeste väärtustamine on tähtis. Tahame anda oma panuse, et positiivne, kunstilistesse kõrgustesse pürgiv mõttelaad leviks ja oleks nähtav. Meie ümber on ju liiga palju labasust, hoolimatust, olesklemise peavooluga kaasa minemist. Aga kuivõrd rikkam on tegelikult maailm! Loomulikult on maailmatasemega artistide kohalolu siinjuures vajalik, ning neid pakume ka tulevikus.

Rapla kirikumuusika festival

Rapla kirikumuusika festivalil olid tänavuste rohkete kontsertide kõrval kavas ka lauljate, keelpillimängijate ja pianistide suvekoolid.

Fotol hetk lauljate suvekooli lõppkontserdilt.

FOTO RAPLA KIRIKUMUUSIKA FESTIVAL

Idee on see, mis kutsub ja müüb

HEILI VAUS-TAMM

muusikaajakirjanik ja produtsent

Corelli Musicu kontserdisari "Eesti mõisad – 15". Corelli Consort 25. juulil Kõltsu mõisas

Näha saalitait rahvast barokkmuusika kontserdil maamõisas, millest mul siiani aimugi polnud, tekitas hämmastust ja austust. Kõltsu mõis on vaatamata oma vähe kõlavale nimele nagu vene muinasjutust pärit puupitsist pärl. Asub ta Lohusalu tee ääres. Ilusal suveõhtul oli selle koha üles leidnud saalitais rahvast ja muidugi kaugeltki mitte ainult kohalikud elanikud. Kui Tallinnas kardavad kontserdikorraldajad üritusi veidigi "nurgataguses" ja autoga kehvemini juurdepääsetavas kohas teha, siis **Mail Sildos** ja **Corelli Consort** panevad publiku tulema ka sinna, kuhu vaid GPSiga kohale jõuab. Ja nii juba viiosteist aastat! Aukartust äratav, elutöö mahtu ja auhinda väärt on nimekirja kava tagaküljel – 15 aastat sarja "Eesti mõisad", kontserdid igal suvel ja igal aastal neli või viis uut mõisa. Olles ise kontserdikorraldaja, mõtlen värinaga juba sellise sarja eeltöö määratule mahule. Sari tutvustab meie väikseid mõisaid-kalliskive ja annab palju juurde sealsele kultuurile. Ei pea ju ainult kergesti kuulatav popmuusika maa-kohtades suvetöödest väsinud kohalikke ja puhkavaid linnasaksu lõbustama. Endagi korraldatud kontsertidest avastasin sel suvel mitmel korral, et klassi-

kalise muusika kontserdi publikuhulk oli suurem popartisti kogutust. Kusjuures isegi tasuta kontserdil. Uskumatu, aga tõsi.

Lisaks tegeleb sari ka metseenlusega (ka mõisaetikaga haakuv tegevus). Selle aasta kontsertide korjandus läks Lasila mõisa ja muusikakooli klaveri ostuks. Osaluskultuur on mõiste, mis viimastel aastatel paljudes maades trendiks kujunemas. Soomes tehakse isegi terveid lavastusi publiku osalusel. Ja need mõisakontserdid on ka omamoodi osaluskultuur. Külastaja ei saa küll ise lavale minna või ooperilibretot kirjutada, aga saab aidata väiksesse mõisa klaverit hankida, saab enne kontserti kambrites-aias ringi uudistada ning end selle mõisa elaniku või külalise rolli sisse elada. Ja just idee on see, mis toob publikut, pakub huvi ka sellele inimesele, kes akadeemilise saali kontserdile võibolla ei tulekski. Näen siin kontseptsioonilist sarnasust mitmete Tallinna Filharmoonia sarjade ja ka Diana Liivi "Heli ja keele" kontsertidega. Ka see, et sõnaosav maestro **Jüri Kuuskemaa** kontserdi vaheajal väikesel kaarsillal vaimukaid mõtteid ja huvitavaid ajalookilde pillub, kuulub samasse kontseptsiooni.

Ega kontserdi puhtmuusikaline osa ise olnud ületamatu. Aga eespool mainitud detailidest koosnev tervik oli väga hea. Laval oli suhteliselt väike koosseis – kontratenor **Ka Bo Chan**, **Mail Sildos** viiulil, **Villu**

Vihermäe tšellol ja **Lembit Orgse** klavessiinil. Kava kohta ütles maestro Mail Sildos, et see on tema valitud kaunimatest teostest kontratenorile. Eks see valik natuke galakontserdi moodi oli. Ilusad lood ilma sisulise (vähemalt minule arusaadava) seoteta. Aldi aariaid Händeli ja Bach'i oratoriumidest, siiani Caccini loona tuntud "Ave Maria", Purcelli "Music for a while" jne. Vahele lasti igal instrumentalistil soleerida ühes "oma" teoses. Klavessinist Lembit Orgse esitas oma ansamblipartiid faktuuri täites ja delikaatselt. Miski ei seganud ega vaimustanud. Üksi esitatud Itaalia kontserdis näitas ta end aga vaba ja loomingulise pillimehena, kes üleoleku ja hea stiilitunde-ga kuulajat köitis. Villu Vihermäe esindab ansamblis "noori vihaseid mehi". Väga tervitav suund, mis jäi praegu küll veidi eraldi. Barokkmuusikat võib esitada väga karismaatiliselt ja üleoolavalt stiili ning virtuoossusega mängides. Või siis keskenduda rahule ja harmooniale, mida see ajastu ju endas tegelikult kandis. See koosseis valis põhiliselt viimase tee. Kogu esituses oli tunda teoste alt üles vaatamist ja rahuliku pieteeditunnet. Mõnes ansambelis lummab osaliste muusikaline hingesugulus, mõnes erinevate muusikunatuuride üks-teist täiendav ja rikastav kooslus. Selles koosluses oldi veidi harali. Üksikud säravad lõigud pigem eraldusid leebest kulgemisest, kui et mõjusid rikastavalt. Mail Sildose roll on olla eelkõige loominguline juht. Ansambli kõlalise ja energeetilise tasakaalu jaoks oleks hea võtta tema viiulile lisaks veel mingi kõrge pill. Seetõttu olid ka kontratenoriga esitatud lood kõlaliseltselt kompaktsamad. Haruldase kõrges tessituuris laulmise tehnika ehk siis kontratenori võime omandanud Ka Bo Chan võlus eelkõige hääle pehmuse ja ümarusega. Samasugune oli ka teoste muusikaline kujundus.

Usun, et ansambel ja tema loominguline juht toovad muusikaellu ka edaspidi sama säravaid kontserdiideid ja vahendavad värskeid otsinguid kõlamaastikel.

Hetk Kõltsu mõisas.

FOTO BIRGIT KRAAS

Lihtsalt Maria, Mari ja kiitus Jumalale

AVO KARTUL
muusikavaatleja

“Viljandi folgi” avapäeva hommikul said festivali korraldajad Vello Salolt järgmise sisuga e-kirja: “Täna on kirikukalendris apostel Jaakobus, kellele Jeesus andis nimeks Kõuepoeg (Mk 3:17), mida võiks tõlkida ka kui Müristajapoiss. Nii et sobiv patroon „pühale müristusele!”

Pühadest on Viljandis ikka lauldud ja müristamist on kuulnud nii lavalt kui ka taevast. Seekord jäid taevased luugid suletuks ja tõelist kõuemürinat õnneks ei pidanud kogema. Eks “Viljandi folk” ise ole juba omandanud mingi südasuvisse püha staatuse. Heas mõttes rutiinne rituaal algab Kaevumäel teatraliseeritud avamisega, vabariigi presidendi sõnavõtu ja Viljandi linna võtme üleandmisega ning lõpeb neljanda päeva õhtul Ando ja sõprade kontserdiga, kus on alati kohal “mees metast”, Juulius lõõtsaga, ja kõlamas festivalipääliku laul “Ma märtsikuus läen merele”.

Mis mahtus nende kahe kontserdi vahele? Pressiteade ütleb, et põhiprogrammis andis umbes 200 esinejat 72 kontserti, lisaks eestlastele oli esinejaid 15 riigist. Rõõmustas “Folgi” geograafiline laienemine – esmakordselt oli esinejaid Horvaatiast, Hiinast, Jaapanist ja Alaskalt.

Uustulnukad

Alustangi ülevaadet uustulnukate kajastamisega. Horvaatia ansambli **Veja** hingeks oli äärmiselt impulsiivne laulja ja multi-instrumentalist **Goran Farkaš**, kes on pärit Istria poolsaarelt, kus on aastasadu elanud kõrvuti horvaadid, sloveenid ja itaallased.

Wang Li parmupillikontsert oli muljetavaldav. Hiina muusik on oma virtuoosse mängutehnika osavalt sidunud heli võimendamise peensustega. Tänu sellele suutis ta esile manada lausa avangardistlike helide tulevärgi. Nii mõnigi kontserdil käinu jäi kindlaks, et Wang Li kasutas elektroonikat. Seetõttu rõhutati kontserdi alguses, et arvutit kontserdil ei kasutata. Elektroakustilisest parmupillist jätsid mulle hoopis sügavama mulje *hulusi* flöödil esitatud palad. Hämmastava ringhingamistehnikaga Wang Li suutis panna *hulusi* kaks meloodiavilet koos burdoonvilega kõlama nagu mediteeriva ansambli.

Taiko-ansambleid rändab mööda maailma lugematul hulgal. On tore, et üks lõpuks ka Viljandisse sattus. **Jorji Hirota Trio** andis kaks kontserti. Segaduste tõttu lennuliikluses pidid jaapani muusikud esimesel kontserdil kasutama asendustrumme. Muusikud tulid keerulisest olukorrast auga välja. Teiseks kontserdiuks oli kogu varustus kohal ja sajanidetagused rütmid kõmisesid üle Kirsimäe. **Jorji Hirota**, kes tutvustas esimesena Inglismaal *taiko*-mängu, õpetas publikut jaapani keeles kaasa laulma, mängis nauditavalt *shakuhachi*-flööti ja tegi üllatava räppesituse. *Taiko-show'd* tuleks vaadata võimalikult lähedalt, sest lisaks rütmimustritele on äärmiselt oluline jälgida ka muusikute reageeringut ja näoilmet.

Minule oli Alaskalt pärit **Pamyua** kontsert esimene kokkupuude inuiidi muusikuga laval. Kahjuks kuulsin ainult Kaevumäe kontserti, kus inuiidi folkloorile oli jätud vaid pisike illustreeriv osa. Valdavalt kuulsime, tõsi, heal tasemel, Alaska souli... Geograafiliste uustulnukate ritta võiks lisada ka Rajasthani (India osariik, kust arvatakse pärinevat mustlasi) iidset õukonna-muusikute dünastiat esindava **Manganiar Groupi**. Ekstaatiline vokaal, kaasakiskuvad rütmid ja ennastunustav musitseerimine jätsid kustumatu mulje. Sama enneolematu oli ka värvikate muusikute ehtmustlaslik kauplemisoskus kontserdivälisel ajal.

Vanad tuttavad

Nagu igal aastal, rõõmustasid ka sel

“Viljandi folgi” täht
Maria Korepanova
Udmurdimaalt.

“Folgil” vanad tuttavad. Neljapäeva õhtul müristas Kaevumäel **Nikns Suns**. Kaevumägi ristiti “raevumäeks” ja torupilliga regi-metal vallutas publiku. Kümme aastat tagasi alustanud **Zetod** on muutunud vaat et “Folgi” vapiloomaks ja esimürgeldajaks. Sel korral lisandus kontserdile ka Setomaa sõnalis-visuaalne ülistus koos lavale kutsutud seto tantsijate ja köietantsijast virtuoosi Jaaniga. Tinglikult asetaksin meeldivate tuttavate ritta ka Ungari tantsutubade traditsiooni kandva **Buda Folk Bandi** emotsionaalse etteaste ja Rumeeniast saabunud energias pakatava mustlaspuhkpilliorkestri **Fanfara Sukari**. Trio **Matvere-Jantson-Pöldsepp** kammerlik kava “Melanhooldsed meestelaulud” haaras keskpäevase Kirsimäe publiku jäägitult.

Kodumaised üllatajad

Möödunud aastal Rohelisel laval oma debüüdi teinud **Puzle** suutis võimatu – luua ansambli **Collage** aastakümnetetagusest rahvalaulutöötluste kollaažist kaasaegse pusle. Ja tegid nad seda nõtkelt, elegantselt, veidi nostalgitsevalt ja äärmiselt nauditavaalt. Professionaalsest tervikust tõstaksin eraldi esile väga head (nais)vokaali. Viulivokaaltrio **Midrid** (kaks liiget osalevad ka Puzles) lõi omapäraselt armsa, barokliku (muinasjutu)maailma. Midridest vändati festivalil ka film.

Festivali tippethked

Pöörlevad dervišid ja Mevlevi sufide muusika on Türgi põhiline turismiatraktsioon, religioosne rituaal, millest on saanud ilmalik kontsertetendus, nüüdseks ka ekspordiartikkel. Et Türgi muusika on Viljandis üsna haruldane, võtsin ansambli **Nevbahar** oma kuulamiskavasse. Kirsimäe kontsert jättis hinge (ilmselt tänu eelhäälestatud umbusule) mingi segaduse. Kuid Kaevumäel loksus kõik paika. Klassikalise kaheksaliikmelise Ottomani ansambli algul raskepärases tunduv muusika pöörles nagu derviši valdav mantel ja kiskus endaga kaasa. Neljaosaline instrumentaalmuusikast ja sufi tekstide laulmisest koosnev täisrituaalne etendus (puudus ainult Koraani retsiteerimine) haaras jäägitult. Kava nõuab pingsat jälgimist, et saada osa helidesse kätketud, kord vaikesest, kord ekstaatilisest pöörumisest jumala poole. Kindlasti oluaks kontakt muusikaga lihtsam väiksemas ja väiksemas kontserdisaalis, kuid Türgi muusikud suutsid publiku kaasa haarata ka Kaevumäe päikeses.

Mari Kalkun tegi oma “Folgi”-debüüdi 2004. aastal ansambli Marr koosseisus. On üsna üllatav, et ta astus Viljandi folgilavadel üles alles kolmandat korda, seekord Sibelius Akadeemia õpingute ajal kokku kutsutud ansambliga **Runorun**

(laulja ja kanneldaja **Maija Kauhanen**, **Nathan Riki Thomson** kontrabassil ja **Tatu Viitala** löökpillidel). Mari ja tema ansambel pakkusid kaks erinevat kontserti – kirikukontsert oli meditatiivsem ja vaoshoitum, Kaevumäel vaheldus samade lugude rahulikkus improvisatsioonilise vabadusega. Mõlema kontserdi sügav sisenduslikkus ja tunnetus jätsid kustumatu mulje.

Jaani kirikus esitas udmurdi ja selle rahva mõnetuhandelise etnilise killu bersermanide arhailisi rahvalaule **Maria Korepanova**, saatets minimalistlikud löökpillihelid moldaavlaselt **Mario Caldaranult**. Hõbehäälnel lauljatar tutvustas ennast kui “lihtsalt Maria” ning võlus publikut vahetu ning kelmika esituse ja kommentaaridega. Tema hääli helises, trillerdas, joodeldas ja tõi esile kõrilaulule iseloomulikke ülemtoone. Mõlemad äärmiselt nauditavad ja võimsad kirikukontserdid toimusid rahvast pilgeni täis kirikus ja ovatsioonid olid lõputud.

Lõpetuseks toon kõigini, kes “Viljandi folgil” ei käinud, staažika “folkari” Hasso Krulli arvamus, et festival läheb järjest paremaks. Aga selleks peab kohale tulema, sellest peab osa saama. Õnneks on sellest aru saadud, sest publiku huvi aina suureneb.

Wang Li muusikaline müsteerium

VOOTELE RUUSMAA
muusik

Hiina parmupillivirtuoos **Wang Li** andis Viljandi pärimusmuusika festivalil kaks müstilist kontseriti. Li on sündinud Tsingtaos, mis asub Kollase mere ääres. Ookeani lähedus on teda tugevalt mõjutanud ning kajastub tema muusikaliste värvingute maailmas. Ta teeb tihedat koostööd agentuuriga **ZamanProduction**, mis on juba kaksteist aastat korraldanud traditsioonilise muusika ja tantsu esitajate kontserte üle maailma. Samuti teeb Wang Li koostööd **Wu Weiga**, kes mängib bambustorudest hiina puhkpilli *sheng'i*, ja klarnetivirtuoosi **Yomiga**.

Viljandi Muuseumihoovis oli 26. juuli öhtul nii rohkelt inimesi, et võis tajuda ja kuulda, kuidas naabrid kõrval hingavad. Alguses tundus kontserdipaiga valik veider, arvestades, et lavale astub üks peaesinejatest, kuid varsti ununes kitsikus sootuks. Esimesed parmupilli vibreerivad noodid löid atmosfääri, mis tõmbas enda poole. Wang Li oskus luua erinevaid tasandeid oli muljetavaldav – sünged harmooniad, ülemhelidest kostvad meloodiad ning müstiline ürgsus ja jõud. Pulseerivad rütmid sisaldasid igavest voolamist ja iidset rütmi. Li viimistletud tehnika abil loodud helimaastikud kandsid endas justkui tõe aja olemasolust.

Wang Li kontserti iseloomustas helivärvide mäng. Veider on kuulata muusikat, kui näed tagasihoidlikku noormeest, kes mängib parmupilli, kuid kujutad vaimusilmas süntesaatorimängijat, keda toetab saateansambel. Inimvõimete piirid saavad järsku kuidagi käega katsutavaks. Inimkeha loomulikud resonatorid ja kõri ehitus suudavad avada üllatavaid “helikoopaid”.

Wang Li esitas paar lugu ka hiina vanal puhkpillil *hulusi'l*. Sellel instrumendil mängisid põhiliselt Yunnani provintsi hõimud, kuid nüüdseks on *hulusi*st saanud üks Hiina mängitavamaid pille. Instrumendil on kolm bambustoru ja omapärane mahe kõla, mis imiteerib pisut hundi ulgu. Samas on pillil ilus toon ja õhuline tämber.

Li jagas publikuga oma mõtteid ja tundeid, rääkis ookeani inspireerivatest kõladest ja võimsusest. Kontsert oli midagi enam kui muusikaline elamus. Pigem kumas etteastest läbi iidne idamaade tarkus ja filosoofia, mis rõhutas endasse süüvimise tähtsust, siirust ja austust üksteise vastu. Samuti tuletas Wang Li meelde, et tähtis on kuulata vaikust, milles peituvad meie vaimu ja keha jaoks õiged võnked ja helid.

Üks “Viljandi folgi” rohketest õpitubadest.
Teadmisi jagab Manganar Group Indiast.
FOTO NELE TAMMEAID

Õpihimu festivalimöllus

ULVI VÕSA
üliõpilane

Tänavuse pärimusmuusika festivali õpitubade valik oli mitmekesine ning osalejaid oli rohkelt. Huvilised said täiendada oma teadmisi nii festivali teemaks olnud pulma- ja pühadetraditsioonide kui ka erinevate maade laulude ja pillide kohta. Muidugi ei puudunud ka iga-aastased meeste, laste ja tillukeste laulutoad. Õpitoad, kus minul käia õnnestus, jagunesid laias laastus kaheks: teoreetilised ja laululised. Maarahva pulmatraditsioonidest ja pühadest paikadest tegi põhjaliku ülevaate pühapaikade uurija **Ahto Kaasik**, seda illustreeris Rein **Marani** visuaalselt nauditav, regilaululine film “**Hiite lummus**”. Väga huvilisterohke oli pärimusmeditsiini spetsialisti **Alar Krautmani** õpituba eesti maarahva ravimeetoditest, mis osutuski vist kõige populaarsemaks. Järgnevalt keskendun laululistele õpitubadele.

Minu esimene õpituba oli **Udmurdimaa lauludest**. Seal võttis meid vastu noor udmurdi rahvarõivastes lauljatar **Maria Korepanova**, keda saatis löökriistadel **Mario Caldararu**. Vägeva häälematerjaliga Korepanova tegeles enne rahvalaulu avastamist klassikalise lauluga, kuid tema laulustiil ja hääle tekitamise meetod ei reetnud kuidagi klassikalist koolitust. Tema laulustiil on läbinisti rahvalik ja hääli terav. Korepanova imiteerib pärimuslikku laulumaneeri nõnda osavalt, et alguses oli lausa harjumatu nii noore naise suust nii ürgset ja vägevat häält kuulda, kuna selle esteetika meenutas sajanditaguseid arhiivisalvestusi ja mõneti ka setu külakoorida laulumaneeri.

Korepanova on teinud mitmeid ekspeditsioone Põhja-Udmurdi maale, kus ta uuris sealseid laule, mida kutsutakse **krez'ideks**. See laulustiil on improvisatsiooniline, laulik paneb laulu sisse enda elu, tunded ning kõik teda ümbritseva. Korepanova tutvustas **krez'**ide kaudu eelkõige pulmatraditsioone ning nendega seonduvaid laule. Udmurdi pulm kestab pideva laulmise saatel mitu päeva. Pulma läbi saab neiu abielu-

naine, kes peab unustama oma endise elu ning jätma hüvasti lapsepõlvkodu ja vanematega. See on initsiatsioonirituaal, ommoodi endise elu surm, mistõttu väga olulisel kohal on itkemine. Laulmisel ei ole sealjuures meeoleolu tõstmise, vaid maagilise kaitse-väe funktsioon.

Üleminekuperioodil on pruut nimelt kurjade jõudude poolt eriti haavatav ning just laulväge peab teda kaitsma. Laulmine on sama oluline ka teistel üleminekuperioodidel, sünni ja surma puhul, mida Udmurtias samuti pulmadeks nimetatakse. Laulude kuulamise kõrval said õpitoas osalejad ka ise udmurdi keeles laulda. Eestlased said sellega nõnda hästi hakkama, et udmurdi laulik otsustas ka oma tantsuoskusi demonstreerida ning meie laulmise saatel ühe tšastuška tantsida. Peagi olid ka kuulajad-vaatajad Korepanova eeskujul järgides tantsuplatsil ning laulude kõrval sai ka üks udmurdi tants selgeks.

Sama meeoleolukalt ja laululiselt möödus ka pühapäevane **iiri laulude õpituba**, mida juhendas ansambli **Triskel** laulja ja viiulimängija **Eimear Arkins**. Iiri laulud, nagu ka pillilood, on väga variatsioon- ja kaunistusterohked. Variatsioonirikkad on nii laulude meloodiad kui ka iiri keel, mis erineb piirkonniti üsna palju. Vana iiri laulustiil, mille nimi on *sean nós*, on kõige kaunistusterikkam ning traditsioon on piirkonniti väga erinev, nõudes lauljalt seetõttu erilist vilumust. *Sean nós*'ide temaatil-

ka on lai, suurem osa lauludest räägib armastusest, maalt lahkumisest ja igapäevaelust, loomulikult leidub ka rohkelt joogilaule. Kõige enam paistis huvilistele rõõmu pakkuvat pillimuusikat imiteeriv laulustiil *diddling*, mis kujutab endast tähenduseta silpidega laulmist. Selline laulutraditsioon on tuntud paljudele rahvastele, meil nimetati seda lullitamiseks. *Diddling* ehk lullitamine kujunes välja siis, kui pille ei olnud võimalik soetada, aga tantsumuusikat oli ikkagi tarvis. Nõnda hakatigi erinevaid pille lauldes imiteerima just tantsu saateks. Õpitoas osalejad said samuti proovida üht lullitamise laulu, mis osutus üsna keeruliseks, kuna nõuab väga head diktsiooni, palju harjutamist ja täpsust. Muidugi ei saanud huvilised vastu panna ka iirikeelsele laulmisele ning seetõttu õpiti selgeks üks iirikeelne *slip jig* (9/8 taktimõõdus laul).

Mainimata ei saa jätta ka **Lauri Õunapuu kogumiku “Külalaulik 1”** tutvustust. Jälle oli tegu äärmiselt meeoluka pärastlõunaga, kust ei puudunud laulmine. Kogumikus on noodistatud laulud, mis olid küllarahva seas populaarsed eelmise sajandi algul, näiteks “Kus käisid, väike Annake” või “Siidilipp ja hõbepurjed”, mis on tänini vanema generatsiooni seas tuntud. Üllatuseks ei ole ka nooremad neid laule unustanud ning nii mõnigi osaleja laulis peast kaasa. Õunapuu on teinud ära suure töö ning kogunud vanadest laulikutest kokku kümneid laulutekste ning neid

vajadusel ühtlustanud. Väga tänuväärne on ka meloodiate üleskirjutamine, mis muudab lauliku veelgi väärtuslikumaks.

Tänuväärne oli ka **sünnipäevalaulude õpituba**, mille viisid läbi festivali pealik **Ando Kiviberg** ning folklorist **Marju Kõivupuu**. Õpitoa eesmärk oli tuletada meelde vanu sünnipäevalaule ja tutvustada sünnipäevatradsioone. Marju Kõivupuu sõnul jõudis sünnipäeva tähistamise traditsioon Eesti aladele alles mõisakultuuriga, varem olid olulisemad hoopis nimepäevad, eriti katoliiklikes piirkondades, kuna need on seotud kaitsepühakute kultusega. Sünnipäevade pidamine hoogustus esimese vabariigi ajal ning muutus eriti oluliseks Nõukogude perioodil. Sellest johtuvalt ei leia pärimusest vanu sünnipäevalaule. Siiski on teada vähemalt üks setu laul, mida lauldi sünnipäevadel ning mis pärineb arvatavasti eelmise sajandi algusest. Õpitoas õpiti selgeks kaunis, kuid vähetuntud laul “Suur laulujumal Vanemuine”, mille meloodia on laenatud kirikukoraalist “Ma kummardan sind, armuvägi” ning tekst rahvasuust. Siberi eestlaste seas on olnud levinud laul “Sünnipäev sul jõudnud, armas eesti mees...”, mille viis on samuti saksa päritolu, Christian Heinrich Rincki looming. Õpitoas me sõna otseses mõttes õppisime – kirjutasime laulude sõnad üles ja laulsime korduvalt läbi. Loodetavasti suudavad osalenud nüüd leida alternatiivliialt levinud laulule “Õnne soovime sul”.

Eesti heliloojate festival

XII Tartu Jaani kirikus korraldatav eesti heliloojate festival oli seekord pühendatud Arvo Pärtile.

Kavas oli nii eesti heliloojate varem kirjutatud teoseid, esiettekandeid kui ka varasemate teoste uusversioonide esiettekandeid.

Festivali kavva mahtusid veel töötoad ning Ööülikooli loengute salvestused, neis kõnelesid Mart Jaanson, Urmas Petti ja Galina Grigorjeva.

Festivali lõppkontserdil kõlasid vaheldumisi flöödi- (Camilla Hoitenga, Monika Mattiesen) ning vokaalteosed Vox Clamantise esituses.

FOTO ALAR NILOV

“Rock Summer” 25 – kas tasus vana asja meelde tuletada või silm peast välja?

mulje

MARJE INGEL
kirjutamishuviline

Rock Summer 2013, pilk publikusse.
On teda vähe, palju või parasjagu?
FOTO MART SEPP

“Rock Summeri” tähtsust omas ajas on raske üle hinnata. Kui lauluväljakutäis rahvast kuuldas kaheksakümnendate lõpu ja üheksakümnendate alguse summeritel rockmuusikat, polnud see päris sama mis laulupidudel kooskäimine. Teisest küljest polnud see ka sama mis laulva revolutsiooni ajal üheskoos isamaalisi laule laulda või Balti ketis Molotovi-Ribbentropi pakti avalikustamist nõuda.

“Rock Summerit” kui nähtust ühendas eelnimetatutega küll kokkukuuluvustunne kaasosaljatega, kuid rahvusliku või riikliku vabaduseaate asemel oli seal ühendavaks lüliks üksikisiku vabadus omada oma arvamust ja seda n-ö jalgadega hääletades väljendada. Peale selle polnud raudse eesriide taga elanud inimesed lääne rockistaare kunagi oma silmaga näinud. 1988. aasta “Rock

Summeri” näol oli tegu kogu endise Nõukogude Liidu esimese rahvusvahelise rockifestivaliga. Näha muusikalisi iidoleid oma silmaga, mitte soome telekanalilt, ja rokkida end nende saatel vabaks oli osa nähtusest, mida tagantjärele võiks nimetada *estonian dream’iks*.

Suvisest muusikareisist mõnele välisfestivalile, näiteks Roskildesse, ei osanud eestimaalane tollal undki näha, rääkimata sellest, et siinset rockipidu sealsega võrdlema kippuda. Paar nädalat pärast nüüdsel juubeli-summeril antud kontserti esines läbi aegade teise Eesti bändina Roskildes Eesti *doom metal’i* duo **Talbot**. Ajad on kõvasti muutunud. Toona ei löönud ükski Eesti bänd Euroopas laineid, nii nagu **Ewert & the Two Dragons** praegu ning programm “Talendid koju” võinuks tookord seostuda pigem aastakümneid tagasi emigreerunud väliseestlaste repatrieerimisega.

Nüüd on teised nii publiku kui ka meedia ootused. Juubelifestivalilt loodeti esimese suurusjärgu staare ja soliideid publikunumbreid. Tagantjärele on külastajate vähesuse põhjuseks pakutud kalleid piletihindu, aga asi ei pruugi olla selles. Tallinna elanikel on suve jooksul peaaegu iga nädal

võimalik suuri staare kuulata, kaugele ei jää ka Riia, Helsingi või Stockholm, kuhu võib sõita mõnd maailmanime vaatama. Nägin isegi kümnekond päeva enne “Rock Summerit” Riias eestikeelse rahvamassi kulgemist Eric Claptoni kontserdile. Seega pole asi piletihinnas, vaid esinejate uudsuses ja konkurentsivõimes. Küllap oleksid massid liikunud Tallinnaski, kui Clapton oleks “Rock Summeril” esinenud.

Kui kurdetakse, et “Rock Summeri” juubelil oli vähe noori, sest puudusid tänased tippnimed, võib ka selles olla süüdi valikute paljusus. Vahest ei jõudnud info **Rudimentali** ja **Röyksoppi** esinemisest õigete inimesteni, sest “Rock Summeril” oli ja on nostalgiafestivali märk küljes? Ehk ei tunnegi tänapäeva Youtube’i põlvkond enam vajadust festivaliõhku nuusutada, sest maailm liigub killustumise suunas ja tuleb interneti kaudu koju kätte. Kirju kava festivali asemel valitakse vaid ühe, enda jaoks olulise esineja kontsert, samamoodi nagu tervikalbumite asemel ostetakse muusikat internetist, lemmiklugude kaupa. Kui “Rock Summeri” korraldajad oleksid sooritanud *hat trick’i* ja suutnud festivali esinejate hulka meelitada nii John Lydoni

P.I.L-i kui ka Green Day, oleks ehk ka noort rahvast rohkem jagunud. Paraku polnud see nende võimuses.

Sellegipoolest ei pea ma "Rock Summeri" muusikavalikut kehvaks. Avastamisrõõmu jätkus ja mõlemal päeval võis veenduda kodumaiste esinejate headuses.

Esimesel päeval naelutas kuulama Rohelisel ehk EDM-laval esinenud itaalia progeansambel Watch. Pärast neid tuli kavas mõn, sest Vene ansambel **Black Rocks** tegi ingliskeelset tüüpilist pop-rocki, mida võinuks sama hästi esitada mistahes bänd mistahes maalt. Vene rocki au päästis paar tundi hiljem pealaval esinenud **Mumiy Troll**, kellele originaalsuse puudumist õnneks ette heita ei saa.

Enne vene uhkust tuli üle elada piinlik eesti moment. Nimelt esines üle tüki aja siinse publiku ees Vanilla Ninja eksliige **Maarja Kivi** alias **Maria Roxx**. Praegu Hollywoodis elav näitsik mõjus vaatamata hoogsale vehklemisele abitult ja kodukooltult. Lauljatar tegelik tase jäi muljetavaldavale enesetutvustusele tublisti alla.

"Rock Summeri" esimese päeva naelaks kujunes ansambel **Skindred**, mille sulam *ragga'st, metal'ist* ja soulilikust laulupartiist mõjus üllatavalt orgaaniliselt. Laulja **Benji Webbe** pani tõelise energiapommina lavasise publiku muusikaga kaasa hüppama ning särke pea kohal keerutama. Õigupoolest jäi Rockilava Skindredile väikeseks, bänd oleks oma meeletu energiaga ära täitnud ka pealava.

Enne Mumiy Trolli väisas pealava **Sharon Corr** ansamblist **The Corrs**, kelle muusika sobis hästi helitapeediks mõnusale äraolemisele lauluväljaku päikesepaistelisel nõlval. Tema järel võttis koha sisse **Vaiko Eplik**, kes soojendas trubaduuriina Kanada külalist **Bryan Adamsit**. Tõdesin, et Epliku

muusika sobib suurele lavale kui valatult. Just niisugustel püüandel peakski Vaiko kogu aeg esinema. Iseasi, kui sageli tal selleks eestikeelset muusikat luues võimalus avaneb. Kähehäälnel hitimeister Adams tundis oma tööd, tema armastus- ja andekspalumislaulud kiskusid pisara ka kõige skeptilise peolise silmast.

"Rock Summeri" teise päeva algul andsid publikule nostalgialaksu **Sakari Kuosmanen** ning **Ivo Linna & In Spe**. Sakari Kuosmanen oli see, kes hüüdis 1988. aastal ansambliga **Leningrad Cowboys** esimesel summeril esinedes lavalt: "Eesti vabaks!" Sama lausega hiilgasid tänava Kuosmaneni omaaegse kehakattega sarnaseid nappe hilpe kandvad **Winny Puhhi** liikmed. Millest tänapäeva Eesti vabastada tuleks, jääb iga lugeja mõtlemisülesandeks. Seekord oli Kuosmanenil publikut hõredalt, Ivo Linna ja isamaalised laulud töid aga vihmale vaatamata rahva kokku ning mitmed lehvitasid isegi sinimustvalgetega. Ehk ollakse "teise eestlase söömisest" lõpuks ometi tüdinud?

Festivali teise päeva muusikaliseks üllatuseks kujunes **Oli Brown**. Väljapeetult ja stiilipuhtalt bluusi mängiv ning laulev noorsand kõlas nii, nagu mäletaks ta kõigi oma eelmiste elude nukrust ja mõistaks seda muusikasse valada. Oma noore ea kohta suutis ta hämmastavalt hästi vastu panna kiusatusele võimalikult palju noote mängida. Selle asemel valis ta välja parimad helid ja tõi need pingest laetuna kuulajani.

Õhtu jätkus latti langetamata. Bluosrocki bändis **Walking Papers** peitus endine Guns N' Roses'i ja Velvet Revolveri liige **Duff McKagan**, kes ei pidanud paljuku soovitada ajakirja Rolling Stones 23. mai numbris külastada "Rock Summerit". Minu kõrvadele sobis Walking Papers paremini

kui selle järel pealaval üles astunud **Skid Row**. **John Lydoni Public Image Ltd-i** kuulasin Rockilava ees, nina vastu lina, ning vana lavahundi jätkuvalt kriitiline hoiak imponeeris mulle.

"Rock Summer" lõppes tantsuõhtuga **Zucchero** ja **Kuuba muusikute** saatel. Suurearvulise uhketes kostüümides koosseisu siia toomine polnud arvatavasti odav ning sobinuks ilusa ilma korral ideaalselt kauniks lõppakordiks. Paraku sadas. Samal ajal esinesid ka EDM-laval nimekad muusikud ning osa rahvast kogunes sinna. Sealgi polnud suuri masse, kuid vale oleks kurta publikuhuvi täieliku puudumise üle, nii iga lava kui ka kogu festivali puhul. Rahvast oli nii palju, kui nostalgia, uudishimu, muusika, piletihinna ning ilma kombinatsioon võimaldas.

Hämmingut tekitas korraldajate kokkuvõtte festivalist, kus pakuti publiku hulgaks esimesel päeval 11 200 ja teisel päeval 9800 inimest. Ise kohal käinuna usun, et optimistlik hinnang võiks olla kuni 10 000 inimest kahe päeva peale kokku.

"Rock Summeri" ajal ja järel sõna võtnutest nõustun **Lauri Saatpaluga**, kes arvas, et üks suur rockifestival võiks Eestis ikkagi olla. Iseasi, kas see peab olema just Tallinnas. Ehk võiks pidevam traditsioon juurduda Järvakandis, kuhu vaevalt ühe esineja pärast tuldaks. Kes kord "Rabarockile" läheb, jääb küllap festivalimelu nautima kauemaks kui paariks tunniks.

Kas "Rock Summer" võiks veel korduda? Kindlasti, kuid mitte igal aastal. Ivo Linna märkis, et üldlaulupidugi korraldatakse iga viie aasta tagant. Ehk võiks "Rock Summerit" käsitleda meie rockilaulupeona ja pidada sedagi harva, aga järjepidevalt, näiteks iga viie või isegi kümne aasta tagant?

Kuussaare kammermuusika päevad

Kuussaare kammermuusika päevad avas taas festivali peakorraldaja Andres Paas oma Venemaalt pärit ansamblipartneritega. Esinesid Mari ja Mihkel Poll, Klaaspärlimäng Sinfonietta jt. Lõppkontserdil kõlas Soome kvarteti Meta4 esituses Eesti esiettekandes Jüri Reinvere "Keskhaigla" tsüklist Neli kvartetti. Fotol Andres Paas musitseerimas Aleksander Trostjanski, Sergei Poltavski ja Rustam Komatškoviga.

FOTO IRINA MÄGI

Viru folk

Viru folgil sai kuulda koosseisu Mustonen, Sooäär, Rimmel & Ruben, Tuulikki Bartosikit, Henri Laksi, Paabelit, Tenfold Rabbitit, Triinu Tauli, Mari Pokineni, Mari Kalkunit, Metsatõlli ja paljusid-paljusid teisi. Muusikanumbrid vaheldusid vestluste, kohtumiste ja esitlustega. Ülitihed kava oli tund-tunnilt sündmustega kaetud. Fotol musitseerib Triinu Taul.

FOTO VIRU FOLK

klaveriabastusi

Eesti pianino A. Emmo

Pianiino Emmo olemasolust kuulsin kümmekond aastat tagasi Tunne Kelamilt. See pill oli olnud Tunne Kelami ja tema venna, helilooja Kuldar Singi noorpõlvkodus. Aastatega oli klaver rännanud erinevatele omanikele ja tookord ei õnnestunudki seda leida. 26. jaanuaril 2012 tuli aga päevavalgele informatsiooni selle pilli kohta, kahjuks küll mitte eespool kirjeldatust.

Vesteldes vanadest klaveritest oma Elleri kooli kompositsiooniõpilase Imre Rohuväljaga, mainis ta, et tema vanavanaisa Ado Emmo oli klaverimeister. Pöördusin Imre ema Lembe Rohuvälja poole. Telefoniraamatust otsides leidis ta peagi Tallinnas ühe oma sugulase, kelle kodus oligi korralikult hoitud pianino A. Emmo. Allpool Lembe Rohuväljalt saadud andmed klaverimeister Ado Emmo kohta.

Ado Emmo oli sündinud 13. augustil 1884. aastal Läänemaal Päärdis. Andeka poisina läks ta Tallinna Kunsttööstuskooli joonistamist õppima. Hiljem täiendas ta ennast meister Sipelga käe all. Emmo abiellus Johanna-Terese Kiesemanniga. Johanna-Terese oli kutseline pianist, kes saatis klaveril kinodes tummfilme. 1932. aastal sündis perre tütar Vilja. Tallinnas elati Luise tänaval, samas majas asus ka meistrituba. Ado Emmo on valmistanud umbes kakskümmend klaverit. Tema valmistatud pillid olid väga kauni ja maitseka viimistlusega. Ta tegi ka mööblit (puhvetid, riiulid, toolid). Pikka aega töötas ta raudteel tislerina. 1950. aastail kutsuti teda tööle Tallinna Klaverivabrikusse, kuid raudtee ei tahtnud võimekast töömehes loobuda. Kohusetunne jättis ta ametisse, kuigi, olles juba pensionil, oleks ta võinud hingelähedasele tööle asuda. Eesti raudteel töötas ta kõrge eani. Lähedased mäletavad Ado Emmot väga heatahtliku ja tasakaaluka inimesena. Emmo suri 20. märtsil 1964 ning on maetud Tallinna Rahumäe surnuaiale. Kirja lõpus seisab: "Suur tänu, Teie abiga sai ka meile vanaisa kohta pilt selgemaks. Soovin edu, Lembe Rohuväljale."

Piainiinost A. Emmo sai 74. eesti meistrite valmistatud teada olev klaver. Praeguseks on Tallinnas Mähel asuv pill seni ainuke eksemplar.

ALO PÖLDMÄE

Eesti Rahvusliku Klaverimuseumi juhatuse esimees

FOTO KOORIÜHING

Eesti Kooriühingu esimeheks sai Raul Talmar

Eesti Kooriühingu uueks esimeheks valiti E suurte kogemustega koorijuht ja laulupidude dirigent **Raul Talmar**. Kooriühing on 37 000 liikmega Eesti suurimate mittetulundusühingute seas ning Talmari hinnangul hästi toimiv organisatsioon. Talmar peab Eestit tugevaks koorilaulumaaks ning loodab, et meie koorimuusika muutub maailmas veelgi nähtavamaks. “Meil on, mille üle uhkust tunda,” tõdes ta. Juhatuse liikmeteks valiti **Janne Fridolin, Heli Jürgenson, Tõnu Kaljuste, Arvi Karotam, Aet Maatee, Peep Ratas, Aarne Saluveer, Ants Soots, Kaie Tanner ja Tonio Tamra**. Ühingu senine esimees **Veronika Portsmuth** soovis pühendada senisest suuremal määral muusikale ja loometööle. Portsmuth on toonud kooriliikumisse mitmel eri tasandil nooruslikku julgust ja värskeid mõtteid ning teda tänati tehtud töö eest.

Uus muusikanõunik on Juko-Mart Kõlar

Kultuuriministeeriumi uueks muusikanõunikuks sai **Juko-Mart Kõlar**, kes valiti välja kaheksa kandidaadi hulgast. Ministeeriumi asekancleri **Ragnar Siili** sõnul pidas komisjon Kõlari puhul tugevuseks valdkonna head tundmist, selgelt sõnastatud visiooni, laiahaardelist kontaktvõrgustikku ja kokkupuudet eri muusikastiilide ja valdkondadega. Kõlar on tegeelnud viimastel aastatel aktiivselt Eesti muusika ekspordi ja välismaal Eesti kultuuri tutvustamise küsimustega. Ta on lõpetanud Tallinna Ülikooli Humanitaarinstituudi sotsioloogia erialal ning omandanud magistrikraadi Sibelius Akadeemias kunstikorralduse erialal. Alates 2010. aastast õpib Kõlar EBSis doktoriõppes juhtimisteadust. 2012. aastal täiendas ta end doktoriõpingute raames Pariisis Sorbonne'i ülikoolis. Juko-Mart Kõlar töötab alates 2009. aastast MTÜ Eesti Muusika Eksporditegevuse juhina ning alates 2011. aastast peab loenguid EBSis muusikaetevõtluse alal. Ta on pianist Mihkel Polli mänedžer ning varem töötanud ka Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias teadurina.

FOTO ANTO SOOKRU / EBS

(ERR)

Mihkel Poll pälvis presidendi noore kultuuritegelase preemia

President **Toomas Hendrik Ilves** andis tänavuse noore kultuuritegelase preemia pianist **Mihkel Pollile**. “Heast muusikust teevad suurepärase muusiku tema isikupära ja loomingulised võimed ning kindlasti sellele liisanduv pidev töö ja julgus võtta ette rasket ning senitundmatut, proovida alati midagi uut,” ütles president Ilves preemia üleandmisel ja lisas, et kõik need omadused on Mihkel Pollil olemas. Polli sõnul on preemia talle inustuseks edaspidises loomingulises tegevuses. “Vaimsete väärtuste otsingutel on kunst kõige otsesem tee eesmärgini jõudmiseks,” nentis Poll. Presidendi kultuurirahastu noore kultuuritegelase preemia suurus on 5000 eurot.

(ERR)

President Toomas Hendrik Ilves ja Mihkel Poll.
FOTO JELENA RUDI

EMNi aastakoosolekul olid vaatluse all Eesti muusikaelu sõlmpunktid

17. juunil toimunud **Eesti Muusikanõukogu aastakoosolekul** olid suvele vastu minnes arutlusel mitmed olulised teemad nagu ERSO ja Eesti Kontserdi üleminek sihtasutuseks, muusikavaldkonna rahastamine, kõrgkultuuri tähendus tänapäeval ja dokument "Kultuuripoliitika aastani 2020". Alustuseks andis organisatsiooni juhatuse president **Peep Lassmann** ülevaate nõukogu tegevusest ning puudutas oma kõnes mitmeid keerukaid küsimusi, nagu aastavahtusel üles kerkinud idee ühendada Eesti Kontsert Rahvusoperiga, TMKK, Georg Otša nimelise Tallinna Muusikakooli ja Tallinna Koreograafiakooli ühise maja ja EMTA saali saatus. Puudutamist leidis ka Eesti muusikaelus palju küsimusi tekitanud Kultuuriministeeriumi muusikanõuniku **Siiri Siimeri** ootamatu ametist lahkumine. Põhjalik diskussioon puudutas ERSO ja Eesti Kontserdi töö ümberkorraldamist sihtasutuseks. See on meie kontserdiorganisatsioonide juhtimises oluline muutus, kuid siiani oli seda arutatud üksnes ministeeriumis ilma laiemal arutelul. ERSO direktori **Kadri Tali** ja Eesti Kontserdi direktori **Jüri Leiteni** sõnavõttudest selgus, et mõlemad juhid on muutuse teadmiseks võtnud ning et arutada polegi enam midagi. Kadri Tali sõnul muutub nii juhtimine paindlikumaks, Jüri Leiteni arvates võib bürokraatiat ehk

juurde tulla ning majanduskontroll tugevaks minna, kuid muusikute ja publiku jaoks ta selles põhimõttelisi muutusi ei näe. ERSO orkestrant ja usaldusisik **Mail Sildos** tõstas siiski küsimuse, miks oli vaja toimivat struktuuri muuta ja mis selle abil paremaks läheb. Sellele vastas Kultuuriministeeriumi asekancler **Ragnar Siil**, et muusika ja publiku jaoks ei tohigi loomulikult mingeid negatiivseid muutusi toimuda ning et kõik senised sihtasutused on siiani loonud organisatsioonidele paremad võimalused nii kunstiliseks kui ka majanduslikuks arenguks. Eesti Muusika Infokeskuse direktor **Evi Arujärv** juhtis tähelepanu sellele, et protsessi tulemusena toimub tsentraliseerimine, mis ei pruugi alati kunstiliste aspektide tõusu tähendada.

EMNi asepresident **Toomas Siitan** kõneles Kultuuriministeeriumi muusikavaldkonna toetusprogrammidest. Rõõmustava asjaoluna mainis ta, et toetussummad on pärast majanduskriisi suurenenud. Kultuuriministeeriumi sooviks on olnud toetusprogrammid ühendada ja 2013. aastast käivadki rahataotlused läbi ühe suure programmi. Selles nähakse aga ka probleeme ning MTÜ Muusikafestivalid nimel kõnelnud **Leelo Lehtla** sõnul teeb selline toetusviis elu raskeks just väiksematel festivalidel. Asekancler Ragnar Siil näeb aga prae-

guses jagamisprogrammis palju positiivset ning sama jaotusviisi jätkub 2014. aastal. Vaid taotluste tähtajad tuuakse varasemaks (taotleda võib septembrist, otsused tulevad novembris).

Seoses kultuuripoliitika arengukava koostamisega on Kultuuriministeerium väljendanud soovi saada täpsemat selgitust, mida peetakse silmas kõrgkultuuri all. Seda teemat olid kutsutud avama **Andrus Kallastu** ja **Saale Kareda**. **Saale Kareda** sõnavõttus jäi kõlama, et kõrgkultuur on iga rahva säilimise põhieeldus ja kui sellel lastakse lamestuda ja alla käia, siis ühel hetkel tagasiteed enam ei ole ning et meil peab olema julgust elada tõeliste väärtuste kohaselt ja mitte muganduda reaalpoliitiliste olude ja ettekirjutustega. **Andrus Kallastu** mainis oma ettekandes, et kõrgkultuuri ajalooliseks tunnuseks on elitaarsus ning järjepidev süvenemine, mis saab toimuda ainult pika aja jooksul väga suure vaimse ja füüsilise panustamise tingimustes. Kuna kõrgkultuuri viljelemine on suhteliselt kulukas, pole ajaloo eeldatud, et see võiks toimuda turuloogika alusel isetasuvana. Kõrgkultuur on rahvusvaheline nähtus, mis ületab rahvuse, riigi ja keele piirid. Toimunust saab pikevalt lugeda 21. juuni Sirbist. Seal on ka tervikuna ära toodud Marko Lõhmuse, Saale Kareda ja Andrus Kallastu ettekanded.

Kultuuriministeeriumi asekancler Ragnar Siil vestluses Jaan-Eik Tulvega Prantsuse Kunstide ja Kirjanduse ordeni (l'Ordre des Arts et Lettres) üleandmise tseremoonial.
FOTO DELFI

Rahvusvaheline heliloojate rostrum

Tänavusel Prahhas toimunud rahvusvahelisel heliloojate rostrumil saavutas alla 30-aastaste heliloojate kategoorias teise koha Eesti helilooja **Marianna Liigi** teos "Mets". Kaheksaminutises teoses on kasutatud rohutirtsu laulu, inimhäält ja kahe koorilaulu salvestust. Võit läks Islandi helilooja **Ulfur Hanssoni** teosele "So Very Strange". Põhikategoorias võitis tänavu Poola helilooja **Agata Zubel** teosega "Not I", mida ta ise ka vokalistina esitas. Põhikategooria esikümnes olid veel Taani, Austria, Saksamaa, Taiwani, Itaalia ja Soome heliloojate tööd, Eestist osales **Páll Ragnar Pálssoni** teos "Supremacy of Peace" kammerorkestrile. **Marianna Liik** (s 1992) on pärit Kärđlast ja õpib EMTAs teisel kursusel elektroakustilist kompositsiooni. Ta on 2004. aastal rostrumi võitnud Helena Tulve õpilane. Praegu huvitavad Mariannat elektrooniliste vahendite kasutusvõimalused improvisatsioonis. Eesti osaleb rostrumil alates 1994. aastast, meie muusikat on konkursil tihti saatnud edu. Noorte heliloojate kategoorias on võitnud Mari Vihmand (1996), Jüri Reinvere (2000) ja Ülo Krigul (2007) ning põhikategoorias oli 2004. aastal võidukas Helena Tulve orkestriteos "Sula".

(ERR)

Marianna Liik.
FOTO KLASSIKARAADIO

Klaudia Taevi konkurs Pärnus

8.–12. juunini toimus Pärnus VIII Klaudia Taevi nimeline rahvusvaheline ooperilauljate konkurs. Võistlust korraldab Pärnu ooperifestival "Promfest" koostöös Endla teatriga. Konkursi president on laulja ja literaat **Toomas Kuter**, kunstiline juht dirigent **Erki Pehk** ning patroon **Kristiina Ojuland**

Konkursi žüriis olid **Edda Moser** (Kölni Muusikaülikool, lauluproffessor), **Erkki Alste** (Soome/Saksamaa, mänedžer), **Henri Maier** (Prantsusmaa/Saksamaa, Opera Events juht), **Guy Montavon** (Saksamaa/Sveits, Erfurdi Muusikateatri peadirektor, lavastaja), **Hans Nieuwenhaus** (Holland, Ofreo Foundationi juht, lavastaja), **Erki Pehk**, **Modestas Pitrenas** (Leedu/Läti; Läti Rahvusooperi peadirigent), **Peter Schünemann** (Soome), **Alain Surrans** (Prantsusmaa, Rennes'i ooperi peadirektor) ja **Ivan Törzs** (Saksamaa, Detmoldi Muusikaülikooli professor, dirigent, pianist).

Esikoha pälvis **Jomantė Šležaitė** Leedust, kes oli ühtlasi ka publiku lemmik.

Eesti finalist **Ksenia Kuchukova**.
FOTO PROMFEST

Teise preemia viis koju **Anna Denisova** Venemaalt, kolmandaks tuli **Leo Radoslavljevic** USAst. Finaali jõudsid veel **Olga N. Heikkilä** Soomest, kes sai preemia parima "Ave Maria" esituse eest, **Ksenia Kuchukova** Eestist ning **Jin Hee Lee** Lõuna-Koreast. Parimaks klaverisaatjaks tunnistati **Evelina Pilipavičiūtė**.

Esimene Klaudia Taevi nimeline konkurs toimus 1996. aastal. Alates 2001. aastast korraldatakse võistlust iga kahe aasta järel.

Suri Silvi Vrait

28. juunil suri laulja ja pedagoog **Silvi Vrait**. Silvi Vrait sündis 28. aprillil 1951 Kehras. 1968. aastal lõpetas ta Kehra lastemuusikakooli klaveri erialal ja 1974 Tartu Ülikooli inglise filoloog-pedagoogina. Lauljakarjääri alustas ta 1972.

aastal, esinedes telesaadetes "Kaks takti ette" ja "Käokava". Aastail 1973–1975 oli ta solist Tartu kultuurihooone ansamblis Suuk, 1975–1984 ja 1995–2003 ansamblis Fix. 1994. aastal esindas Silvi Vrait Eestit Eurovisiooni lauluvõistlusel. Aastatel 1976–1983 tegutses

Vrait ka Vanemuise teatris, kus tegi osa Andres Valkoneni ja Raimo Kangro rockooperis "Põhjaneitsi". 1986. aastal mängis Vrait peaosas Raimo Kangro teleooperis

FOTO EESTI NAINE

"Sensatsioon" ning osales muusikalides, nagu "Helisev muusika" (abtiss), "Zorbas" (jutustaja), "Chicago" (Mamma Morton), "Kuningas ja mina" (leedi Thiang), "Kabaree" (preili Schneider) jt. 1994. aastast töötas Silvi Vrait

inglise keele õpetajana Tallinna Prantsuse Lütseumis. President Toomas Hendrik Ilvese hinnangul oli Vrait särav täht Eesti muusikas. Prantsuse Lütseumi direktori Lauri Leesi sõnul oli Silvi Vrait terase mõistusega, eluterve, alati positiivselt mõtlev ning hea naljasoonega sõber ja kolleeg. 14. juulil peeti Silvi Vraid mälestuseks kontsert Tartu lauluväljakul, kus astusid üles lahkunu mitmed sõbrad ja ansamblikaaslased. Lauljatar mälestuseks hakkab ka üks Kaarli kiriku orelil viledest kandma tema nime.

Eesti Kontsert loob koostöösidemeid Venemaaga

30. maist 2. juunini viibis Eesti Kontserdi direktori **Jüri Leiteni** kutsel Eestis Venemaa muusikaasutuste juhtide 21-liikeline delegatsioon. Külastuse idee sai alguse Leiteni esinemisest sel kevadel Venemaa muusikaasutuste juhtide koosolekul Sotšis, kus ta esines ülevaatega Eesti muusikaelust. Paljudel ettekande kuulajatel tekkis seejärel huvi Eesti muusikaelu vastu. Kuna visiidi üheks eesmärgiks on tingimuste loomine Eesti muusika ekspordiks, oli programmi oluliseks osaks Eesti interpretide esitus-*showcase*. Üles astusid **Arsise kellade ansambel**, **ansambel Vox**

Clamantis, **saksofonikvartett SaxEst**, pianist **Mihkel Poll** ja **Eesti Rahvusmeeskoor**. Üks vastuvõtt toimus ka Rahvusoper Estonia Talveaias, kus Eesti džässit tutvustas **Sofia Rubina** koos **Villu Veski** ja **Tiit Kallustega** ning **Holger Marjamaa** (klaver) ja **Mairo Marjamaa** (saksofonid). Lisaks külastati Eesti Muusika- ja Teatriakadeemiat ning kuulati vanalinna päevade avaüritusel **ERSO** esituses (dirigent **Eri Klas**) Orffi "Carmina burana". Külastati ka Jõhvi kontserdimaja, kus tutvuti saalidega ja kuulati klaveriduo **Kai Ratassepp – Mati Mikalai** kontserti.

Uus loomekeskus Schoenberg Residence

Eesti Arnold Schönbergi Ühingu koostöös Pärnu Linnagalerii, Kunstnike Maja ja hotelliga Villa Artis käivitab alates sügisest rahvusvahelise heliloojate, interpretide ja muusikateadlaste loomekeskuse Schoenberg Residence. Keskuse eesmärk on vahendada Eestisse isiklike kontaktide kaudu edastatavat nüüdismuusikainformatsiooni. Keskuse tegevus toimub tihedas koostöös Eesti ja välismaa loovisikute, loominguliste koosluste ning loomeasutustega. Olgugi et loomekeskus on mõeldud eelkõige heliloojatele, interpretidele ja muusikauurijatele, on tere tulnud ka muude valdkondade loovisikud, kes ühendavad oma töös muusikat erinevate meediumidega. Täpsem info Eesti Arnold Schönbergi Ühingu kodulehel <http://www.schoenberg.ee>.

V Heino Elleri nimeline viiuldajate konkurs

9.–18. maini toimus Tallinnas V Heino Elleri nimeline rahvusvaheline viiuldajate konkurs. Võisteldi kolmes voorus; kaks esimest toimusid Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias ning kolmas Mustpeade majas ja Estonia kontserdisaalis. Esimese kahe vooru kohustuslikud teosed olid Bachi, Paganini ja Elleri loomingust, sonaadi osas oli valida Elleri, Beethoveni, Brahmsi ja Debussy vahel. Kolmandas voorus mängiti **Tallinna Kammerorkestri** ja **ERSO**ga suuri romantilisi viiulikontserte, dirigent oli **Mikk Murdvee**.

Osalejaid oli üheksast riigist: Venemaa, Lõuna-Korea, Iisrael, Läti, Poola, Soome, Valgevene, Hispaania ja Eesti. Konkursi žüriisse kuulusid Jean Ter-Merquerian (žürii esimees, Prantsusmaa), Christian Funke (Saksamaa), Krzysztof

Smietana (Inglismaa), Mari Tampere-Bezrodny (Eesti, Soome), Mihhail Vaiman (Iisrael, Saksamaa) ning 1996. aastal Elleri konkursi võitnud Andrus Haav (Eesti, Soome).

Konkursi võit läks jagamisele **Ivi Otsa** ja **Tihhon Lukjanenko** (Venemaa) vahel, kolmandat kohta jagasid **Ye Gyeong Lim** Lõuna-Koreast ja **Anna Savkina** Venemaalt. Finaali jõudsid veel ka **Marike Kruup** ja soomlanna **Hanna Margareetta Parviainen**, neid tunnustati ka diplomitega. Professor Smietana sõnustis eristused laureaadid eriuilmeliste omaduste poolest. Elleri interpretatsioonidest tõi Smietana esile Ivi Otsa "Fantaasia" esituse, mida tunnustas ka Eesti Teatri- ja Muusikamuseum oma eripreemiaga Elleri teose parima esituse eest.

Valter Ojakäär esitles oma eluloo- raamatut

13. juulil esitles helilooja ja muusikajaloolane **Valter Ojakäär** raamatut "Valter Ojakäär ja muusika. Naeru ja nuttu pikalt eluteel". Esitus toimus Pärnus, Ojakääru sünnilinnas, mille aukodanik ta ka on. Märtsis 90. sünnipäeva tähistanud Ojakäär vaatleb oma raamatus möödunud aastaid elukogunud ja terase pilguga. Viimane peatükk "Hüvasti, muusika kirjutamine – tere, kirjutamine muusikast" võtab kokku autori elutöö muusikateadlaseks, neljaosalise Eesti levimusika ajaloo autorina. **Eri Klas** ütleb raamatu eessõnas: "Olen uhke, et olen saanud elada temaga ühel ajal, tunnen tema muusikat, loen tema raamatuid. Ma ei tea nii lähedalt kedagi teist, kellele oleksid sellised entsüklopeedilised teadmised, selge mälu, kes oleks nii tegus, uudishimulik, järjekindel ja mõtleks eelkõige teistele. Austan teda ja kumardan tema ees."

Konkursi I preemia Ivi Ots orkestriga esinemas.
FOTO HELE-MARIA TAIMLA

Suri viiuldaja Ülo Kaadu

3. augustil lahkus meie hulgast pärast rasket haigust suurepärane viiuldaja, solist ja kammermuusik, Eesti Riikliku Sümfooniaorkestri ja Kymi Sinfonieta kauaaegne kontsertmeister Ülo Kaadu. Ülo Kaadu on sündinud 1957. aastal Tallinnas. Viiuliõpingutega alustas ta Tallinna Muusika-keskkoolis Ivi Tiviku juures, õpingud jätkusid Tallinna Riiklikus Konservatooriumis prof Vladimir Alumäe ja Endel Lippuse juhendamisel. Seejärel täiendas Ülo Kaadu end Moskva Riikliku Konservatooriumi assistentuur-stažuuris prof Jevgenia Tšugajeva juures. Ülo Kaadu on olnud edukas konkurssidel. Ta on pälvinud I preemia 1967. aastal konkursil Tšehhis Ústí nad Labemis, 1975. aastal III preemia ja 1981. aastal II preemia ülevabariiklikul keelpillimängijate konkursil. 1985. aastal oli Ülo Kaadu finalist ja diplomand üleliidulisel keelpillimängijate konkursil Tallinnas.

1980. aastatel töötas Ülo Kaadu ERSO kontsertmeistrina, esinedes nii siis kui hiljemgi ERSO ees ka solistina. 1989. aastast alates töötas ta Kotka Linnaorkestri kontsertmeistrina, andes seejärel olulise panuse uue orkestri, 1999. aastal loodud Kymi Sinfonieta loomisse ja arengusse. Kolleegid ERSOs ja Kymi Sinfonietas jäävad Ülo Kaadut meenutama kui sõbralikku ja hea huumorimeelega inimest ning erilisel kauni pillikõlaga viiuldajat, kelle jaoks musitseerimine oli loomulik ja iseenesestmõistav.

(ERSO)

Kymi Sinfonieta. Ülo Kaadu esireas paremalt kolmas.

FOTO KYMI SINFONIETTA

II rahvusvaheline noorte kitarristide konkurss "Tallinn 2013"

Juuli keskpaigas võis Tallinna vanalinnas lisaks tavapärasele turistide hordidele kohata ka palju noori ja ilusaid inimesi, kitarr seljas. Kes Mustpeade Majja sisse astus, sai oma kõrvaga kuulda, mis neid täpsemalt südasuvisesse Eestisse tõi. Võistu mängiti viies vanuserühmas: kuni 10-aastased, 11–12, 13–15, 16–19 ja 20–35-aastased. Lisaks vabalt valitud kavale tuli konkursantidel esitada **Robert Jürjendali** teos. Osalejaid hindas viieliikmeline žürii: **Evgeni Finkelstein** (Venemaa), **Reinbert Evers** (Saksamaa), **Heiki Mätlik** (Eesti), **Kari Äikäs** (Soome) ja **Jan-Olof Eriksson** (Rootsi). Konkursi raames toimus lisaks laureaateid etteastele ka kolm kontserti, kus astusid üles žüriiliikmed ja Eesti kammermuusikud.

Konkurss sai alguse 2010. aastal **Eesti Kitarriseltsi** eestvedamisel. Tänu Tallinna heale asukohale tundub konkursist juba praegu olevat kujunenud üritus, kus saavad kokku erinevad kitarrikoolkonnad. Tänavuse ligi 80 osaleja seas oli noori muusikuid Baltimaadest, Soomest, Venemaalt, Valgevenest, Ukrainast, Poolast, Saksamaalt, aga ka Lõuna-Koreast ja Colombiast. Hea oli näha, et noored leidsid konkursipingele vaatamata ühise keele ja õhkkond oli väga sõbralik. Võistluse üks olulisemaid eesmärke on ka eesti kitarrimängukultuuri ja muusika tutvustamine. Plaanime iga kord põhjalikumalt tutvustada ühe eesti helilooja loomingut, tellides temalt igale vanuserühmale kohustusliku teose.

Käesoleval aastal oli selleks heliloojaks Robert Jürjendal. Konkursil esines ka trio **Oksana Sinkova – Jelena Ossipova –**

Eugen Simson-Valtin, kes tutvustas eesti heliloojaid. Kõlas Lemba, Vähi, Eespere, Elleri ja Tüüri muusika, mis jõudis ka väliskülaliste südamesse.

Konkursi tase oli tänava erakordselt kõrge. Näiteks esikohti oli viie vanuserühma peale seitse. Ühtlaselt kõrge tase tegi ka *grand prix'* (2000 eurot) väljaandmise keeruliseks. Kui esimesel konkursil eristus oluliselt II vanuserühma võitja, Leedu noor virtuoos **Tadas Umbrasas**, siis seekord ei jõudnud žürii üksmeelele kõige säravama noore muusiku leidmise osas. Nii jäi *grand prix'* võitja tiitel välja andmata, ent auhinnafond jagati võrdset kolme esikoha, **Elina Isaeva** (Venemaa), **Jun Hwa Jangi** (Lõuna-Korea) ja **Lauri Mannineni** (Soome) vahel.

Ääretult kenasti esinesid ka Eestist esindanud kitarristid. Suur tänu Eesti õpetajatele, kes olid valmis noori pool suve tippvormis hoidma! II preemia sai **Priit Peterson** (Elleri-nim Tartu MK, õp Peep Peterson), III preemia **Paula Pajusaar** (Nõmme MK, õp Ranno Nurmsaar) ja **Saskia Kiting** (Elleri-nim Tartu MK, õp Peep Peterson). Erinevates vanuserühmades said diplomi **Hans Joosep Alt** ja **Märten Männiste** TMKKst (õp Vahur Kubja), **Kelly Johannes** ja **Andres Estna** Viimsi MKst (õp Jelena Ossipova) ning **Ivan Uvarov** Rakvere MKst (õp Tiit Korsar ja Vahur Kubja). Tulemused on üleval konkursi veebilehel www.tal-linnuitar.com. Järgmine noorte kitarristide konkurss toimub aastal 2016, loodetavasti sama edukalt ja suurejooneliselt.

Julia Kahro-Reiman
kitarripedagoog

Noorte segakoor Vox Populi.
FOTO KOORI ARHIIVIST

Eesti kooride edu

Juuni algul osalesid **Musamari lastekoor** ja **noorte segakoor Vox Populi** edukalt **Olomouci 41. koorifestivalil**. Koorid said vastavalt kolm ja kaks kuldmedalit. Musamari võistles lastekooride, rahvalaulu ja vaimuliku muusika kategoorias ning võitis kõik kolm. Musamari dirigent on **Tiina Mee**. Vox Populi võistles segakooride ja folkloori kategoorias, kusjuures saavutas viimases maksimaalsed 100 punkti. Lisaks osales koor festivali üldvõitja konkursil, kuhu jõudis 60 osalenud koori hulgast viis parimat. Noorte segakoor Vox Populi loodi 2006. aastal ja koori dirigent on **Janne Fridolin**.

Tallinna Muusikakeskkooli kammerkoor võitis **Viinis** toimunud rahvusvahelisel noorte muusikafestivalil “**Summa cum laude**” esikoha. Festivalil oli üle 1300 noore muusiku kogu maailmast, konkureerisid nii koorid kui ka orkestrid. Koori dirigendi **Janne Fridolini** sõnul oli konkursivõit TMKK kammerkoorile, kes on koos laulnud vaid kaks aastat, suurepärase tunnustus ning kahtlemata ka edasine motivaator.

Kammerkoor **Head Ööd, Vend** (dirigendid **Pärt Uusberg** ja **Küllli Kiivet**) osales 18.–21. juulini 52. Gorizia rahvusvahelisel koorikonkursil “**Seghizzi**”. Peale kooride võistlevad sel pikkade traditsioonidega konkursil ka vokaalansamblid, solistid ning heli-

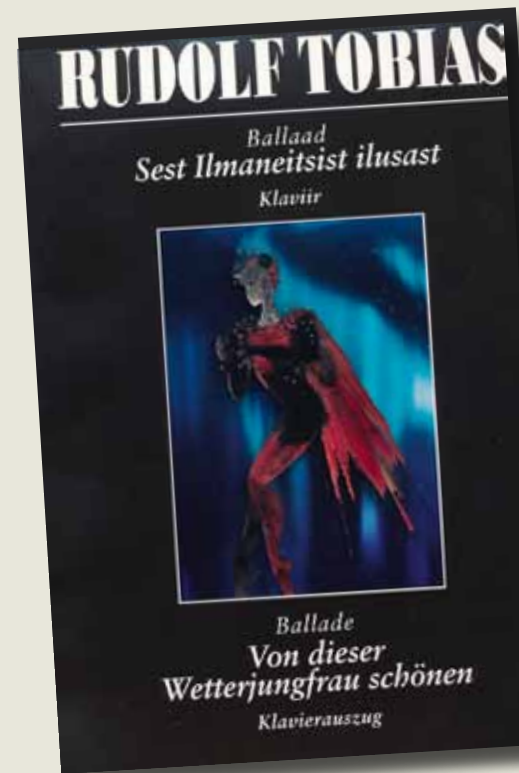
loojate uudislooming. Sel aastal osales 19 koori, esindatud olid näiteks USA, Norra, Indoneesia, Ungari, Läti, Filipiinid, Puerto Rico, Sloveenia, Moldova, Hispaania, Iisrael, Bosnia ja Hertsegoviina. Eestist on varasematel aastatel Gorizia konkursil võitelnud **ETV tütarlastekoor**, **E-Stuudio tütarlastekoor** ning kammerkoor **Collegium Musicale**. Žüriis oli ka Eesti esindaja, dirigent **Endrik Üksvärav**, kes võitis siin 2011. aastal kammerkooriga Collegium Musicale *grand prix*.

Kammerkoor **Head Ööd, Vend** osales kolmes kategoorias: 20. sajandi koorimuusika, rahvamuusika ning kaasaegne koorimuusika. Viimases pidi esitama eelmisel aastal heliloojate uudisloomingu konkursi võitnud teoseid. 20. sajandi koorimuusika kategoorias saavutas kammerkoor **Head Ööd, Vend** auhinnalise VI koha ning hõbemedali. Kaasaegse muusika kategoorias esitas koor Ivo Antognini teose “*Lux aeterna*” ning pälvis sellega samuti hõbemedali. Rahvamuusika kategooriat hinnati koos gospel- ja džässikategooriaga. Kammerkoor **Head Ööd, Vend** saavutas siin V koha ning kuldmedali. Rahvamuusika arvestuses saavutati kolmas koht. Selle kategooria võitis Portland State Chamber Choir (USA), kes võitis ka *grand prix*. Sama koor on võidukas olnud ka Tallinna rahvusvahelisel koorikonkursil.

Kammerkoor Head ööd, Vend Gorizias.
FOTO KOORI ARHIIVIST

ILMUNUD ON:

Emajõe ääres asuvas Palupõhja külas avati siin metsavahi talus sündinud väljapaistva helilooja Eduard Oja mälestuskivi. Mälestuskivi pühitses Puhja koguduse pastor Tiit Kuusemaa, sõnavõtuga esines Vardo Rumessen.
FOTO ERAKOGUST

FOTO VIRGR JOAMETS

Klaverinäitus Tartu Jaani kirikus

Juunis ja juulis oli Tartu Jaani kirikus vaadata näitus “I Eesti Vabariigi klaver”. Eksponeeritud oli kuusteist pilli eesti klaveriehituse “kuldajast” 1918–1940. Mitmed selle aja klaverifirmad saavutasid märkimisväärset edu ka rahvusvahelisel turul.

1920. aastatel oli klaveriehituses juhtpositsioonil Tartu tänu siin teutsunud eesti klaveriehituse *grand old man*’ile Ernst Hiisile (Ihse).

Tema konstrueeritud klaverid Astron olid hulk aastaid eesti klaveriehituses lausa etaloniks. Veel toodeti Tartus pianinosid J. Hermann, Sprenk-Läte, J. Wihm, Oskar Heine. Tallinnas saavutasid edu pianinod K. Saar, H. Orntlich, T. Olbrei, tiibklaverid ja pianinod Ihse. Aga klavereid toodeti ka näiteks Saaremaal, seal tegutses firma M. Salong. Tänapäevase seisuga on teada, et esimese Eesti Vabariigi ajal toodeti 23 erinevat klaverimudelit. Suurte ja tuntud meistrite pillide kõrval oli näitusel ka eksklusiivsemaid, näiteks Tallinna firmalt A. Selberg, kus valmis kokku 17 pilli, või samast M. Reppo, kus valmis 14 pilli. Üks kaunimaid eksemplare näitusel oli firma Astron valge pianino 1930. aastate Tartust (fotol).

Rapla orkester Saksamaal.
FOTO ERAKOGUST

Rapla noorte puhkpilliorkester Saksamaal

Rapla maakonna noorte puhkpilliorkester viibis 25. juunist 1. juulini kontsertreisil maakonna sõpruspiirkonnas Kaiserslauternis Saksamaal. Ettevalmistused algasid juba sügisel, noored muusikud oma juhi **Tõnu Soosõrve** juhendamisel omandasid vastutusrikkaks esinemiseks usinasti uut repertuaari.

Esimene ülesastumine oli orkestril Kaiserslauterni Burggümnaasiumis ühis-kontserdil. Üllatas, et selles koolis on nii suur hulk puhkpillihuvilisi. Kontserdi lõppedes seisis saalitäis publikut püsti ja aplodeeris tuliselt. See oli meile ootamatu ja üllatav, sellist vastuvõttu pole orkester varem kogenud. Tähtsaim esinemine oli ülesastumine Kaiserslauterni ja Rapla maakondade vaheliste sõprussuhete 10. aastapäeva tähistamise piduõhtul Landstuhlis. Kuulajate hulgas oli ka Rapla maakonna delegatsioon eesotsas maavanem **Tiit Leieriga**. Kavas olid üksik- ja ühisesinemised kohaliku orkestriga. Kuigi Rapla maakonna noorteorkestri koosseisu kuuluvad põhiliselt muusikakoolide õpilased ja vilistlased, kellest mõnel pillimängu kogemus päris lühiajali-

ne, oli tulemus tehniliselt, muusikaliselt ja emotsionaalselt suurepärase, mida publik taas püsti seistes tänas. Lisaks mahtusid neisse päevadesse veel liidumaa pealinna Mainzi külastus ning sportmängude õhtu.

Kõige rohkem jäi meelde vastuvõtjate sõbralikkus ja külalislahkus, kontserdikülastajate soojus ja vapustavalt ilus loodus. Dirigent Tõnu Soosõrv märkis eraldi noorte orkestrantide kontsentreerumis- ja keskendumisvõimet. “Lihtsalt suurepärase, kui näed, et olulisel hetkel mängijad jälgivad ja reageerivad täpselt ning nõtkelt. Üle oma varju ei hüppa, aga häbeneneda pole ka midagi, isegi mitte Saksamaal.” Uus hooaeg toob kollektiivile üldlaulupeo ja uue koostamise Kaiserslauterni SPOga ning 15. sünnipäeva tähistamise, uut ja huvitavat repertuaari ning loodetavasti ka uusi liikmeid. Reisi toimumisele aitasid kaasa Rapla Maavalitsus, elukohajärgsed omavalitsused, Raplammaa Arengufond, Kultuurkapital ja lapsevanemad.

Maiu Linnamägi
Märjamaa MKK direktor

Mozart ja Schubert. Klaverimuusika neljale käele. Naily Saripova & Vjatšeslav Novikov.

Naily Saripova & Vjatšeslav Novikov

Kevadel ilmus plaat esimesel pilgul omajagu keeruka ja elitaarse muusikaga. Pianistid Naily Saripova ja Vjatšeslav Novikov esitavad siin Mozarti sonaate F-duur KV 497 ja C-duur KV 521 neljale käele ning Schuberti variatsioone As-duur.

Klaveriduo on väga intiimne ja peen kooslus, mis vajab sarnast mõttelaadi ning muusikasse suhtumist. Naily Saripova on EMTA doktorant, õppinud Mailis Põllu ja Aleksandra Juozapenaite-Eesmaa juures, Vjatšeslav Novikov on Soomes elav Ukraina pianist, kelle isikupärane esitus on pärvinud Eestis vaimustunud vastuvõttu ning kes on andnud siin regulaarselt hinnatud meistriklassse. Kuigi pärit erinevatest põlvkondadest, on Saripova ja Novikovi ansambel väga huvitav, siin on tunda mõtlemise ja muusikatunnetuse lähedust, samas toob mõlema erinev isiksus tõlgendusse mingit erilist värskust.

Plaat on kõigiti väga hoolikalt ja professionaalselt valmistatud, tähelepanu on pööratud nii kujundusele kui ka teostuse kvaliteedile. Kiitust väärib ülesvõtte helirežii Marek Vilbalt. Omaette suureks väärtuseks on plaadi väga sisukas tutvustav tekst Mozarti ja Schuberti klaveriansambli muusikast, autoriks Mailis Põld.

Nautisin Mozarti sonaaside läbipaistvust, ootamatuid leidlikke detaile, kaunist kõlabalanssi, Schuberti rütmikust ja laulvust ning seda sügavuse mõõdet, mida mõlemad interpreedid saavutavad. Tahaksin loota, et see plaat leiab

tee ka Eestist väljapoole, sest esituse originaalsus väärib seda.

IA REMMEL

Adiós Nonino. Jaak Lutsoja Quintet feat Kersti Ala-Murr.

Jaak Lutsoja

Nagu ka selle CD saatesõnas kirjas, kombineeris Astor Piazzolla tango nuevo elemente autentsest (tantsitavast) tangost, jazzist ja klassikalisest muusikast. Viimastel aastakümnetel (ja eriti pärast Piazzolla surma 1992. aastal) on Argentina ühe kõige väljapaistvama helilooja muusikat hakanud esitama kõigi kolme leeri esindajad. Piazzolla loominguga aegadeülesust kinnitab tõik, et selle ilu ja dramatism avanevad nii sümfooniaorkestri, keelpillikvarteti, jazzkvinteti, bigbändi kui ka traditsioonilise tangoorkestri esituses.

Andekas akordionist Jaak Lutsoja ja tema kaaslased (klarinetist Meelis Vind, kitarrist Virgo Sillamaa, bassist Taavo Remmel ja löökpillimängija Arno Kalbus) esindavad eelkõige jazz'i leeri, kuid sellegipoolest ei saa nende tõlgendusi kirjeldada kui silmapaistvalt jazzilikke. Tõsi, jazzilikku variatiivsust on nii rütmikas kui ka fraseerimises ja ansambli mängus, kuid sellest enam paistab välja truuus tango olemuslikele põhielementidele – väljapeetud, valdavalt mõrkjatele meeleoludele, väärikale hoiakule ja suhtumisele, kus hoidutakse muusikalisest lobisemisest ja püütakse pigem nappide, hoolega valitud fraaside ja kujunditega olulisi asju öelda. Ja nii ongi plaadi atmosfäär vaatamata muusikute põhjamaisele päritolule vägagi lähedal autentse argentiina tango õhustikule.

Enamuses lugudes soleeriv

Kersti Ala-Murr on klassikalise kooliga sopran, kes sobitub suurepäraselt nii Jaak Lutsoja bändiga kui ka kindla spetsiifika ja stiilika valdamist nõudva tangorepertuaari kaanoniga. Ala-Murri hääles vahelduvad rikkalik vibrato ja tekstikujundeid markeeriv retsiitatiivne laulmine. Ta pöörab palju tähelepanu tekstile, ka hispaania keele hääldus on väga hea. Esitus ei jäta muljet avaldamata ka laulu sõnu mittemõistvale kuulajale. Plaadi ainus (õnneks mittemuusikaline) puudus on aga see, et pole lisatud tekste ja nende tõlkeid. See puudus on seda suurem, et Jorge Luis Borgese ja Horacio Ferreri tekstid on esmaklassiline poeesia. Kahe laulu teatraalselt esitatud eestikeelsed read suurendavad igatsust täie arusaamise järele veelgi. Kui laulule on kirjutatud sõnad, on nad selleks, et neist aru saadaks.

Instrumentaalses lugudes on jazzilikust arusaadavalt rohkem. Astor Piazzolla ilmselt tuntuim pala "Libertango" on saanud peaaegu pikantse seade, kus on olulisel kohal Arno Kalbuse orientaalne löökpillimäng. Samas, nii äraleierdatud lugu vajabki, vääribki värskendavat pillu.

JOOSEP SANG

(P)ühendus. Tafenau-Aimla Kvintett.

Raivo Tafenau & Siim Aimla

Kui üldse võrrrelda kaht Raivo Tafenau kaasosalusel salvestatud albumit, siis esimene, duoplaat sai palju pikemalt aega ettevalmistamiseks, läbitunnetamiseks, settimiseks ning lavalaudadel järele proovimiseks.

See, et "(P)ühenduse" lood

said salvestatud suuremalt jaolt esmavõtetena, näitab muidugi ametialast oskust. Laiemalt võttes on see ka filosoofiliselt õige. Jazzmuusika ei pea olema – ja enamasti ka ei saa olla – liiga pika haudumise ja poleerimise viili. See sünnib reaajas ja kõige muu elu sees, mitte kõrval.

Kompositsioonid on samas osaliselt varasemastki tuttavad ja hästi laagerdunud, nii et mingil juhul ei saa öelda, nagu oleks tegu lahja supiga. Plaat on kokku ja sisse mängitud küll põledes ja kiirelt, aga lõvi-osa teoseid on siiski juba küllalt täpselt läbi mõeldud. Kvintett ise on sealjuures sellisel kujul alles üsna nooruke.

Naudingut pakub Virgo Sillamaa küps elektrikitarrimäng. Lausa geniaalne on hingest tulev nimilugu, Siim Aimla "(P)ühendus", mis on sõna tõsisem mõttes minimaalse väljendusvahenditega, põhjamaise, kaasaegne. Lugu täiendab Mihkel Mälgandi heal muusikatunnetamisel põhinev kontrabassimäng. Teistest paladest küünitavad esile Tafenau "Karu jälg sipelgapesas" ning Aimla ilmekalt surfarite hingeelu kajastav "Bunny".

Siim Aimlast on saksofonisti ja loojana mõne aastaga sirgunud juba midagi hoopis enam kui pelgalt Raivo Tafenau tasemele sobiv "sparringpartner", kuigi seegi roll pole kergete killast. Aimla panus on Tafenau omaga vähemalt samaväärne. Ta valdab korralikult USA idaranniku klassikute sõnavara ja on ettevõtlik Eesti jazz'i rindel.

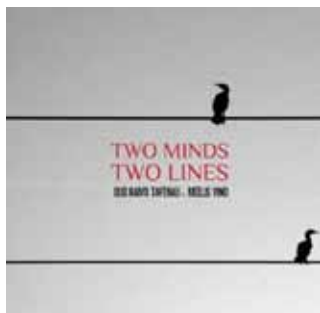
Jazzalbumile kohaselt on "(P)ühendus" mõeldud kuulamiseks. Mõni pala sobiks ka "tarbemuusika" kogumikule, on ka meeldivate tämbritega (flööt, sopransaksofon) filosoofilisi mõtliklusi. Ülekaalus on aga muusika, mille võimas energia ja põnevus lihtsalt ei luba end teise kõrvaga ignoreerida.

SANDER UDIKAS

Two Minds Two Lines. Duo Raivo Tafenau & Meelis Vind.

AVA Muusika

Asjaolul, et Eesti kammerjazzi üks tugevamaid ja isikupärasemaid kooslusi andis läinud aasta lõpul pärast viitteist tegevusaastat välja

oma esimese albumi, on kaks külge. Ühest küljest võiks ette heita tagasihoidlikkust, inimlikku mugavust või ehk tegelikult hoopis välise toetuse ja innustuse nappimist. Teisest küljest, mis on oluline ja ilus, on meil lõpuks tummine plaat, mille liigaine kogus läheneb nullile. Vaatamata harvale koosmängimisele on duol pikaaegse loometegevuse kestel tekkinud võimalus teoste hulgast valida. Tänuvärselt on valik põhisosas omaloominguline.

Ettekanded on teoseid kodus-tanud ja selitanud. Kompositsiooniliselt on lood saanud hästi töötavad algus-, vahe- ja lõppmängud. Muusika on mõlemale loojanatuurile omaselt väga kujundlik, tihti lausa teatraalselt, visuaalselt. Teoste pealkirjadega tasub kaasa mõtelda – nii saavad ilmsiks palade ja eriti nende lõppude võimsalt filosoofilised sedastused. Mitmel puhul haarab käsi puldi järele, et paarisekundist lugude vahet pikemaks venitada ja eelnenud loo poolt tekitatud emotsioonidesse süüvida. Milline mõtte- ja tundetihedus!

Ühehäälselt pilli mängiva jazzmuusiku jaoks on saatefaktuuri mängimine tavatu, intrigeeriv, ent muidugi ka õnnestav akt. Selline saade on ja peabki olema suveräänne hää, sest polüfoonia on siin ju laus-alasti. Vind ja Tafenau on kasutanud ka harmooniatunglemise vahendamist ning mõnel juhul “jalutavat” bassi. Muusikud on taibanud, et bändi või pilli imitatsioon ei saa kaua täiuslikult töötada ja et sellised lõigud peavad olema täpselt doseeritud. “Üheduuri jazz” võib suurema ansambliga vägagi pikalt arendada, sest seal kruvivad nii toonaalset kui rütmilist pinget muud pillid. Muidugi määrab palju ka tämbrierinevus ja paljude tämbrite puudumine. Kõigest paaril korral (näiteks “Joig”) jäävad muusikud veidi liiga kauaks usaldama ostinaatse saatetekujundi toimet. Peene iroonia on plaadil minutipikkune bluu, mille autor on keegi Anonymos. Loomulikult on selgi teosel

oma autor, teemas on isikupärasteid käikegi.

Jazzisõpradel on nüüd plaat, mille kvaliteet sobiks ka firmale ECM. Veenvuse, omapära ja paljude muudegi omaduste poolest (sh Indrek Patte helikujundus) esindaks ta selle plaadifirma paremiku. Albumilt leiab nii Põhja-Euroopa jazz-i atmosfäärilisust kui ka ameerikaliku intensiivsust, nauditavalt tihti enam-vähem samaaegselt, sümbioosis.

SANDER UDIKAS muusik

Mis asi see on? Silver Sepp.

Silver Sepp

Mitmes bändis osalenud (Svjata Vatra) ja osaleva (Bombillaz, RO:TORO) Silver Sepa uus album on sooloplaat sõna kõige otsemas ja sügavamas mõttes. Ta laulab enda loodud viise ja tekste ning saadab end tavalistel instrumentidel, nagu kitarr või episoodiliselt kõlav klaver, ent ka hoopis ebatavalisematel “fantaasiapillidel”, nagu ise leiutatud “naelapill”, jalgratta esirattast ehitatud “lõök-põrke-poogenpill”, “vesitrummid”, “kausipillid” ja kanalisaatsioonitorud.

Paar plaadi lugu on varasemast tuttavad (kogumikul “Toatuur” ilmunud “Tuul võttis mind pääle” ja Svjata Vatra esituses tuntust kogunud “Revolutsioon”), kuid valdavalt on tegu uue materjaliga, millest on kootud kohati kirju, kuid siiski teraviklik, kaunis kangas. Meeleolud on valdavalt lüürilised, eelegilised, kuid on ka teravamaid tekste, näiteks urbanismikriitiline “Metsik mees”. Silver Sepa häälel on eriline sisen-dusvõime, mis avaldub vahest kõige paremini just väga intiimse atmosfääriga lauludes (selle parim näide on minu lemmiklugu sellel plaadil “Vaata, vaata vahel”). Lauljal on oma laulude ja tekstidega isiklik su-

he ja see on väga hästi ka plaadilt kosta.

Rütmikas ja fraseerimises on jälgi sellest, et Sepal on kogemusi nii Oriendi, Aafrika kui ka Kariibi maade etnomuusikast. Loomulikult ka Eesti omast – plaat ongi üldmuljelt väga loodus- ja maalähedane, nii tänu tekstide kujunditeringile kui ka akustilistele, orgaanilistele saatepillidele. Juulis ilmunud albumist õh-kub südasuvist soojust, mis aitab üle elada ka külmema, rōskema aja.

JOOSEP SANG

Maa saab taevani. Mari Pokinen.

Mari Pokinen

“Ma olen nii õnnelik,” hõis(s)kab Mari Pokinen oma värskel plaadil vahelhel. “Maa saab taevani” on noore laulja ja laulukirjutaja teine plaat, esimene, “22”, ilmus 2010. aastal. Oma põhikoelt on ka uus album üsna nappide vahenditega tehtud – Mari Pokinen ise oma viise ja tekste laulmas ja kitarril saatmas, väliseks abiliseks peamiselt klaverimängija Aivar Surva. Seaded on nappid ja õhulised, väljendusvahendid on väljapeetult minimalistlikud (mis aga ei pea tähendama ega tähendagi väljendusjõu minimaalsust). Ometi usun, et hoolega otsitud tämbrivärvid lisamine oleks kõlapildile üht-teist juurde andnud. Kinnituseks sellele on laul “Temale ja mulle” (Fjodor Dostojevski sõnad ja Pärt Uusbergi kooriseade), kus koori kasutamine loob teistest lugudest erineva atmosfääri.

Plaadi peateemaks on armastus. Enamik omaloodud tekste on looduskuunditega põimitud armastusluule, paljuski eesti luulelühirika klassikute vaimus. Üldiselt avaldas Mari Pokineni debüüt mulle rohkem muljet. Rohkem muljet avaldas ka viimasel Tallinn Music Weekil kuulud kontsert. Ent “teise plaadi sündroomist” on “Maa saab taeva-

ni” siiski vägagi kaugel. Ka sellel plaadil on mitu kena laulu. Minu lemmikud on “Maja”, “Sinu jaoks” ja eriti “Otsib ja lõugab”.

JOOSEP SANG

10Tõmmet. 3Pead.

Eesti Pops

Tallinna trio 3Pead andis aastatel 2007–2008 välja korraka kaks albumit: “Ilusaim heli” ja “Taevaluugid”. Kolmandat plaati pidi kaua ootama. See ei tähenda, et Erkki Tero ja Janek Murd (kolmas liige on lauljana Annie Rist) oleks muusikarindel tegevuseta olnud. Nende ettevõtmistest tasub märkida plaadifirmat, kogumike sarja “Eesti pops” ja samanimelist raadiosaadet ning muidugi ka muusika kirjutamist. Ühe käesoleva plaadi looga osaleti isegi kolm aastat tagasi konkursil “Eesti laul”.

Varem on ansamblist 3Pead räägitud kui eksperimentaalbändist, mida klassifitseeriti indie, elektroonilise muusika, folgi ja teiste ebamääraste stiilinimedega. Kindlasti oli 3Pead kontseptuaalne bänd. Täna on asi klaarim – 3Pead on hipi-rocki bänd. Ta ei kõla eriti elektrooniliselt, kui välja arvata ohtrad süntesaatoriseaded. Ei ole põhjust, miks need palad ei võiks olla üdini kitarrikesked. Bändiga on liitunud bassist Gert Pajuväli ja trummar Madis Kirss (mõlemad Ans Andurist) ning nende panus kinnitab ansambli kujunemist kui mitte puhtakujuliseks rockibändiks (“päris” rocki austajad võivad pidada ansamblit endiselt liiga indie’likuks), siis senisest ekstravertsemaks ja jõulisemaks kindlasti.

Indie või mitte, aga paueriga popiplaadi on Tero ja Murd teinud tõesti. Kõik meloodiad ei jõua vahet ideaalse popi kõrgeimale niivoole (kõige meeldejäävam viis, “Tuuletõmme” on laenatud Kaja Kõlarilt), kuid produktsioon ja arrangeeringud on osavalt teostatud. On nähtud vaeva, et leida paljudele kõlakitidele üldpildis sobiv koht. Ka

laulupartiid on märkimisväärset, eeskätt tänu äratuntavale vokaalkeemiale, kus mees- ja naishääl peenelt põimuvad. Lauldakse viisil, mis on nimme veniv, unenäoline. Juht- ja taustvokaali seaded on leidlikud.

Mis puutub hipirokilikku hoiakusse, siis seda on nii bändi siiruses (kõik need positiivsed sõnumid armastusest) kui ka mõnetises eneseiroonias, mida võib kuulda laulus "Lillelaps", mis on selgelt plaadi kõrghetk. Isegi selles loos räppiv Genka suudab end 3Pea visiooniga sobitada. Esoteerilisemat sorti eestimaisus on selgelt ansambli trump. Dream-popi, psühhedeelia, gospelfolgi ja eestimaise leelotamise kombinatsioon annab tulemuseks sooja sound'i ja helge ellusuhtumisega heliteose. Võibolla oli isegi hea, et kolmel peal läks mitu aastat oma visiooni konsolideerimiseks. Fraas "kaua tehtud kaunikene" võib olla kliše, aga ta on tōsi.

EDMUND HÖBE
muusik

The Weather's Fine. Picnic.

Seksound

Kuigi dream-pop kui žanr on võrdlemisi laia diapasoniga ning hõlmab ühest otsast isegi varajast Frank Sinatra ja teisest pöörase imagoga Claire Boucheri ehk Grimesi Kanadast, on žanri kanoonilised kriiteeriumid võrdlemisi rangelt paigas, alates mahedast vokaalist, sumedatest kitarririffidest ja looduslähedastest, unenäolistest tekstidest ning lõpetades üldjuhul pastelsete plaadiümbristega.

Tallinna trio Picnic teine album "The Weather's Fine" on selles mõttes suisa klassikaline dream-pop. Sümpaatse Marju Taukari vokaal on ühtaegu eemalolev ja kõike-mõistev, Andres Soosaare kitarr hõljub otsekui pehme udumine niitude kohal ning Risto Järvsuo bass ja

süntesaatorid on kui vihmapiiskadest sädelev ämblikuvõrk, mis mähhib kõik üksteist pala endasse ning seob need orgaaniliseks tervikuks. Plaat valmis kodus keskkonnas, stuudios anti vaid viimane lihv. Albumi miksis ning masterdas le-gendaarse Tartu shoegaze-bändi Bizarre liige, produtsent ja helirežis-söör Lauri Liivak ning bändi enda kinnitusel viitab pealkiri igeeestlasli-kule huvile ilmaolude vastu.

Ansambel on loodud 2006. aastal. Kõik oli ja on omavahel seotud, erandiks pole ka Picnic, mille kolm liiget on kodumaisel indie-maastikul juba varem tuttavad ansamblistest Dreamphish, Bad Apples, Ragat-mika, Imandra Lake ja Morningrise. Picnicu debüütalbum "Winter Honey" ilmus 2010. aastal samuti Seksoundi märgi all. Mullu kevadel andis Seksound koostöös Ameerika indie-popi label'iga Shelflife Records välja seitsmetollise tribuutsingli "We've Only Just Begun / Say a Little Prayer", mis tegi Picnicu asja-omastes ringkondades tuntuks. Viimase aasta jooksul valminud uus album on tänu Shelflife'ile saadaval ka kõikvõimsas netikaubamajas Amazon ja mitmes olulises plaadiketis üle ilma. Lisaks CDle ja digitaal-sele väljaandele ilmus ka limiteeritud tiraaž kaheteistolliseid vinüü-lplaate.

Elektroonika ja akustika vahel balansseeriv "The Weather's Fine" on ühtlase tasemega album, mida tasubki ette võtta kui tervikut. Album on teeninud klassikalise žanr-truuduse eest kiidusõnu kogu maailmas. Kindlasti aitas Picnicul tuult tiibadesse saada ja dream-poppi taasaktualiseerida ka kevadel nagu tellimise peale vägeva come-back'i teinud iiri kultusbänd My Bloody Valentine.

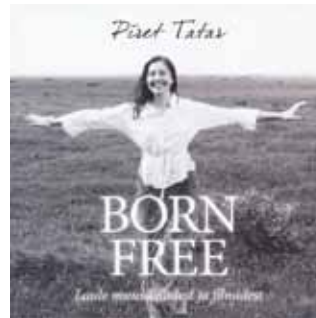
MARGUS HAAV
kultuuriajakirjanik

Born Free. Piret Tatar.

Piret Tatar

Kaunihäälne sopran Piret Tatar tegi plaadiga "Born Free" teoks enda ja kindlasti ka tema ande austajate unistuse. Album sisaldab kolmeteist romantilist pala tuntud muusikali-dest ja filmidest, mis kõlavad nii eesti, inglise kui ka prantsuse kee-les.

Laiemale üldsusele vähe tuntud laulja nimetab plaadi saatetekstis oma eeskujudeks teiste hulgas

Helgi Sallot ja Heli Lääts. Viimati ni-metatuga on Piret Tataril tõesti sar-nane tamber ja esitusmaneer – ilus helisev sopran, mis oskab leida hu-vitava lähenemisviisi ka madalamas registris. Eriti hästi sobivad talle Olav Ehala laulud. Nendele meloo-diatele iseloomulikud keerutused-kaunistused on eriti nauditavad just helgehäälsel soprani puhul. Sügavalt hingestatud esitusega jäi meelde plaadi avalugu "Unelm hea" muusi-kalist "Hüljatud", aga ka eelviimase-na kõlav "Someone Else's Story" muusikalist "Chess".

Plaadil on ka kaks külalisesine-jat. "Evita ja Che valsis" on Piret Tatar duetipartneriks Marko Mat-vere, Cosette'i laulu muusikalist "Hüljatud" esitab aga hoopis solisti väike tütar Maria.

Kui plaadile midagi ette heita, siis seda, et ümbrisel ega vahehel-t ei selgu, kes on salvestanud laulude saatepartiid. Eeldatavasti tegi seda solist ise, aga vastavat märget plaadilt ei leia (küll on kirjas arranžeringute autorid). Peale sel-le ei tööta ka plaadiümbrisel välja reklaamitud koduleht. Need, kes ta-havad solisti kohta midagi lähemalt teada, on tõenäoliselt sunnitud tal-le kirjutama, sest kahjuks ei anna ka kõikvõimas Google'i otsingumootor Piret Tatar kohta märkimisväärset informatsiooni. Kokkuvõtteks on "Born Free" kahtlemata väärt kuu-lamist, sobides imehästi kingituseks kaunist muusikat armastavale ema-le või vanaemale.

MARGE LUMISALU
laulja ja pedagoog

KUULA KA NEID

Cretinism. Forgotten Sunrise.

Out of Line

Üheksakümnendate algusest saadik tegutsev ansambel (laulja Anders Melts, laulja-klahvpillimängija Gerty Villo, kitarrist Pavel Torpan ja löök-pillimängija Ragnar Kivi) nime-tab oma muusikat death-beat'iks. "Cretinism" ilmus pä-rast kuueaastast salvestus-pausi maineka Saksa firma Out of Line väljaandel.

Sinu südames. Kõrsikud.

Kõrsikud

Laulvad kitarristid Andrus "Bonzo" Albrecht ja Jaan "Orelipoiss" Pehk ning bassist Alari "Päss" Piispea ehk an-sambel Kõrsikud esitavad plaadil kümme eestikeelset laulu, mis on tuttavad raadio-estrist ja kõlasid ka trio sama-nimelisel suvetuuril.

Avasta maailma muusika ga

- igas numbris uus põnev muusikuisiksus
- saagem tuttavaks maailma superstaaridega
- muusikauudised maailmast ja Eestist

Muusika aastatellimus
maksab vaid pisut
rohkem kui kontserdipilet

Aastatellimus
21,50 EUR

Muusikaõpetajatele ja
-õpilastele soodushind
17 EUR

TELLIMINE

- internetis: <http://www.tellimine.ee/ajakirjad/kultuurivaljaanded/muusika>
- tellimiskeskuse ExpressPosti telefonil: 617 77 17
- läbi toimetuse: ia@ema.edu.ee

EESTI FILHARMOONIA KAMMERKOOR

AVAKONTSERDID 2013/2014

PÜHENDAN SIND LOOKS JA LAULUKS

Estonia maja ajalugu läbi kooriklassika

15.09
kl 15 Estonia kontserdisaalis

Tekstid Riina Roose
Dirigent Heli Jürgenson

**TOBIAS
KREEK
SAAR
TORMIS**

6 KEELEL 4 HÄÄLEL

Teosed koorile ja kitarile – ESIIETTEKANDED!

20.09
kl 15 Estonia kammersaalis
Kohtumine heliloojatega kl 14

21.09
kl 18 Viljandi Pärimusmuusika Aidas

22.09
kl 18 Rakvere Rahvamajas

Esitajad Marzi Nyman, Ain Agan,
Paul Daniel, Weekend Guitar Trio,
Eesti Filharmoonia Kammerkoor
Dirigent Daniel Reuss

**AINTS
JÜRJENDAL
SÖÖT**

Koostöös:

www.epcc.ee